

lope de vega

steaua sevillei • cavalerul din olmedo

lope de vega

«Alăturarea lui Lope de Vega cu Shakespeare s-a făcut adesea, de la revendicarea lor solidară ca precursori de geniu, în epoca romantismului, şi pînă astăzi, cînd se constată că sînt „contemporanii" noştri, cu alte cuvinte că operele lor continuă să fie jucate cu interesul viu stîrnit numai de capodoperele de poezie dramatică perenă. Amîndoi se numără, indiscutabil, printre acei titani de la sfîrşitul Renaşterii şi începutul perioadei conflictive a Barocului european care sintetizează o întreagă epocă de plenitudine culturală cu atîta forţă şi acuitate, încît intuiţia lor şi formele în care aceasta s-a configurat şi-au păstrat în esenţă valabilitatea pînă în zilele noastre.

...cei doi mari dramaturgi pun, în acelaşi timp şi cu importante puncte comune în programul lor artistic, bazele teatrului modern.»

ADRIAN IONESCU

Lei 8

editura minerva

1207

lope de vega

Ilustrația copertei : *Ion Olaru*

lope de vega

steaua sevillei • cavalerul din olmedo

TEATRU II

ÎN ROMÂNEȘTE DE AUREL COVACI
PREFAȚĂ DE A. IONESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1985
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

În elaborarea acestui volum (ca și într-a volumului I) am avut ca îndreptar ediția publicată sub îngrijirea lui Federico Sainz de Robles, în editura Aguilar, Madrid, 1952, sub titlul *Obras escogidas, Tomo I, Teatro*

PREFAȚĂ

Prima piesă din acest al doilea volum de teatru de Lope de Vega, prin care Colecția „Biblioteca pentru toți“ oferă cititorului român capodoperele marelui dramaturg spaniol în ajunul comemorării a 350 de ani de la moartea sa, reia o temă predilectă a autorului, tema onoarei, care, cum se spune în tratatul *Arta nouă de a face comedii*, „impresionează puternic pe toată lumea“. Oricît ar fi de variate (și sînt) modulațiile cu care tratează această temă, Lope nu iese totuși niciodată din limitele codului strict prin care grupurile dominante în societatea vremii (și nu numai în cea spaniolă, ci și în cea franceză și chiar în cea engleză, căci toate erau societăți de tip monarhico-seniorial), încercau să controleze opinia publică, slujindu-se de teatru, după cum observă istoricul spaniol José Antonio Maravall (citat și în prefața la primul volum al seriei), pentru a oferi poporului „un ansamblu de mituri pe care se sprijină ideologic structurile stabile“. De aici decurge acel „joc dublu“ pe care-l fac Lope și ceilalți dramaturgi spanioli din epoca barocului, pentru care problema onoarei este instrumentul psihologic de care se folosesc cu scopul de a inculca în mintea spectatorilor confruntați cu o asemenea tensiune (între presiunea socială și libertatea morală a individului) credința că trebuie să-și asume condiția conflictuală a onoarei. Căci scopul confruntării dintre virtute și onoarea exterioară nu este rezolvarea dilemei în favoarea unuia din acești termeni antinomici, ci menținerea și chiar sporirea exigenței implicate de tradiționala lege a onoarei.

În *Steaua Sevillei*, care este una dintre piesele cele mai caracteristice pentru acest conflict, toți vasalii dau exemple de virtute unui rege corupt, reușind astfel să-l umilească. Subliniind cît este de dureroasă pentru sentimentele personale asumarea onoarei, Lope nu urmărește să submineze caracterul „mitic" al acestui sentiment (devenit o adevărată „instituție"), ci, dimpotrivă, să cultive credința că măreția și noblețea individului se află în stăpînirea de sine și în supunerea față de morala socială, chiar dacă aceasta este uneori de o cruzime implacabilă.

„Nonconformismul" admirabil al lui Lope în astfel de piese, care, privite în contextul vremii, sînt în fond inevitabil „conformiste" (în sensul că teatrul, care devine în epoca barocului un instrument de propagandă în mîna stăpînirii, nu putea să nu se conformeze ideologiei oficiale), constă în modul sublim în care cei slabi sub raport social (vasalii) se arată mai tari sub raport moral decît însuși regele, dîndu-i permanent acestuia, care trebuia să le fie exemplu suprem, lecții usturătoare de conduită nobilă. A-i cere lui Lope să fie mai radical nonconformist, cu alte cuvinte să îndemne la nesupunere față de rege, înseamnă a nesocoti coordonatele epocii. A fost nevoie să treacă mai mult de un secol pentru ca instituția monarhiei să fie atacată frontal. Pentru începutul secolului al XVII-lea trebuie să ne mulțumim cu săgețile care-l țintesc pe monarhul abuziv, cu alte cuvinte cu atacul ce vizează nu instituția, ci persoana, atunci cînd aceasta nu e la înălțimea menirii sale. Ieșind din cadrul strîmt al epocii, mesajul profund al piesei își păstrează pe deplin actualitatea, căci mai mult atîrnă pe talgerul balanței ce măsoară gradul de conformism sau inconformism pedepsirea celui tare de către cel slab, în fond triumful Binelui asupra Răului, decît respectul pentru instituția monarhiei (care ne dă mai curînd măsura epocii, a unei mentalități generale, decît a autorului în particular).

Așadar, în pofida ideologiei „conservatoare" și „conformiste" a teatrului spaniol, cum o califică Charles Aubrun, Lope reușește, în piesele cele mai bune, să surprindă conflictele epocii în ceea ce au mai specific spaniol și în același timp general uman, asigurîndu-le astfel o valabilitate ce depășește momentul cînd

(şi pentru care) au fost scrise. Pentru a înţelege teatrul lui Lope, trebuie să ţinem seama de presiunile enorme pe care Contrareforma spaniolă le exercita asupra creaţiei intelectuale şi artistice. În acele condiţii, cînd biserica şi monarhia impuneau artei o concepţie rigidă şi ofereau anticipat soluţii obligatorii, nedînd răgaz problemelor să se configureze liber şi să evolueze spre o rezolvare autentică, s-a spus, pe bună dreptate, că în operele dramatice scrise de Lope, Tirso şi Calderón nu există propriu-zis probleme, ci doar conflicte (Auerbach). Monarhul, fiind cheia de boltă a sistemului de privilegii, era o figură intangibilă. Pentru conflictele dintre diferitele categorii sociale ale timpului (lupta dintre ţărani şi nobilimea abuzivă, ciocnirile dintre puterea civilă şi armată etc.), soluţia este oferită sub mantia tutelară a regelui, care este reprezentantul lui Dumnezeu pe pămînt. De aceea marea majoritate a pieselor lui Lope care tratează conflicte sociale (printre care se numără şi *Fuenteovejuna* şi *Peribáñez* din volumul anterior) îşi găsesc soluţia în regalitate. Ceea ce, cum am văzut, nu le anulează caracterul democratic şi chiar „revoluţionar", prin pledoaria pentru dreptul la onoare (şi implicit la răzbunarea ofenselor) al unei categorii sociale (ţărănimea) excluse pînă atunci de la acest sentiment, care constituia apanajul nobilimii. Dar monarhia nu e niciodată atacată, iar monarhul este recunoscut ca arbitru inapelabil, hotărîrile lui fiind ascultate cu sfinţenie. Titlul unei piese de Lope, înrudită cu *Fuenteovejuna* şi *Peribáñez*, poate sluji drept deviză a epocii : *El mejor alcade, el Rey (Cel mai bun primar, Regele).*

S-ar putea totuşi discuta dacă ordinea nu este uneori tulburată, cînd autoritatea nu-şi face datoria. Într-adevăr, unele dintre cele mai vibrante piese ale teatrului spaniol din Secolul de Aur — printre care şi *Steaua Sevillei* — tratează această problemă. Într-o piesă a lui Vélez de Guevara (dramaturg din şcoala lui Lope de Vega), intitulată *A lo que obliga el ser Rey (Ce eşti dator să faci cînd eşti rege),* este expusă clar obligaţia pe care o are monarhul de a-şi înfrîna iubirea, ca urmare a locului său suprem în societate. Mai tîrziu, în epoca romantică, într-o scenă sublimă din *Hernani,* Victor Hugo îl face pe Carol Quintul să

ajungă la aceeaşi exemplară biruinţă asupra lui însuşi, împletită strîns cu justiţia şi generozitatea.

Chiar atunci cînd purtarea regelui este departe de a fi exemplară, obedienţa faţă de hotărîrile lui nu este totuşi mai puţin obligatorie pentru vasali. Numele regelui îi face pe aceştia să amuţească, şi nobilul care se crede ofensat de rege nu poate spune mai mult decît că : „dacă n-aţi fi voi, Alfonso cel Înţelept, / ci ar fi cineva mai jos decît voi... / jur că l-aş tăia cu oţelul acestei spade", ca în amintita piesă a lui Vélez de Guevara. Într-o altă piesă a sa, un personaj se încumetă să-i spună regelui, prefăcîndu-se că nu ştie cine este (la fel ca Busto în *Steaua Sevillei*), că e un mincinos şi un trădător, el şi „toţi cei care sînt mai jos de rege". Cazurile de onoare se rezolvă deci prin răzbunare (consfinţită prin cod) numai „de la rege în jos", cum se spune limpede în „piesa-deviză" *Del Rey abajo, ninguno (Mai jos de Rege, nici unul)*. Monarhul cu simţul răspunderii acceptă, în altă piesă a lui Vélez de Guevara, ideea răzbunării violente (a „spălării onoarei" prin sînge) chiar asupra lui însuşi, ba chiar îşi îndeamnă vasalii „să se răzbune pe rege / dacă regele e vinovat".

Nicăieri însă acest conflict de onoare dintre vasali şi rege nu a atins o intensitate mai mare decît în *Steaua Sevillei*, poate cea mai celebră operă a lui Lope de Vega, deşi se numără printre piesele despre care nu putem avea certitudinea că au fost concepute de el, cel puţin în forma, probabil alterată de copişti, în care ni s-a transmis. (Oricum, fie că este, fie că nu este scrisă de Lope, *Steaua Sevillei* rămîne o operă fundamentală pentru teatrul naţional spaniol din Secolul de Aur, care a fost rezultatul unei „munci de echipă", cum am spune astăzi, dovadă a caracterului popular al genului dus la perfecţiune de Lope). „Soarta" piesei a cunoscut fluctuaţiile prin care a trecut, în procesul receptării la scară europeană, întregul teatru spaniol, socotit excesiv, dacă nu chiar delirant, de raţionalistul veac al XVIII-lea. Drama lui Lope, atît de răscolitoare, atît de feroce („omeneşte feroce", cum o caracterizează Sainz de Robles), a fost judecată sever şi respinsă de autorii de tratate poetice din epoca Luminilor. Publicul, însă, a aplaudat entuziast, la sfîrşitul acestei epoci, reconstrucţia dra-

matică a piesei făcută de Cándido María Trigueros și reprezentată în 1800, după moartea sa. Secolul al XIX-lea a adus celebritatea internațională a piesei, prin traducerea în engleză (1817), realizată de Lord Holland, și reprezentarea pe scenele londoneze cu un succes extraordinar. Romanticii germani elogiază *Steaua Sevillei* în termeni superlativi și stimulează forma cea mai vie de omagiu ce i se poate aduce unui autor : actualizarea în formele populare ale artei. Seria adaptărilor este continuată astfel de drama poetului german Zedlitz *Der Stern von Sevilla*, din 1829, și de *zarzuela* (un fel de operetă) lui López de Ayala, intitulată tot *Steaua Sevillei.*

Acțiunea piesei se petrece în Sevilla, în veacul al XIII-lea, după intrarea triumfală în oraș a lui Sancho al IV-lea cel Brav, care cîștigase o mare biruință asupra maurilor. Firul dramei începe chiar din acest moment : regele admiră femeile din înalta societate, care iau parte la sărbătorirea victoriei sale, și-și oprește privirile asupra celei care strălucește mai tare, Estrella (Steaua, Stela) Tavera, sora nobilului Busto Tavera, unul dintre dregătorii orașului. Estrella era însă logodită cu Sancho Ortiz de las Roelas, un tînăr mîndru și respectat ca cel mai viteaz din cetate și desăvîrșit cavaler. Don Arías, mîna dreaptă a regelui, cu ajutorul unei sclave maure din serviciul lui Tavera, cumpărată cu bani și cu iertarea de robie, pune la cale planul prin care don Sancho să poată intra noaptea în casa Estrellei. Dar n-apucă bine regele să pătrundă prin întuneric în casa lui Tavera, că acesta se întoarce și, cuprins de mînie cînd vede om străin la el acasă în ceasul acela al nopții, scoate spada. Recunoscîndu-l însă pe monarh, se sforțează să-și potolească clocotul sîngelui și se mulțumește să-l pedepsească prin vorbele grele pe care i le azvîrle în față, căci se preface că nu știe cine este. Regele, pînă atunci mascat, se dă pe față și scoate și el spada, pentru a răspunde jignirii aduse. Zgomotul atrage pe servitori, și Don Sancho trebuie să se retragă în grabă pentru a nu fi recunoscut. Pentru a se răzbuna, îl înverșunează pe Sancho Ortiz în așa chip, încît acesta se leagă pe cuvînt de onoare să ucidă pe cel ce a ofensat pe rege (după ce mai întîi ceruse să-l poată omorî în duel) și obține făgăduiala regelui, drept

răsplată, că-i va da de soție pe aleasa inimii lui. Numele ofensatorului avea să-l afle numai din scrisoarea pe care i-o dăduse regele și pe care Sancho Ortiz, cu gîndul la Estrella, n-o deschide decît după ce primește un răvaș de la ea, în care-l îndemna să grăbească pregătirile de nuntă. Citind însă numele și văzînd că e vorba de Busto, fratele Estrellei și cel mai bun prieten al său, în sufletul lui se încinge cea mai înverșunată luptă. Biruie, cum era de așteptat în această piesă ce ne înalță la planul sublimului, cuvîntul dat. Sancho Ortiz îl ucide în duel pe Busto și se predă magistraților orașului, spunînd hotărît că vrea să primească pedeapsa cu moartea, fără a mărturisi însă pricina uciderii, fiindcă își dăduse cuvîntul să tacă. Pîrghia onoarei era ținerea cuvîntului dat, atît de el, cît și de monarh. Acesta, care făgăduiește în scris lui Sancho că-l va scăpa de orice răspundere, caută acum să se descotorosească de deținut și-l încredințează Estrellei, la cererea ei, cu speranța că îl va ucide pentru a se răzbuna. Estrella îl pune în libertate pe Sancho, dar acesta, văzînd cine îi dă libertatea, o refuză și vrea să moară. Magistrații rămîn neclintiți în aplicarea legilor și pronunță sentința de condamnare la moarte. Atunci regele e silit să dezvăluie faptul că el i-a poruncit lui Sancho Ortiz de las Roelas să ucidă, și astfel acesta e descărcat moralmente de greutatea omorului și, în loc de a suferi pedeapsa capitală, e trimis să lupte la graniță împotriva maurilor. Nu pleacă, însă, decît după ce primește de la Estrella dezlegarea de legămîntul iubirii, căci n-ar fi putut uita niciodată îngrozitoarea crimă care-i desparte. Și astfel, pe cît de înțeleaptă este încheierea în planul uman, pe atît de necesară se arată și din punctul de vedere al dramei, în planul artei.

Pe bună dreptate s-a afirmat (Latour) că „niciodată n-a deschis Lope o perspectivă mai profundă în inima vechii Spanii ca în această operă magistrală". Sentimentul onoarei, obediența față de monarh și respectul pentru lege sînt cele trei „tării sufletești" (cum le numește G. Giuglea, în prefața la o traducere mai veche a piesei — Cluj, 1939), care se simt vii, de la un capăt la altul, în această operă de maximă conflictualitate. Cel puțin două conflicte se desprind net : conflictul din sufletul lui Busto

Tavera, care apără onoarea surorii sale, și trebuie să-l înfrunte chiar pe monarh, și conflictul din sufletul lui Sancho Ortiz. care trebuie să-și sacrifice dragostea pentru a-și salva onoarea (cuvîntul dat monarhului). Un al treilea conflict, cel din sufletul Estrellei, nu e mai puțin intens, deși mai puțin spectaculos în piesă, cînd se trezește în fața fratelui ucis de logodnicul pe care-l iubea cu o dragoste fără margini. Soluția pentru ea va fi mărinimia față de ucigașul, din datorie de onoare, al fratelui ei. De altfel, toți trei se comportă în mod exemplar ilustrînd codul onoarei, al acelei tiranice idei despre onoare din Secolul de Aur spaniol, definită în piesă (de către Busto) prin atributul fragilității : „căci e cinstea pur cristal / ce îl spargi cu răsuflarea". Toate personajele pozitive, cum am zice astăzi, adică toți sevilienii, cu excepția sclavei trădătoare (care declară deschis că e în stare de orice ticăloșie), întruchipează perfect ideea de onoare, silindu-l pînă la urmă pe rege însuși să le recunoască virtuți comparabile cu ale Romei, care fac să pălească „statui, bronzuri și columne". Usturătoarea lecție de onoare pe care vasalii o dau necontenit monarhului vădește caracterul profund democratic al piesei, căci opoziția se stabilește net între comportarea reprobabilă a regelui samavolnic și comportarea admirabilă a întregii comunități care-și apără onoarea.

Două concepții despre onoare se înfruntă cu forțe inegale : de o parte, o concepție cinică, a Puterii (regele și confidentul său, don Arías), care mizează pe capacitatea de corupere a „onorurilor" ; de cealaltă parte, o concepție sublimă, a vasalilor, care nu posedă altă armă decît apărarea tenace (și abilă) a Binelui, a Legii, a normelor ideale, proclamate, dar nu și respectate, de Puterea abuzivă. Primul sfat pe care-l dă don Arías regelui, cînd află că rîvnita Estrella este sora lui Busto, este să-l cumpere făcîndu-l sfetnic și general. Acesta, chemat la palat, se înfățișează ca un vasal perfect, ce venerează puterea supremă, cum singur declară : „...tulburat nespus, / căci firesc e, se-nțelege, / să se tulbure-un vasal / cînd la rege e chemat." Este respectat cu strictețe codul, care cerea umilă ascultare față de monarh : „...pe-un rege mare / ca pe sfinții din altare / a-l cinstire se cuvine." Rămîne însă o

forță (și o instanță) superioară celei a monarhului : forța (și instanța) Legii nescrise, a valorilor utopicei societăți pe care pretindea că dorește să o realizeze Puterea ipocrită. Această forță a legii poate fi invocată de Busto, cînd, bănuitor, refuză demn „onorurile“, pentru a-și salva „onoarea“ : „...dar mărire / doar pe-a mea măsură cer“ ; „Legi divine și umane / dau puteri unei coroane, / dar vasali de rangul meu / prea mult nu pot să cuteze / și s-aștepte de la rege, căci măsura este lege / chiar dorințelor lor treze.“ Măsura, deci ceea ce se cuvine fiecăruia, altfel spus : simțul dreptății, constituie legea supremă, pe care nici monarhul nu o poate călca pe față, și de aceea chiar recunoaște că sfaturile bune ale lui Busto îl fac să se rușineze. Într-ascuns, însă, monarhul adoptă brutalitatea cinică a oricărui despot : „Ce ? Spre bîrfe simt îndemn / unii ? Ei, acesta-i semn / că li-i dor puțin să moară.“ Vasalii cunosc primejdia și nu cutează să „bîrfească“, adică să spună cu glas tare că presimt (și chiar știu) care sînt intențiile ascunse ale monarhului (cînd acesta declară că vrea s-o mărite pe Estrella, devenindu-i naș, bunăoară, sau că vrea să-i facă o vizită lui Busto) și nu pot face altceva decît să se ferească abil (Busto nu-l primește în casă : „...căci o sfruntare / pare-ades mărinimia, / dacă iscă bănuială.“) și să spere („Cred că regele, la rîndu-i, / respecta-va sfînta lege“), în pofida evidenței că regelui îi stă în putere să calce legea, așa cum, mai lucid, își dă seama perfect Sancho Ortiz : „Dacă vrea s-o-ncalce, oare / cine ar putea, sub soare, / să-l împiedice pe-un rege ?“ Cînd regele pătrunde, cumpărînd-o cu aur pe sclava Natilde, în casa lui Busto și acesta scoate spada pentru a-și apăra onoarea, se înfruntă iarăși cele două morale : morala virtuții (onoarea cîștigată prin merite) și morala hatîrului (onoarea sau, mai bine zis, onorurile acordate de cel puternic celui slab). *„Corre ta honor por mi cuenta“*, afirmă regele („Da, prin mine trece ea“ — onoarea, *n.n.*), la care vasalul răspunde hotărît : „Ba prin spadă-i mai firesc“ și-i dă apoi o nouă lecție de onoare refuzînd să-i accepte mărturisirea că e chiar regele : „Ticălos și laș, nemernic, / îl jignești pe rege deci ? /... „Sacre și umane legi / la osîndă grea condamnă / pe acela ce te-n-

deamnă / să vezi vicii mari la regi", susținînd cu tărie că nu s-ar sfii să-i spună și regelui același lucru (și în versurile acestea este cuprins întreg mesajul piesei) pentru ca... „neîncălcînd vreo lege, / a vasalilor onoare / să-l învețe a fi mare / și cinstit și falnic rege".

Celălalt conflict puternic, în sufletul lui Sancho Ortiz, este conflictul dintre onoare și iubire și se rezolvă prin sacrificarea iubirii : „Cum ? Pe dragoste onoarea / să ți-o vinzi ? Să moară, deci !" Aceste cuvinte le spune, să luăm aminte, un vasal care cutezase mai înainte să-l blesteme pe monarhul crud și tiran, dar acum, după ce și-a dat cuvîntul să ucidă în secret pentru a pedepsi o crimă de *les majestate*, se supune legii onoarei în împrejurările nou create, căci codul ierarhizează cu strictețe îndatoririle, rezervînd vasalilor doar satisfacția tragică a unor revolte în genunchi : „Chiar de face-o fărdelege / regele, dator sînt eu / să ascult întîi pe rege". După care îl ucide pe Busto, vrea să-și ia și el viața, dar e oprit la timp și închis. Satisfacția lui (compensatoare) este că a respectat legea sacră a onoarei și poate exclama (nu întîmplător personajul victimă poartă același nume cu monarhul călău) : „Eu sînt rege cînd cuvîntul / știu să-l țin — și l-am ținut". Exigența maximă a onoarei este ca fiecare să se poarte drept cine este : „Eu sînt cine sînt... Fiind / cine sînt, pe mine însumi / mă domin tăcînd, sfruntîndu-l / pe-altul, care tace-acum..." (Se referă aici la regele ce se obligase să-l absolve de răspunderea crimei printr-o hîrtie pe care el îl pusese s-o rupă, bizuindu-se pe onoarea monarhului : „Fie-ne cuvîntul lege.") În spaniolă este folosită expresia „*Yo soy quien soy*", ce revine de mai multe ori în textul piesei, fără ca traducătorul s-o fi putut reda ca aici, cuvînt cu cuvînt, dar prinzînd întotdeauna foarte corect înțelesul, ca de exemplu, cînd Sancho refuză libertatea pe care i-o acordă Estrella : „Libertatea de mi-o dărui / eu s-alerg spre moarte stărui. / Vom fi, astfel, fiecare / pe potriva fiecărui." (În sp. : *„Que así haces como quien eres, yo he de hacer como quien soy".)*

Finalul piesei accentuează caracterul sublim al purtării sevilienilor, pentru ca „să se știe că-n Sevilla / știm să ne purtăm ca regii". Monarhul mărturisește că se simte „laș" și „nevrednic" în

confruntarea cu aceşti oameni care-l înspăimîntă, căci „prin măreţia lor / ei sfidează însăşi Firea". Judecătorii afirmă încă o dată, răspicat, ideea înaltă de justiţie, pe care se întemeiază această „măreţie" a purtării sevilienilor : toiagul judecăţii este Legea, mai presus de orice putere pămîntească. Nu mai puţin însă este subliniat în final faptul că această datorie de onoare cu gravitate asumată se învecinează cu nebunia. Ultimul dialog dintre Estrella şi Sancho Ortiz este grăitor în acest sens : Sancho declară că se duce să moară, fiindcă, rămînînd în viaţă, ar fi pentru ea o permanentă ofensă, iar Estrella hotărăşte să ceară şi ea „al morţii har", sub presiunea aceluiaşi sentiment dureros şi sublim al onoarei, care, negînd viaţa, implică o doză de nebunie. În spaniolă textul este şi mai concludent : *„Pues vete, loco, a morir, / que a morir también me voy"*. Şi : *„¿Estás en ti ? En mi honra estoy"* (în traducere : „Minte ai ? Onoare doar."). Împinsă la limită, onoarea echivalează cu pierderea minţii, aspect subliniat şi în final de slujitorul Clarindo, care nu admiră deloc „nobleţea" stăpînului său (elogiată pînă şi de regele ticălos), ci îi deplînge „nebunia". Dealtfel, cît timp e închis, Sancho Ortiz ajunge în pragul nebuniei în sensul cel mai propriu al cuvîntului, delirează, îl batjocoreşte pe „tiranul Don Onoare" şi e tentat să identifice cinstea cu prostia, aşa cum fac de obicei slujitorii, incapabili de nobleţe sufletească. Visul său delirant (sp. *éxtasis)* din închisoare ne confirmă faptul că viziunea vieţii ca vis şi acea la fel de faimoasă şi stăruitoare în literatura Spaniei *meditatio mortis* constituie componente esenţiale ale spiritului spaniol, la a cărui configurare în Secolul de Aur Lope de Vega a contribuit în mod hotărîtor. Cîntecelul ce se aude de dincolo de zidul închisorii îi aminteşte lui Sancho Ortiz un adevăr unanim acceptat de comunitatea hispanică : „Cînd trăieşti murind întruna / cea mai bună viaţă-i moartea".

Cea de a doua piesă inclusă în volumul de faţă, *Cavalerul din Olmedo*, este tot o tragedie a iubirii şi a morţii. Avem de-a face cu una dintre piesele despre care ştim cu siguranţă că au fost scrise de Lope. Nu e nevoie, pentru a i-o atribui, să ne bazăm, cum face Sainz de Robles în cazul piesei *Steaua Sevillei*, pe ar-

gumente de natură artistică, de tipul : numai Lope putea scrie o piesă de o asemenea intensitate dramatică, cu atîta grație lirică, cu o atît de perfectă cunoaștere a epocii și a firii omenești, cu o atît de abilă gradație a efectelor etc., etc. Asemenea argumente nu pot convinge pe deplin niciodată, și despre *Steaua Sevillei* rămîne de aceea valabilă opinia lui Menéndez y Pelayo, care o consideră o piesă foarte bine gîndită, dar nu tot atît de bine scrisă. *Cavalerul din Olmedo*, în schimb, este incontestabil o capodoperă atît sub raportul concepției, cît și sub acela al execuției. A fost scrisă în perioada maturității depline, căreia îi aparțin și *Fuenteovejuna*, și *Peribánez*, și *Cîinele grădinarului*, și celelalte piese care continuă să fie reprezentate pînă astăzi.

Punctul de pornire pare să fi fost un cîntec popular reprodus în piesă : „Ay, și noaptea-l omorîră / pe frumosul cavaler / floarea mîndră din Olmedo / și podoabă a Medinei." Legenda cavalerului din Olmedo era foarte răspîndită și a inspirat, înaintea lui Lope, o piesă datorată unui autor necunoscut, pe care unul dintre specialiștii necontestați în teatrul lui Lope, Menéndez y Pelayo, crede că îl poate identifica în persoana dramaturgului fără talent care a fost Claramonte. Dar Lope n-a luat aproape nimic din piesa anonimă, ci a imaginat acțiunea într-un mod complet diferit. Primele două acte alcătuiesc o delicioasă comedie de moravuri, cu o intrigă de dragoste primăvăratică și ușor „celestinescă". Grația și vioiciunea scenelor din primele două acte contrastează cu spaima tragică ce domină în actul al treilea. În secolul trecut s-a considerat de către unii critici (Schack) că unitatea piesei are de suferit de pe urma acestui amestec de tragic și comic și că, după o excelentă primă parte (primele două acte), se trece prea brusc și discordant la un final tragic. Menéndez y Pelayo și, după el, marii critici din secolul nostru au văzut, dimpotrivă, în amestecul registrelor un merit al lui Lope, a cărui pricepere de dramaturg se vădește tocmai în modul în care pregătește și învinge dificultățile genului tragi-comic, pe care el și le pune singur în cale, parcă pentru a face dovada virtuozității în stilurile cele mai opuse. Dealtfel, primele două acte nu sînt în întregime comice, deși sînt pline de glume, de ingenioase jocuri de cuvinte și de tablouri de

moravuri (dintre care unele nu sînt întru totul recomandabile), scrise dezinvolt de mîna sigură a celui mai dinamic și proteic dintre dramaturgii Secolului de Aur. O particularitate a întregii sale creații teatrale este, de altfel, cum s-a putut vedea și din alte piese, bogăția de acțiuni, planuri și registre care se întîlnesc și se întrepătrund, fără a se supune unei legi de subordonare. Norma interioară (acea „poetică invizibilă“ despre care vorbește însuși Lope) pare a fi fost varietatea. Marile piese confirmă această caracteristică a teatrului său : în *Peribáñez și comandorul din Ocaña* (unde toate personajele centrale, comandorul, țăranul și soția lui. sînt la fel de bine reliefate și de aceea s-a simțit nevoia menționării mai multora în chiar titlul piesei), în *Fuenteovejuna* (operă cu erou colectiv), în *Steaua Sevillei* (unde există, cum am văzut, trei caractere extrem de puternice ; și este interesant să se știe că, în adaptarea lui Trigueros, piesa a circulat sub titlul *Sancho Ortiz de las Roelas)* grandoarea problemelor dramatice se impune pînă la urmă și reușește să unifice diversitatea. În marile piese ale lui Lope, diversitatea nu dispersează atenția și nu deconcertează, ci dimpotrivă conferă senzația de plenitudine a vieții inepuizabile. În *Cavalerul din Olmedo*, unitatea este asigurată de presentimentul morții, al acelei morți tragice (provocată de invidie și gelozie) care zădărnicește împlinirea celei mai curate iubiri. O umbră fatidică plutește deasupra personajelor și parcă înăbușe pe buzele lor glasul plăcerii. Spectatorul înțelege din ce în ce mai deplin că sînt predestinate nenorocirii, că tinerețea și iubirea lor nu vor putea împiedica împlinirea soartei inexorabile. Personajele sînt înconjurate de presimțiri și prevestiri rele, cărora zadarnic încearcă să li se opună. O iubire care începe cu descîntece și se slujește de intervenția unei vrăjitoare e mai curînd tragică decît comică și nu anunță un final luminos. Un fatalism melancolic, impregnat de poezie și de mister și îndulcit de scenele de grațioasă voioșie, dă tonul fundamental al acestei piese greu de clasificat, ca orice capodoperă. Menéndez y Pelayo crede că elementul superstițios este mai mult decît un simplu procedeu literar în cazul lui Lope, scriitor profund popular, și că din înclinația spre superstiție se alimentează emoția atît de sinceră și puternică cu care

este tratată întreaga parte fantastică a piesei. Încă din actul al doilea, don Alonso are un vis rău prevestitor și-i mărturisește slujitorului său că aceste „revelații ale sufletului" îl fac să se zbuciume și să presimtă moartea : „...pot să-mi pierd / într-atît de mult speranța, / încît viața mea să n-aibă / nici un sens de-acum nainte". Acest vis și alte semne prevestitoare de nenorociri pregătesc atmosfera de fatalitate tragică din actul al treilea, astfel încît spectatorul nu mai este luat prin surprindere de nălucile care-i ațin calea personajului central, năluci „iscate de puterile tristeții", cum spune el însuși, după ce scoate spada spre a alunga umbra (duplicarea propriei personalități) care declarase că e don Alonso. Cavalerul își continuă drumul spre casă, fără a ține seama de avertismentul Fabiei (care-i spusese să nu plece noaptea la drum pentru că e urmărit de pizmă), prea încrezător cum este în virtutea recunoștinței, considerînd că rivalul său nu-l mai poate pizmui cînd îi datorează viața. Don Alonso își urmează drumul, trist și singur, și aude un cîntec din gura unui țăran (care-l știa de la Fabia, vrăjitoarea codoașă), cîntecul propriei sale morți : „Ay, și noaptea-l omorîră / ...Umbrele-l vestiră, / căci știau pricina, / și îl sfătuiră / să stea la Medina, / pe cel cavaler, / podoaba Medinei, / floarea din Olmedo". Nici acum însă don Alonso nu se întoarce din drum, căci noblețea îl obligă să nu se teamă, să fie viteaz, „nu un laș pe-acest pămînt". Dușmanii, însă, îl ucid mișelește, cu arme de foc, pe acest „cel mai falnic, nobil, / brav și chipeș cavaler" (cum îl plînge slujitorul său Tello), iar doña Inés, după pedepsirea ucigașilor, hotărăște să-și petreacă restul vieții la mînăstire.

Există în *Cavalerul din Olmedo* ecouri puternice din celebrul roman dialogat *Celestina*, de Fernando de Rojas, pe care Lope îl omagiază astfel, recunoscîndu-i bucuros influența. Tello o întreabă chiar pe slujnica doñei Inés, pentru a marca asemănarea, dacă Melibeea e acasă, „căci Calisto (don Alonso, *n.n.*) a venit". Ar putea părea ciudat, la prima vedere, că pentru a ajunge la împlinirea unei iubiri oneste (care nu-și propune plăcerea trupească nelegiuită, ci legătura matrimonială) cavalerul din Olmedo se slujește de o mijlocitoare, care nu poate decît să arunce oprobiul asu-

pra unei case cinstite, furnizîndu-i pe tavă lui don Rodrigo, rivalul pizmaş „justificarea“ propriei sale ticăloşii. „O, cîte case nobile pătate / nu fură de codoşi şi vrăji spurcate !“. Pentru a înţelege acest aspect trebuie să ţinem seama de faptul că piesa nu e o comedie de capă şi spadă (deci, de moravuri contemporane), ci o dramă cu subiect luat din fondul de legende tradiţional şi a cărei acţiune se situează pe timpul regelui Juan al II-lea. În asemenea cazuri, Lope avea grijă să reconstituie culoarea locală şi temporală corespunzătoare, cu tot alaiul de superstiţii şi vrăjitorii pe care le atestă documentele de arhivă şi operele literare ale secolului al XV-lea. Lope păşeşte pe urmele lui Rojas, făcînd ca îndrăgostiţii săi să cunoască farmecul (şi primejdiile) unei culpabilităţi care umbreşte uşor puritatea iubirii lor, anunţînd (şi justificînd artistic) legea expiaţiunii, care se manifestă şi aici, chiar dacă nu atît de apăsat moralizator ca în tragi-comedia lui Rojas. Dar poate mai mult decît cu o lege a expiaţiunii avem de-a face în cele două opere cu o concepţie similară (şi profund spaniolă) despre iubire ca pasiune devoratoare, capabilă să revele identitatea profundă a vieţii cu moartea. Încă din primele versuri ale piesei lui Lope sîntem avertizaţi (de don Alonso) că despre iubire nu pot vorbi decît cei iniţiaţi, cei care sînt capabili să şi-o asume total : „O, amor, amor nu-ţi spună / cel ce nu-i de-amor în stare.“ Pentru don Alonso absenţa iubitei este *„muerte viva“* („moarte vie“). Ca şi onoarea, iubirea este echivalentă cu viaţa, iar pierderea ei înseamnă moartea. Ba mai mult, dragostea totală implică moartea, identifică viaţa cu moartea. *„Porque Inés mi dueño es / para vivir o morir“*, declară don Alonso („Ea-i al vieţii înţeles / şi stăpînă mi-i pe moarte.“). În momentul despărţirii îndrăgostiţilor, conştiinţa acestei identităţi reapare cu acuitate sporită pe fundalul presimţirilor rele : „Mort şi viu merg pe cărări, / viaţă, moarte duc spre zări.“ După care cavalerul glosează, într-un lung monolog, o veche baladă populară pe tema morţii : „Cu piciorul gata-n scări / ca pătruns de-a morţii frică / îţi mai scriu atît, señora“. Este aceeaşi baladă pe care a parafrazat-o şi Cervantes, într-un prolog-testament în care îşi ia rămas bun de la viaţă. Poate că această coincidenţă l-a făcut pe criticul Valbuena Prat să considere *Cavalerul*

din Olmedo „marea tragedie umană a lui Lope și a teatrului spaniol". Întreg destinul dramaturgului ar fi trasat de cavalerul din Olmedo, model de mîndrie și onoare, de vitejie, pasiune curată și bunătate : „Chiar dacă umbrele îi spun să nu meargă mai departe, să renunțe la drumul lui de mister, chiar dacă magia și poezia se înduioșează de cavalerul rimelor și dramelor, el își va urma drumul spre moarte, ca sfîrșit uman al tragediei fără soluție a vieții. Își va urma drumul, printre serbări cu lupte de tauri, intrigi de Celestine vrăjitoare, dinți de spînzurați și vise cu păsări ucise." După care amintește un alt aspect esențial al piesei, tema iubirii, prin care Lope atinge profunzimi shakespeariene : „*Cavalerul din Olmedo* este un *Romeo și Julieta* cu un donjuan ce nu face rău, fiindcă în tot ce face pune iubire". Comparația dintre cele două piese a mai fost făcută adesea, și istoriile literare spaniolă citează de obicei opinia traducătorului în franceză al piesei, Eugène Baret, pentru care „nu există tragedie mai patetică și mai dureroasă. Tinerețea și frumusețea, eroismul și duioșia nu pot fi reprezentate în culori mai ideale. Piesa are amplitudinea epopeii, interesul romanului, mișcarea și emoțiile dramei și mai ales farmec poetic." Concluzia lui Baret (ca și mai tîrziu, la noi, a lui Al. Popescu-Telega, care a tradus și el piesa) este că Lope se dovedește, în *Cavalerul din Olmedo,* superior lui Shakespeare din *Romeo și Julieta,* atît sub raportul personajelor (Don Alonso e mai hotărît decît Romeo, Doña Inés e la fel de iubitoare și credincioasă, dar mai pudică decît Julieta, mijlocitoarea Fabia e mai vie decît doica Julietei etc., etc.,), cît și sub raportul acțiunii, care curge mai fluent spre deznodămîntul tragic. Un ultim elogiu (și dovadă a superiorității) : tragedia lui Lope e mai puțin „brutală" decît cea a lui Shakespeare. Fără a ne lăsa antrenați prea departe în acest gen de comparații, în care nevoia de a afirma este excesiv de debitoare nevoii de a nega, putem totuși declara cu deplină certitudine că tragedia *Cavalerul din Olmedo* este o piesă nemuritoare a teatrului spaniol și universal.

ANDREI IONESCU

STEAUA SEVILLEI

PERSONAJELE

REGELE DON SANCHO CEL BRAV
DON ARÍAS
DON PEDRO DE GUZMÁN, mare *alcalde*
FARFÁN DE RIBERA, mare *alcalde*
DON GONZALO DE ULLOA
FERNÁN PÉREZ DE MEDINA
DON SANCHO ORTÍZ DE LAS ROELAS
BUSTO TAVERA
PEDRO DE CAUS, comandantul închisorii
ESTRELLA, sora lui Busto Tavera
TEODORA } slujitoare ale Estrellei
NATILDE }
DON INIGO OSORIO
DON MANUEL
CLARINDO, slujitor al lui Don Sancho
SUITĂ
SLUJITORI, CÎNTĂREŢI, OAMENI DIN POPOR

Acţiunea se petrece la SEVILLA

ACTUL I

SCENA I

Salon la alcázar.

REGELE, Don ARÍAS, Don PEDRO de GUZMÁN, FARFÁN de RIBERA.

REGELE

Mulţumit sînt de primirea
în Sevilla ; rege sînt
pe-al Castiliei pămînt
şi îmi simt de azi menirea,
cînd Sevilla-mi dă cinstirea
ce mi-o dă... De azi domnesc,
lucru-i limpede, firesc,
că-n Castilia nu-i rege
de Sevilla, după lege,
nu îl vrea pe tron regesc.
Deci, pentru cinstirea dată,
pentru fast şi închinare,
mulţumit voi fi sub soare
numai dacă-i dau răsplată
după merit : curtea toată
în Sevilla am să-mi mut,

spre-a se şti dintru-nceput
că-n Castilia făloasă
domn voi fi, cu curte-aleasă,
cît mi-o sta Sevilla scut.

DON PEDRO

Talpa-ţi sărutăm, mărite,
noi, alcalzii ei de vază,
cu recunoştinţă trează,
că-s onoruri osebite,
de mari demnitari primite,
drept care-ţi jurăm credinţă
şi ce-avem, cu prisosinţă,
e şi-al tău — Sevilla doar
să-şi păstreze, -n vechi hotar,
dreptul ei de cuviinţă —

REGELE

Mulţumit sînt, peste fire...
. . . .[1]

DON PEDRO

Sărutăm regeasca mînă,
milostivă şi stăpînă!

REGELE

Prin a voastră dăruire,
fericit sînt, se-nţelege,
căci voi da regească lege
Gibraltarului, cel care
doarme-ntre coloane-n mare,
întru faima mea de rege.

---

[1] Lipsesc versuri în original.

FARFÁN

Şi înalţii dregători,
precum toţi cei din cetate,
gata fi-vor a se bate,
dîndu-şi viaţa, că-s datori,
pentru tron.

DON ARÍAS

Da, da, señor;
regele-adevărul simte
că-l vărsarăţi în cuvinte.
Mulţumit e de-amîndoi.
Deci, cu bine.

REGELE

Cred în voi,
şi încrederea nu minte.

(Alcalzii ies din scenă.)

SCENA II

REGELE, DON ARÍAS

DON ARÍAS

Doamne, ce părere ai
de Sevilla ?

REGELE

Se-nţelege,
bună... M-am simţit azi rege.

DON ARÍAS

Mult aici de va să stai,
cu păreri te vei alege
şi mai bune.

REGELE

Cred că dacă
în cetate-aşa frumoasă
sta-voi mult timp, ca acasă,
şi mai mult va fi să-mi placă.
Cine-n bogăţii s-o-ntreacă ?

DON ARÍAS

Măreţii, podoabe, gust,
ce pe străzile-i se-nşiră,
încît ochiul le admiră,
nu cred c-a văzut August.

REGELE

Da, pe placul meu august
frumuseţile ei sînt.
Despre drésuri femeieşti
şi podoabe nu-mi vorbeşti ?
Între-atîţia sori tot stînd,
nu te-ai ars ?

DON ARÍAS

Un înger blînd
era doña Leonor
de Ribera... Faţa-i dalbă
soare e — cu raze-n salbă,
ce-n april nasc flori de dor.

REGELE

Soare-ar fi, de n-ar fi albă,
căci de-s razele de nea,
să le lauzi e firesc,
cînd nu ard, ci te răcesc ?
Nu vreau soare ce se bea —
soare arzător doresc.

DON ARÍAS

Dar Elvira de Guzmán
cum ți s-a părut ? Ea sta
chiar lîngă Măria-Ta.

REGELE

Șoldul și-l mișca avan,
dar tot albă-i.

DON ARÍAS

Ah, ce ban,
ban de aur !

REGELE

Chiar de-i chior
Ámor, zeul tuturora,
zău, n-aș da pe ea un chior.

DON ARÍAS

Poate doña Teodora,
cea în verde ?

REGELE

Uimitor
chip de fildeș și-alabastru !

DON ARÍAS

Ámor, zeul, la tarabă
zău c-ar scoate-o, chiar sihastru,
dac-ar vrea... Te-ngrașă — slabă —
ca printr-un favor măiastru.

REGELE

Ámor, chiar și el se pierde,
vrînd o dragoste mai verde.

DON ARÍAS

Ştii, Mencía ţi-a dat flori.

REGELE

M-au trecut plăcuţi fiori,
dar fu ochiu-mi să dezmierde
pe-altele.

DON ARÍAS

Două focoase,
oacheşe ? Da, sînt frumoase
Beatríz şi-Ana Mejía.
Chipul lor minunăţia
zilei o sporesc.

REGELE

Drăcoase
arătau... Cît despre nume,
Ana e banal pe lume,
Beatríz mai rar e-n ţară,
ca o Phoenix.

DON ARÍAS

Aşadară
numele-au un rost anume ?
şi aduc sau nu noroc ?

REGELE

În al dragostei viu joc,
de un nume mai ciudat
e atras orice bărbat,
căci nobleţe-i dă pe loc.

DON ARÍAS

Dar cea albă, blondă... ?

REGELE

Caut
de-al ei nume nici să n-aud.
Toată-i marmură şi-alamă ;
rece-i — şi nu-i chip s-o laud.
O, simţirea mea o cheamă
pe-alta, mai de graţii plină.
Îmi vorbeşti despre-o blondină,
însă văd că taci întruna
despre una, despre bruna,
minunată şi divină,
care sta la un balcon.
Cine-i negrăita, via
frumuseţe, care pînă
şi pe mine pălăria
m-a făcut s-o ţin în mînă
mult timp ? Cine-i mîndra zînă
cu priviri scăpărătoare,
ce ard inima mai tare
decît ai lui Zeus ochi,
neştiind ce greu deochi
iscă ei — şi ce-ncîntare ?
Ea, ce,-n negru strai, întrece
soarele, de-l face rece
cînd ţîşnesc din trup frumos
raze vii de abanos,
zarea Spaniei s-o-nece ?
Ea, ce,-n negru strai, tot strînge
foc ce focul zilei stînge
şi, cu-al vrăjii ei tezaur,
eclipsează purul aur
ce din soare se răsfrînge ?

DON ARÍAS

Doamne, cred că ştiu acum
care-i numele copilei.

REGELE

Scoate la lumina zilei
frumusețea doar, oricum.

DON ARÍAS

Toți îi spun *Steaua Sevillei.*

REGELE

Cum ? Sevilla să jignească
frumusețea ei cerească ?
Numele-i de ea departe !
Soare-i cazul s-o numească,
dacă viață dă și arde.

DON ARÍAS

Este Estrella Tavera,
dar numită e copila,
de toți, Estrella Sevilla.

REGELE

Soare-i, nu e stea...

DON ARÍAS

Și speră
al ei frate că-i oferă
bun prilej să se mărite
în Sevilla.

REGELE

Cum îl cheamă ?

DON ARÍAS

Busto, — regidor de seamă
al Sevillei, preamărite.

REGELE

E-nsurat ?

DON ARÍAS

Nu, — şi-l aclamă
toată lumea (dacă sora
Stea e-n ochii tuturora),
şi pe dînsul, ca pe-un Soare.
Soarele şi Steaua tare
se iubesc.

REGELE

Mi-e bună ora,
şi sub stea de bun augur
în Sevilla mă îndur
să fac scurt popas acum,
căci cînd astru-atît de pur
am drept călăuză-n drum,
cum pot să mă rătăcesc ?
Rege sînt — şi-n strai regesc,
uite, am venit aci,
să văd stele-n miez de zi,
don Arías — şi-i firesc
să doresc s-o văd îndată.

DON ARÍAS

Dacă steaua minunată
către Bethleem te-mbie,
fă ca Busto să nu-i fie
un dulău de pază.

REGELE

Iată,
gata-s sfatul să-ţi ascult.
Cum să fac ?

DON ARÍAS

În chip ocult,
dacă-ţi e de bun augur
Steaua asta, pot să jur
c-ai s-o vezi, oricît de mult
soarele ţi-ar sta-mpotrivă.
Fă, prin voia-ţi milostivă,
cu onoruri să se-aleagă,
c-astea leagă şi dezleagă.
Cînd favorurile stivă
se adună, omul simte
că-i dator, de-atunci nainte,
să plătească-o datorie
şi, adînc, în bronz o scrie.

REGELE

Să mi-l chemi — şi ţine minte
că, în noaptea următoare,
vreau dorinţa-mi arzătoare
s-o-mplinesc, s-o văd acasă
pe Estrella cea frumoasă,
să simt dulcea ei dogoare.
Mergi şi cheamă-l pe-al ei frate.

DON ARÍAS

La alcázar era... Poate
că-i acolo încă.

REGELE

Dacă
drumu-mi netezeşti oleacă,
îi dau statul.

DON ARÍAS

Majestate,
îţi va fi Estrella dată.

REGELE

Fi-voi boltă înstelată,
căci doar cu o stea divină
eu voi da mai minunată
decît Soarele lumină.

(Don Arias iese din scenă.)

SCENA III

DON GONZALO de ULLOA, în doliu; REGELE.

DON GONZALO

Sărut talpa, majestate.

REGELE

Ei, ridică-te. În zi
plină doar de bucurii,
aşa trist vii ? Cum se poate ?

DON GONZALO

Tata a murit...

REGELE

Un bun
căpitan pierdut-am !

DON GONZALO

Şi
graniţele-s ca pustii
fără el.

REGELE

Ce jale-adun,
Don Gonzalo,-n suflet, eu !

DON GONZALO

Plîng, mărite, plîns durut,
Că-Archidona fără scut
este fără tatăl meu.
Şi cum nu-şi afla egal,
stînd deasupra tuturor,
şi cum i-s moştenitor
falnicului general,
aş dori ca-naltul post
mie hărăzit să-mi fie,
şi nu altuia.

REGELE

Se ştie
demn urmaş că-i eşti şi-ai fost,
dar cum vii dureri nătînge
şi cum doliul te-apasă,
tu, cu inimă duioasă,
stai la curtea mea şi-l plînge.

DON GONZALO

Majestate, tot aici-i
Fernán Pérez de Medina,
vrînd a cere, din pricina
unor foste mari servicii,
acest post — căci în Granada
peste oşti fu mare şef,
şi-a mînjit al ei sidef
cu mult sînge maur, spada
mînuind-o de demult.
Vrut-am, fără-ntîrziere,
să-ţi vorbesc întîi.

REGELE

Se cere
sfetnicii să mi-i ascult.

SCENA IV

FERNÁN PÉREZ de MEDINA. Aceiaşi

FERNÁN

Cred, la talpa ta augustă,
prea tîrziu c-ajung, o, rege,
s-o sărut vrînd, după lege,
şi...

REGELE

Fernán Pérez, cît nú stă
acest post în altă mînă,
ci-n a mea — şi nu-i de dat
cît n-adun al ţării sfat,
(lucru ce mi-i la-ndemînă),
poţi să mi-o săruţi. Doar ei,
tronului sprijinitori,
sînt cu hotărîri datori.
Liniştit fii, cu temei.

DON GONZALO

Rege,-mi las suplica eu.

DON FERNÁN

Eu pe-a mea : oglindă vie-i,
din cristalul vitejiei,
ce răsfrînge chipul meu
de vasal curat, leal.

DON GONZALO

Şí dreptatea mea se-arată,
nentinată şi curată,
tot în suflet de cristal.

(Don Gonzalo şi Don Fernán ies din scenă.)

SCENA V

DON ARÍAS, BUSTO TAVERA, REGELE

DON ARÍAS

Don Busto Tavera, rege,
e aici.

BUSTO

Mă-nchin supus,
doamne, turburat nespus,
căci firesc e, se-nțelege,
să se turbure-un vasal
cînd la rege e chemat ;
și-ndoit sînt turburat
căci acest favor regal,
dobîndit pe negîndite,
ce prea mult mă onorează,
doamne, mi-e pricină trează
turburării îndoite.

REGELE

Hai, ridică-te.

BUSTO

Stau bine
unde stau : pe-un rege mare
ca pe sfinții din altare
a-l cinstire se cuvine.

REGELE

Ești un vrednic cavaler.

BUSTO

Semne-am dat, din fericire,
pentru asta, dar mărire
doar pe-a mea măsură cer.

REGELE

Nu-ţi pot da mărire eu ?

BUSTO

Legi divine şi umane
dau puteri unei coroane,
dar vasali de rangul meu
prea mult nu pot să cuteze
şi s-aştepte de la rege,
căci măsura este lege
chiar dorinţelor lor treze ;
ástfel, legii vechi supus,
n-am drept la mai mari dorinţi
decît dreptul prin părinţi.

REGELE

Ce om n-ar ţinti mai sus ?

BUSTO

Dac-aş fi mai mult decît
un Tavera, majestate,
pălăria nu mi-aş scoate.
Dar Tavera sînt — şi-atît.

REGELE

(aparte, lui Don Arías)

I-auzi ce filozofie
a onoarei !

DON ARÍAS

(aparte, regelui)

O, cedează
ăştia primii !

REGELE

Mai de vază
cît nu ești, mi-e clar și mie
c-ai să stai cu capul gol,
dar cum ești atît de vrednic,
mi te vreau alături, sfetnic,
și,-n regatul spaniol,
poți să sui o nouă treaptă,
căci ca falnic general,
regelui supus leal,
Archidona te așteaptă.

BUSTO

Dar în ce război, o, rege,
ți-am slujit ?

REGELE

În bună pace
ai știut, de-o vreme-ncoace,
s-aperi țara și-a ei lege,
încît te prefer, oricum,
altor doi care, aici,
mi-au venit azi cu suplici.
Doi rivali ai, precum vezi.
Spune-mi, cum să procedez
de pe scaunul regesc ?

BUSTO

(citește)

„Mare și atotputernic senior : don Gonzalo de Ulloa roagă pe Alteța Voastră să-i facă favorul de a-i acorda postul de căpitan general la granițele Archidonei, ținînd seama de faptul că tatăl meu v-a slujit vreme de patrusprezece ani, distingîndu-se prin notabile servicii aduse lui Dumnezeu și coroanei Voastre. A murit în luptă. Rog să mi se facă dreptate.“

Tatăl de viteaz a fost
Şi Gonzalo-i moşteneşte
vitejia, da, fireşte,
cred că-i demn de acest post
ce-i al vieţii sale rost.

(Citeşte)

„Preaputernic senior,
Fernán Pérez de Medina
douăzeci de ani creştina
oaste o sluji cu spor.
Ca pe-al tău iubit părinte
te-ar sluji acum, cu spada.
Adalid fost-a-n Granada
zece ani, cu crez fierbinte.
Stat-a şi-n captivitate
în Granada, trei ani lungi.
Pentru luptele-ndelungi
şi virtuţile-i curate
precum cel mai pur cristal,
prin ce scris-a pe hîrtie,
roagă ca numit să fie-n
Archidona general."

REGELE

Tu ce merite-ai ?

BUSTO

Iertare,
majestate, dar, pe drept,
nu pot rangul să-l aştept,
căci nu am vreun merit mare.
Pot vorbi doar de strămoşi,
de castele cucerite,
de vrăjmaşe oşti zdrobite,
de viteji părinţi făloşi.
Cu onoruri, rege, ştii

răsplătit c-am fost — dar alte
mari onoruri, mái înalte,
nu le merit eu, ca fiu.
O, dreptatea,-ntr-adevăr,
dacă-i sacru har ceresc,
poate atîrna, firesc,
deseori, de-un fir de păr ;
şi-i făcută-astfél ca, după
ce-mpărţită-a fost, de fir
să stîrne ani în şir,
făr-ca firul să se rupă.
Drept ar fi, deci, majestate,
s-alegi doar între cei doi.
Eu n-am merite-n război,
şi s-ar face-o nedreptate.
În Sevilla chiar, señor,
pilde mari eu n-am prea dat.
În război de-am fost soldat,
azi, de-i pace,-s regidor.
Vîrsta, rege,-ar fi pricina
pentru care-ar merita
naltul rang, prin voia ta,
Fernán Pérez de Medina ;
Iar pe Don Gonzalo, care-n
Córdoba e tînăr cid,
poţi să-l faci, doamne, — adalid.

REGELE

Fie, deci, cum zici.

BUSTO

Pot oare
face-altfél decît mi-c cere
al dreptăţii simţ — adică
să văd cum se aridică
doar virtutea la putere ?

REGELE

De ruşine mă faci ! Basta
cu atîtea sfaturi bune !

BUSTO

Sînt oglindă care-ţi spune
cum arăţi în clipa asta.

REGELE

Cavaler de vază eşti,
şi de astăzi, la palat
vreau să stai neapărat,
printre sfetnicii regeşti.
Eşti căsătorit ?

BUSTO

Señor,
am o soră minunată.
Pînă n-o văd măritată,
n-am de gînd să mă însor.

REGELE

Eu am s-o mărit... Şi-o cheamă
cum ?

BUSTO

Doña Estrella.

REGELE

Stea
este deci — şi-ar merita
soarele s-o ia în seamă.

BUSTO

Doamne, vreau doar un bărbat
pentru ea : nu-i stea din cer.

REGELE

Să mă laşi pe mine-ţi cer
să i-l aflu.

BUSTO

(turburat).

talpa ţi-o sărut, o, doamne.

REGELE

Soţ cum merită-i doresc,
spre a-i fi egal firesc
unei preafrumoase doamne.
Naş şi peţitor pe lume
am să-i fiu — şi zestre bună
am să-i dau.

BUSTO

Aş vrea să-mi spună
regele de ce anume
m-a chemat, căci, majestate,
neştiind de ce-am venit,
îmi fac griji şi, negreşit...

REGELE

Da, Tavera, ai dreptate.
Te-am chemat pentru o treabă
a Sevillei, dar cum pace
peste tot e, nu se face
s-o tratăm aşa, în grabă.
Odihniţi şi-n tihnă, noi,
la palat, alături stînd,
punînd gîndul lîngă gînd,
hotărî-vom amîndoi.
Mergi cu bine.

BUSTO

Talpa, rege.

REGELE

Nu, te-mbrăţişez.

BUSTO

O, cîtă
cinste ! *(Aparte.)* Treaba mă-ntărîtă,
zău, căci nu pot înţelege
cum de-ajunse să mă placă,
fără a mă şti ? Pătruns
e, mă tem, de-un gînd ascuns
şi doreşte rău să-mi facă.

(Busto iese din scenă.)

SCENA VI

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

Omul are cap destul,
şi-i cinstit.

DON ARÍAS

De ăştia breji
şi cinstiţi, cît de-un prilej
bun nu dau, sînt prea sătul.
Mască de cinstiţi îmbracă,
şi-s isteţi, nevoie-mare,
dar prilejul cînd le-apare,
toţi cum li se cîntă joacă.

Azi bîrfeşte unul pe-altul
care ieri bîrfea şi el,
căci, cu timpu,-ajung la fel
şi cel mic, şi preaînaltul.
Pe un taler, cinstea lui
pune-o ; şi-apoi mari favoruri,
daruri, linguşeli, onoruri
pe alt taler poţi să pui.
Şi-ai să vezi că tot ce scump
a părut — se face pai ;
iară cellalt taler, vai,
greu atîrnă, ca de plumb.

REGELE

Am să merg cu gluga trasă
la Estrella, căci e soare,
chiar de steauă ni se pare,
şi mă arde, nemiloasă.

DON ARÍAS

S-ar bîrfi că...

REGELE

Bunăoară,
ce ? Spre bîrfe simt îndemn
unii ? Ei, acesta-i semn
că li-i dor puţin să moară.
Eu sînt viu — şi ce-i de-atrag
bîrfele, supus greşelei,
cînd doresc să fiu al Stelei
din Sevilla rege-mag ?

(Ies din scenă.)

SCENA VII

Sală în casa lui Busto Tavera.

.NCHO, ESTRELLA, NATILDE, CLARINDO.

SANCHO

O, înger scump, divin,
cînd îţi voi fi de drept
stăpîn, încît în piept
să nu strîng dor şi chin?
Din roua cursă lin,
pe ochi, în fine spuze,
tu, soare triumfal,
în scoica de coral,
din care-amorul face roşii buze,
cînd făuri-vei oare
mici perle-n suflete scăpărătoare?
Estrella mea, o, cînd,
tu, soare, scump tezaur,
în ciclul tău de aur,
frumoasă scăpărînd,
împodobi-vei blînd
o neasemuită
zi, ce-i iubirii oază,
cînd în stelară rază
noi doi vom fi legaţi printr-o ursită,
încît s-o spune,-anume,
că alt Castor şi Polux vezi pe lume?
Castilia cînd oare
va zice, deasemeni,
că ai Sevillei Gemeni
noi doi sîntem sub soare?
Tot chinul ce mă doare
cînd şi-o afla liman?
Că-ţi sînt soţ drag şi bun
cînd voi putea să spun,

cînd timpu-l ţii pe loc şi, făr-alean,
prea-ncet să treacă-l laşi,
cu-ai lui Saturn mereu mai leneşi paşi ?

ESTRELLA

O, timpul de-ar zbura
ca dorul — doamne sfinte,
el soarelui fierbinte
paşi uriaşi i-ar da ;
şi-atunci Sevilla mea,
ca pe o bună fiică,
de nuntă m-ar găti,
şi n-aş mai gelozi
gingaşa fericită turturică,
ce-şi face, gîngurind,
pătuc de nuntă-n scorburi mici, cu jind.
Ieri, în acelaşi loc,
pierdute-n dulci rotiri,
ah, marei lor iubiri
se închinau cu foc,
stînd veşnic cioc în cioc,
de-şi răvăşeau ca zdreanţa
penetul, în neştire,
făcînd din el potire
din care-şi soarbe dragostea speranţa ;
şi cioc în cioc, apoi,
îşi tot urau doar fericire-n doi.

SANCHO

Ce drag mi-e dorul cărui
închini crîmpei de gînd !
Eu, ţie, orişicînd,
chiar de spre faimă stărui,
tot sufletul mi-l dărui.

ESTRELLA

Şi eu ţi-l dau prinos,
ca-n suflet să-mi trăieşti !

SANCHO

Foc şi lumină eşti,
tu, astru pur, frumos !

ESTRELLA

O, ucigaş milos !

SANCHO

O, pradă sfîntă, care
eşti nord pe-a ochiului meu mare !

CLARINDO

(Natildei)

Nouă nu ne-ar fi pe plac,
din olandă şi chembrică,
cîte-un dulce of, adică,
cum stăpînii noştri fac ?

NATILDE

Mă, nu taci ?

CLARINDO

Ba, iaca, tac.

(Aparte, Natildei.)

Ah, tu, cîrja mea de fală
cînd de dor mă zbucium greu !

NATILDE

Ah, tu, frate-al meu, lacheu,
tu, poet în cîntec de ţesală !

CLARINDO

Dragoste !

NATILDE

Iubit duios !
O, n-are-atîtea ofuri un lepros !

SANCHO

Şi-al tău frate ce mai spune ?

ESTRELLA

Că s-ar cere nişte acte
pentru-asemenea contracte,
şi că o să se adune
în cîteva zile bune,
şi-al căsătoriei nimb
ne va-ncununa curînd.

SANCHO

Tristă-i dragostea mea cînd
cere timp, apururi prea mult timp.
Aş vrea eu astăzi să mă-nsor,
căci prea e timpul schimbător în zbor.
E lină şi căruntă,
în zori, întinsa mare,
cît răsăritul soare
cu valuri nu-l înfruntă
şi iese lin din undă,
curată, aurora,
dar negri nori, curînd,
vezi pe-ai ei umeri stînd
şi umbrelor adînci le vine ora,
şi tot ce fost-a pisc
se schimbă-n de zăpadă vasilisc.
Panaşe colorate
stau pe migdalul verde,
ce într-o clipă pierde
corole minunate ;

curg, susurînd, curate
pîraie pe pămînt,
dar cad pe-a gliei față,
deodată, flori de gheață,
și dacă ele sigure nu sînt
de glia lor, eu, oare,
să cred în timpu-n veșnică schimbare ?

ESTRELLA

De timpu-n loc ne ține,
vorbește cu-al meu frate.

SANCHO

Ah, timpul simt, mă bate
cu chinuri prea haine.

CLARINDO

Don Busto, iată, vine.

SCENA VIII

BUSTO, aceiași

BUSTO

Ah, Sancho !

ESTRELLA

Ce-ai pățit ?

SANCHO

Tu, melancolic ?

BUSTO

Vii
tristeți și bucurii
cu greu noian de griji m-au năpădit.
Tu treci, Estrella,-n casă,

ESTRELLA

Vai, timpu,-n pace, iată, nu ne lasă !

(Estrella şi Natilde ies din scenă.)

SCENA IX

SANCHO, BUSTO, CLARINDO

BUSTO

Sancho Ortíz de las Roelas...

SANCHO

Cum, deci nu-mi mai spui cumnat ?

BUSTO

Fugărit de-un roib turbat,
fără pinteni... Eu acela-s !
Ei, aflaţi că mă chemară,
azi, la rege... De ce oare ?
Nu ştiu, căci la întrebare
mi-a răspuns cam într-o doară.
Mă făcea şi general
de-Archidona, fără-a-i cere.
Rezistînd doar, cu putere,
nu mi-a dat şi-un tron regal.
În sfîrşit...

SANCHO

Hai, spune : cu
bucurii ai început,
însă trist şi abătut
de ce eşti şi ce-ţi făcu ?

BUSTO

Sfetnic m-a făcut.

SANCHO

Ce-i cu-asta ?
E de bine.

BUSTO

De ce-i rău
să vorbim...

SANCHO

(aparte)

Ah, glasul tău
îmi prezice, simt, năpasta.

BUSTO

Şi mi-a zis să n-o mărit
pe Estrella, căci vrea el
soţ să-i caute, cu zel,
dîndu-i zestre, negreşit,
dacă eu să-i dau nu pot.

SANCHO

Trist şi bucuros deodată
zis-ai tu că eşti, dar iată,
eu rămîn doar trist de tot.
Tu te-alegi cu mari favoruri,
eu — doar cu năpaste grele.
Lasă-mă cu ale mele
şi te-nfruptă din onoruri,
căci vei sta pe lîngă rege
şi-ţi vei mărita şi sora,
dar, în văzul tuturora,
a prieteniei lege
azi a fost s-o-ncalci, căci tu
nu i-ai spus ce trebuia,
că-i făgăduita mea...

BUSTO

Zbuciumat eram şi nu,
n-am putut răspunde... Mintea
mi-era tare turburată.

SANCHO

Nunta mea, deci, niciodată
n-o să aibă loc !

BUSTO

Naintea
regelui voi sta, spunîndu-i
că e nunta ei un fapt,
întărit şi prin contract.
Cred că regele, la rîndu-i,
respecta-va sfînta lege.

SANCHO

Dacă vrea s-o-ncalce, oare
cine ar putea, sub soare,
să-l împiedice pe-un rege ?

BUSTO

Să-i vorbim şi tu, şi eu,
căci cum razna-mi era gîndul,
n-am spus că ţi-am dat cuvîntul.

SANCHO

Sînt lovit de moarte, greu !
Bine-am zis că timpul n-are
clipe de statornicie ;
plînsul şi tristeţea vie
ni-s doar umbre de visare.
Dacă, silnic, el, oricînd,
vrea să-ncalce astă lege...

BUSTO

Sancho, regele e rege.
S-aşteptăm, răbdare-avînd.

(Iese din scenă.)

SCENA X

SANCHO, CLARINDO

SANCHO

O, trist şi umilit,
cum să îndur a chinului urgie ?
Tiran care-ai venit
să turburi dulcea mea căsătorie, —
cu lauda Sevillei
să nu-i fii demn acestei mari Castilii !
Eşti Sancho cel Brav... Groaznic
suna-va la ureche acest nume,
căci crud eşti şi năpraznic
şi-aşa ţi se va duce faima-n lume.
Dar cerem noi, umilii,
să nu-i fii domn acestei mari Castilii !
Prin conspiraţii crunte,
ai fraţilor tăi fii, de-acum nainte,
coroana ta pe frunte
s-o poarte, întărind-o bule sfinte,
iar tu să n-ai sigilii,
ca domn să-i fii puternicei Castilii !
Ci hai spre Gibraltar,
afară din Sevilla, viaţa asta
să-mi pierd, să uit de-amar.

CLARINDO

Poţi şi aici s-o pierzi, sfruntînd năpasta.

SANCHO

Estrella de-i frumoasă,
cum de e steaua mea nenorocoasă ?
Ce aspru-i al ei ochi !
Şi ce ponoase de pe urmă-i trag !

CLARINDO

Nu-i fie de deochi !
Murim ca ouă-ochiuri de-al ei drag ;
De-ar fi jumări...

SANCHO

Sigilii
să n-ai ca domn al falnicei Castilii !
(Ies din scenă.)

SCENA XI

O stradă.
REGELE, Don ARÍAS, Suită ; apoi, BUSTO

REGELE

Spuneţi-i că sînt aici.

DON ARÍAS

Ştiu că eşti aici, o, rege,
şi să te primească, iată,
iese don Busto Tavera.
(Busto intră în cameră.)

BUSTO

Ce onoare, majestate !
Regele la mine-acasă ?

REGELE

Am trecut, cu gluga trasă,
prin Sevilla, vrînd s-o văd,
şi cum am ajuns pe-aici,
mi s-a spus că-ţi aparţin
aste case, şi-am dorit
să le văd, căci se aude
că-s frumoase de nespus.

BUSTO

Case ca de scutier.

REGELE

Să intrăm.

BUSTO

O, majestate,
pentru umilinţa mea
sînt făcute — şi nu sînt
vrednice ca să le vadă
regele, căci s-au croit
mult prea strîmte, şi-s prea mici,
încît nu-i vin pe măsură
unui suveran suprem.
Umilinţa lor prea multă
nu aspiră, majestate,
la atîta măreţie ;
şi, pe lîngă astea toate,
am în casa mea, señor,
o frumoasă domnişoară —
şi atît, iar dînsa gata
e de cununie-acum,
căci sînt actele-ntocmite,
şi de rău ar fi vorbită
în Sevilla de se află
că-i de rege vizitată.

REGELE

Nu vin. Busto, pentru dînsa ;
pentru tine vin.

BUSTO

O, rege,
mare cinste mi se face !
Dacă însă pentru mine
vine regele, n-am dreptul
să ascult de-a lui dorinţă,
c-aş fi nepoliticos,
de-aş primi ca seniorul
pe-un vasal să-l viziteze,
iar vasalul cu-acest fapt
să se învoiască. Eu
slujitor sînt şi vasal,
şi-i mai drept să-l văd pe rege —
dacă mi se face cinstea —
la palat, căci o sfruntare
pare-ades mărinimia,
dacă iscă bănuieli.

REGELE

Bănuieli ? Ce bănuieli ?

BUSTO

Pot să zică unii că,
dimpotrivă, ai venit
ca pe sora mea s-o vezi,
nu pe mine — şi cum are
faimă bună, poate faima
să şi-o piardă-ntr-o clipită,
căci e cinstea pur cristal
ce îl spargi cu răsuflarea.

REGELE

Ei, dacă tot sînt aici,
nişte treburi însemnate
vreau cu tine să discut.
Să intrăm.

BUSTO

Mărite rege,
să vorbim de-aceste treburi,
dar pe drum, căci casa mea
pregătită nu-i pe rege
să-l primească.

REGELE
(aparte, lui Don Arías)

Mult prea mult
ne rezistă.

DON ARÍAS
(aparte, regelui)

Important
este să-l îndepărtăm,
iar eu să rămîn cu dînsa,
să-i vorbesc în al tău nume.

REGELE
(aparte, lui Don Arías)

Mai încet, să nu te-audă,
căci netrebnicu-ăsta-şi ţine
toată cinstea în urechi.

DON ARÍAS

(aparte, regelui)

Dacă de urechi atîrni
grei cercei, sub greutate
se cam rup ades cerceii.

REGELE

Gata : nu vreau cu de-a sila
să îţi intru-n casă.

BUSTO

Doamne,
cînd s-o cununa Estrella
ai să-mi vezi şi casa, însă
după datină gătită.

DON ARÍAS

Vin căleştile.

REGELE

Stai, Busto
stai pe scări.

BUSTO

Doar în picioare,
de-mi îngădui, majestate.

REGELE

E caleaşca mea, deci dau
eu porunci în ea.

DON ARÍAS

Ne-aşteaptă
vizitiii.

REGELE

La palat!

BUSTO

(aparte)

Prea-i mare mărinimia,
şi-s favoruri mult prea mari.
Deie Domnul Dumnezeu
ca să iasă totul bine.

(Iese din scenă.)

SCENA XII

Odaie în casa lui Busto.

ESTRELLA, NATILDE ; apoi, Don ARÍAS

ESTRELLA

Ce îmi tot înşiri, Natilde ?

NATILDE

Regele a fost, señora.

(Intră în scenă Don Arías.)

DON ARÍAS

Da, chiar regele a fost,
şi este firesc ca regii
să se ţină după-o stea.
A venit spre casa asta,
frumuseţea căutînd-o,
căci, pe plai castilian,
dacă-i rege el, tu eşti
o regină-a frumuseţii.
Regele don Sancho, care
e numit cel Brav de cînd
neînvinsă-i e cetatea,
şi de plebe, şi de mauri,
căci toţi tremură cînd stau
să audă de-al său nume,
el, puternicul, el, sfîntul
şi augustul nostru Cezar,
care laurii romani
întrecutu-i-a prin fapte,
frumuseţea ta divină
a văzut-o la balcon,
frumuseţe ce întrece
chiar palatele-aurorei,

cînd un roi de păsărele,
încă tare somnoroase,
dintre crini și trandafiri
o trezesc și-i dau bineţe,
iară ea, plîngînd c-a fost
dintr-un dulce somn trezită,
varsă lacrime de perle.
M-a trimis ca să-ţi ofer
tot ce-nseamnă avuţie
în Castilia întreagă,
chiar dacă destulă nu-i
pentru grațiile tale.
Vrerii sale te supune,
căci dacă-i primești favorul,
vei fi Soarele Sevillei,
nu doar steaua ei de azi.
Îţi va dărui castele
și orașe — ca să fii
tu bogata lor stăpînă.
Şi-ţi va da un soț bogat,
ca să fii, cu el alături,
o superbă-ncununare
a străbunilor Tavera,
rangul lor mai sus nălţîndu-l.
Ce răspuns îi dai ?

ESTRELLA

Răspuns ?
Asta, vezi !

(Îi întoarce spatele.)

DON ARÍAS

Stai, mai așteaptă.

ESTRELLA

La nesăbuite daruri
doar cu spatele răspund.

(Iese din scenă.)

SCENA XIII

Don ARÍAS, NATILDE

DON ARÍAS
(aparte)

Sora-i vrednică de frate!
Uluit sînt, căci Sevilla
marile virtuţi romane
vede-n cei doi renăscînd.
Ar părea cu neputinţă
ca monarhul să-i înfrunte
şi să-nvingă, dar puterea,
de-o îmbini cu stăruinţa,
mută munţi şi stînci sfărîmă.
Cu această slujitoare
voi vorbi, căci darurile
sînt mari porţi spre cucerirea
marilor favoruri ale
unei Porţii sau Lucreţii.
Slujitoare eşti aici ?

NATILDE

Slujitoare cu de-a sila.

DON ARÍAS

Cu de-a sila ? Cum adică ?

NATILDE

Păi, sînt sclavă.

DON ARÍAS

Sclavă ?

NATILDE

Da,
osîndită sînt la moarte

şi la veşnică-nchisoare,
văduvă de libertate.

DON ARÍAS

Dar eu regelui voi cere
să-ţi redeie libertatea
şi o rentă de o mie
de ducaţi, cu ea odată,
dacă să-l slujeşti te prinzi.

NATILDE

Pentru libertate şi
pentru aur, gata mi-s
de orice ticăloşie.
Spune-mi numai ce să fac,
şi-ai să vezi de ce-s în stare.

DON ARÍAS

Regelui, în noaptea asta,
să-i laşi slobodă intrare
la stăpîna ta în casă.

NATILDE

Toate uşile deschise
fi-vor, dacă-ţi ţii făgada.

DON ARÍAS

Înainte de-a intra,
o să-ţi dau chiar eu scrisoarea,
cu a regelui pecete
şi iscălitura lui.

NATILDE

Iar eu drept la patul ei
îl voi duce-n astă noapte.

DON ARÍAS

La ce oră merge Busto
la culcare ?

NATILDE

Către ziuă.
Toată noaptea face curte,
nu știu cui, și umblă lela ;
și bărbații pierd, se știe,
timp destul cu treburi de-astea.

DON ARÍAS

La ce oră zici să vină
regele ?

NATILDE

La unsprezece,
căci Estrella în culcuș
va și fi la acest ceas.

DON ARÍAS

Ia smaraldul ăsta, care
să-ți aducă bine-aminte
la ce daruri de la rege
poți să te aștepți.

NATILDE

Țin minte
totul.

DON ARÍAS

N-aș vrea să le semeni
doftorilor.

NATILDE

Cînd de aur
este vorba, care munte
s-ar păstra statornic, tare ?
Aurul a fost şi este
viul relelor izvor,
căci dac-ar lipsi, desigur,
n-ar mai fi lumea asta
nici jigniri, nici infamii.

(Ies din scenă.)

SCENA XIV

Salon la alcázar.

Don IÑIGO OSORIO, BUSTO şi Don MANUEL, cu chei aurite

DON MANUEL

Chei pentru cămări regeşti
azi primeşti domnia ta.
Mult te nalţi în rang.

BUSTO

O, da...
Dar cum poţi să-l răsplăteşti
pe un rege, cînd tu n-ai
nici un merit şi te-alegi
cu onoruri ?

DON IÑIGO

Marii regi,
crede-mă că, în alai,
fără merit om nicicînd
n-aleg.

BUSTO

Chei mi-a dat, mă iartă, —
şi-i a cerului său poartă ?
În pămînt mă simt intrînd,
cînd mă nalţ atît de sus.
De mă-nalţă-n rang uşor,
poate şi să-mi ia, din zbor,
naltul rang pe umeri pus.
Dar de-naltul senior
să mă umilească vrea,
tot voi fi,-n Sevilla mea,
ce sînt şi azi — regidor.

DON IÑIGO

Cine e de gardă ?

DON MANUEL

Nimeni
din cei trei... Plăcerea gust-o !

DON IÑIGO

Chiar c-aş vrea.

DON MANUEL

De-ai chef, don Busto,
să petreci, noi o să-ţi ţinem
spatele... Ai una ? Spune !

BUSTO

De sînteţi petrecăreţi,
eu vă duc oriunde vreţi
veselia să răsune.
Să vă duc pot, pînă-n zori,
unde, ca filozofie,
numai dragostea e vie.

DON MANUEL

Ţi-am fi recunoscători.

SCENA XV

Don ARÍAS, aceiaşi

DON ARÍAS

Cavaleri voinici şi teferi,
are regele de scris.

DON MANUEL

Hai să ne distrăm ca-n vis.

(Ies din scenă Busto, don Iñigo şi don Manuel.)

SCENA XVI

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

De superbii ei luceferi
o să am eu parte deci ?

DON ARÍAS

Sclava nu mai e a lui.

REGELE

O, Castilia statui
o să-i nalţe,-n veci de veci.

DON ARÍAS

O scrisoare cu pecete
cere doar.

REGELE

Să se şi scrie,
şi-am s-o iscălesc, căci mie
áripi dragostea îmi dete.

DON ARÍAS

Sclava asta bine prinde!

REGELE

O, nici n-are preţ, căci ea,
azi, prin a Sevillei Stea,
soarele ceresc mi-l vinde.

ACTUL II

SCENA I

O stradă.

REGELE, Don ARÍAS și NATILDE, la poarta casei lui Busto

NATILDE

Singur ar fi cel mai bine,
căci toți pușî sînt pe odihnă.

REGELE

Și Estrella ?

NATILDE

Doarme-n tihnă,
pe-ntuneric.

REGELE

De la mine,
un cuvînt de-ajuns era,
dar scrisoarea ia-ți, prin care
liberă te fac sub soare,
căci lui Busto îi voi da
altă sclavă.

DON ARÍAS

Banii sînt
tot aici.

NATILDE

Sărut des, des,
talpa ta.

DON ARÍAS
(aparte, regelui)

Din interes,
toţi la fel sînt pe pămînt.

REGELE

Bine-i să domneşti !

DON ARÍAS

Au cine-i
stă în cale unui rege ?

REGELE

Singur urc, se înţelege,
căci aşa cred că mai bine-i.

DON ARÍAS

Singur te aventurezi ?

REGELE

Ce ? Au prin furtuni, năuc,
spre Colchida eu mă duc,
ca-n vîrtejuri să-nnoptez ?
Busto nu-i vasalul meu ?
Nu-s în casa lui ? Şi dacă
m-ar surprinde, ce să-mi facă ?
Oare nu-s cu mine Eu ?
Pleacă.

DON ARÍAS

Unde să aştept ?

REGELE

Chiar la locul de pornire
către marea mea iubire.

DON ARÍAS

Spre San Marcos deci mă-ndrept.

(Iese din scenă.)

REGELE

Busto cînd se-ntoarce-acasă ?

NATILDE

O, cînd păsările,-n cor,
nalţă imnuri zorilor.
Toţi deschisă poarta lasă,
pînă vine el.

REGELE

Amorul
îmi dă áripi, bărbăţie.

NATILDE

Să-mi urmezi, Alteţă, mie,
că-i tot beznă coridorul,
şi prin el ajungi la cele
raze ce-ţi doreşti.

REGELE

Fireşte,
amîndoi pornim orbeşte,
să vînăm, prin noapte, stele.

NATILDE

Ce stea nu-şi doreşte-un soare ?

REGELE

Sancho Bravo-s eu — şi-ador
pe-a Sevillei stea, cu dor,
în al optulea cer mare.

(Ies din scenă.)

SCENA II

Don MANUEL, BUSTO, Don IÑIGO

BUSTO

Asta-i casa mea.

DON IÑIGO

Cu bine.

BUSTO

Cam devreme am ajuns.

DON MANUEL

Hai cu noi.

BUSTO

Mi-a fost de-ajuns.

DON IÑIGO

Ei, don Manuel cu mine
dulci ospăţuri vom mai face,
pînă-n zori.

BUSTO

Feliciana
v-a plăcut ?

DON MANUEL

O, fetişcana,
la alcázar, fii pe pace,
va fi mîine pomenită.
Merită.

(Don Manuel şi Don Iñigo ies din scenă.)

SCENA III

BUSTO

Hm, la culcare
merg devreme, mi se pare.
(Se uită la poarta casei lui.)
Casa-n beznă-i adîncită...
Nici un paj treaz ? Hei, Luján !
Hei, Osorio, Andrés !
Toţi dorm... Hei, Justa, Inés !
Dorm şi ele somn avan.
Hei, Natilde ! Chiar şi roaba
doarme... Ah, slăvitul somn
este mare zeu şi domn.

(Intră în casă.)

SCENA IV

Odaie în casa lui Busto.

REGELE, NATILDE ; apoi, BUSTO

NATILDE

Doamne, iese proastă treaba !
Mi-s pierdută, căci strigat-a
el, stăpînul !

REGELE

Cum, n-ai zis
că se-ntoarce-n zori ?

NATILDE

Ah, mi-s,
mi-s nenorocită ! Gata !

(Intră în scenă Busto, şi regele îşi trage gluga pe faţă.)

BUSTO

Hei, Natilde !

NATILDE

Fug departe !

REGELE

(aparte, Natildei)

Nu-ţi fă griji.

(Natilde iese din scenă.)

SCENA V

REGELE, BUSTO

BUSTO

Hei, cine-i ?

REGELE

Basta !

Un bărbat.

BUSTO

La ora asta ?

Cine eşti ?

REGELE

Hai, la o parte !

BUSTO

Nu prea eşti politicos !
Doar prin vîrful spadei treci,
ca să-mi pîngăresc pe veci
casa sfîntă !

REGELE

Spada jos !

BUSTO

Ce ? Cînd astfel pîngăreşti
tu alcovul sorei mele ?
Vreau s-o ştii pe a ta piele !
Haide, spune cine eşti,
ori te şi omor — şi-atunci...

REGELE

Om de vază-s... Spada lasă !

BUSTO

Sînt în propria mea casă,
şi aici dau eu porunci.

REGELE

Hai, fă-mi loc să trec ! Înalt
este rangul meu, să ştii.
N-am de gînd a te jigni,
nu-ţi iau casa cu asalt,
ci vreau cinstea ta s-o cresc.

BUSTO

Să creşti astfel cinstea mea !

REGELE

Da, prin mine trece ea.

BUSTO

Ba prin spadă-i mai firesc.
Cum ? Cinstindu-mă ţi-acoperi
chipul ? Şi ai chef de fugă,
tot aşa, ascuns sub glugă,
nevoind să te descoperi ?
Cel ce-ţi dă cinstire, oare,
umblă-aşa, în sîn cu frica,
ruşinat ? O, de nimica
nu se teme el sub soare.
Hai, în gardă, iute, ori
te omor !

REGELE

Scrîntit neghiob !

BUSTO

Ori te fac cu spada zob,
ori tu, poate, mă omori !

(Duce mîna la mînerul spadei.)

REGELE

(aparte)

Să-i spun cine sînt... *(Tare.)* Opreşte,
căci sînt regele !

BUSTO

Minciună !
El nu umblă,-n nopţi cu lună,
fără garda ce-l păzeşte.
Ticălos şi laş nemernic,
îl jigneşti pe rege deci ?
Josnic n-ar fi el în veci,

căci e nobil și puternic.
I-áuzi, regele vasalii
să-și jignească ! Ah, amar
sînt jignit prin asta iar,
și iar meriți funeralii,
căci jignindu-mă cumplit,
n-arunci pe mărirea-i pată,
că doar știi că niciodată
regele nu s-a-njosit.
Sacre și umane legi
la osîndă grea-l condamnă
pe acela ce te-ndeamnă
să vezi vicii mari la-regi.

REGELE
(aparte)
Ah, ce suflet ! Ce bărbat !
(Tare.)
Că-s chiar regele susțin.

BUSTO
Eu te cred și mai puțin,
căci un titlu nentinat
nu-i legat de-asemeni faptă.
Cinstei știe-i el cărarea ;
tu mi-aduci doar dezonoarea.

REGELE
(aparte)
Toate astea greu se rabdă !
Ce să fac ?

BUSTO
(aparte)
Mda, cel cu glugă
este regele, e clar ;
l-aș lăsa să plece chiar,
și apoi să aflu,-n fugă,
casa de mi-a necinstit-o.

Turb ! De faţă stau cu cel
ce onoare dă — dar el
mă trezesc c-a şi răpit-o.

(Regelui, tare)

Treci, oricine-ai fi, dar cată
să nu-l mai jigneşti pe rege,
săvîrşind o fărdelege
sub un nume fără pată.
Domn îmi este şi-o să-mi fie
el, ce Africa-nspăimîntă,
şi menirea lui e sfîntă ;
tu-i jigneşti mărirea vie !
Cheia lui de-a fost să-mi deie,
să mă facă sfetnic printre
ai săi sfetnici, cum să intre
el la mine fără cheie ?
Şi să nu-ncalci sacra lege,
căci el e bărbat, dîrz, drept.
Asta-ţi spun — şi te respect,
fiindcă te-nchipui rege.
Şi dacă mă vezi, anume,
credincios, chiar de-s jignit,
de-un vasal, să ştii, cinstit
e al regelui său nume.
Dar Busto Tavera, jur
că şi regelui i-ar zice
toate ce îţi zice-aice,
ţie, fără înconjur,
ca, neîncălcînd vreo lege,
a vasalilor onoare
să-l înveţe a fi mare
şi cinstit şi falnic rege.

REGELE

Nu mai pot să-ndur ! Zevzec,
ah, mă simt — şi chiar bătut !

Rege deci m-am prefăcut
că-s ? Şi-atunci mă laşi să plec ?
Ah, de-am zis că-s rege,-n toate
ochii tăi pe rege-l vadă !
Drum am să-mi deschid prin spadă !

(Scoate spada din teacă.)

De mă vreau în libertate,
ticălosule,-astă noapte,
de respecţi în mine-un nume,
ca să te-nspăimînt, anume,
rege am să fiu prin fapte !
Mori, netrebnice ! Mă-ndeamnă
numele de rege,-acum,
ca prin tine să-mi tai drum !

BUSTO

Doar onoarea-mi este doamnă.

(Se duelează.)

SCENA VI

SLUJITORI, cu făclii. NATILDE ; REGELE, cu gluga trasă. BUSTO

SLUJITORII

Ce se-ntîmplă ?

REGELE

Vreau să scap,
cît necunoscut sînt încă.
Ah, jignirea mea-i adîncă,
dar voi şti să-i dau la cap !

(Iese din scenă.)

UN SLUJITOR

Cel ce-a stat să te înfrunte
a fugit...

BUSTO

Să-l prindeți ! Iute !
Nu ! De fuge pe-ntrecute,
să-i durăm de aur punte,
căci doar știm a cui e gloria ;
Cel ce e învins prin fugă
îi oferă, de sub glugă,
celui ce-a învins victoria.
Fuga ăstuia-i cu rost :
nu se vrea recunoscut,
de-aia-și pune fuga scut,
căci învins deloc n-a fost.
O făclie-i dați, îndată,
voi, Natildei — și plecați.

(Slujitorii îi dau Natildei o făclie și ies din scenă.)

SCENA VII

BUSTO, NATILDE

BUSTO

(aparte)

M-a vîndut pe trei ducați
asta... Prea e rușinată.
C-o minciună îi deschid
gura eu... *(Tare.)* Natilde, basta,
ia închide ușa asta,
că pe loc te și ucid !
Totul regele mi-a spus.

NATILDE

(aparte)

Dacă taina n-a păstrat-o

el, cum poţi tu, vinovato,
s-o păstrezi ?

(Tare.)

Da, m-am supus
vrerii lui, e-adevărat.
Da, señor, mi-s vinovată.

BUSTO

(aparte)

O să aflu, cred, îndată,
dacă cinstea mi-a pătat.

(Tare.)

Tu deci uşa i-ai deschis ?

NATILDE

Pîn-aici a fost să-l plimb,
o, señor, căci el, în schimb,
libertatea mi-a promis.

BUSTO

Şi Estrella,-n acest caz, e
vinovată ?

NATILDE

N-a ştiut !
De ştia, dintru-nceput
m-ar fi ars cu-ale ei raze.
Nici nu a ghicit.

BUSTO

E clar,
căci te turbura lumina...
Însoţindu-se cu vina,
nici n-ar fi fost stea măcar.
Rumeneala ei firească

nu îngăduie eclipsă.
Ea de raze duce lipsă,
cînd din soare prind să nască ?

NATILDE

Lîngă-alcovul ei, el, mie
mi-a dat ăst bilet, intrînd ;
iar tu l-ai urmat curînd.

BUSTO

Ah, ţi-a dat şi o hîrtie ?

NATILDE

Am ducaţi o mie rentă
şi mi-s pusă-n libertate.

BUSTO
(aparte)

Cinstea mult să coste poate !
Ah, mărirea mea-i dementă !

(Tare.)

Hai cu mine.

NATILDE

Unde ?

BUSTO

Unde ?
Să te vadă mîndrul rege.
Datoriei, după lege
eu i-oi şti oricînd răspunde.

NATILDE

Vai, eşti sclavă, tu, umila !

BUSTO
(aparte)

Regele de-o vru-n eclipsă,
lumea va slăvi, şi-n lipsă,
faima Stelei din Sevilla.

(Ies din scenă.)

SCENA VIII

O stradă dînd spre alcázar.

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

Asta, deci, mi s-a-ntîmplat.

DON ARÍAS

O, n-ai vrut pe nimeni scut!

REGELE

Ah, mă simt cumplit sfidat!
Ce obraznic! Ce turbat!
Ştiu că m-a recunoscut....
Provocările-au fost dese,
din motive încîlcite;
Mi-am tot zis: „Ei, nici să-ţi pese!"
însă firile alese
cît pot sta în frîu, mocnite?
Deci, silit să mă dezbar
de regala mea prestanţă,
îl atac... Luptăm dîrji, dar
uit curînd de cutezanţă,
slugile văzînd c-apar,
cu făclii în mîini... Îmi spun
că ruşine grea m-ar paşte,
dacă toţi m-ar recunoaşte.
Renunţarea-i lucru bun,
cînd Tavera-i ca nebun.

DON ARÍAS

Să-l scurtezi de cap se cere,
deîndată, se-nțelege,
că-n Castilia nu-i lege,
decît propria-ți plăcere.
Dă-i pedeapsă dreaptă, rege!

REGELE

O greșeală, don Arías,
ar fi publica osîndă.

DON ARÍAS

Vrei pricini? Pricini cu mía-s!
Nu fi, rege, fire blîndă.
Nu ierta, cînd stau la pîndă
ochi ce-ți vor puterea toată,
că-n Sevilla-i regidor
și cu vise mari se-mbată.

REGELE

Vină i-aș găsi vreodată,
cînd e pur ca un mior?

DON ARÍAS

Poți ucide-n chip discret.

REGELE

Asta, da, însă în cine
pot atîta să mă-ncred?

DON ARÍAS

Eu păzi știu un secret.

REGELE

Nu vreau să te risc pe tine.

DON ARÍAS

Doamne, știu pe-acest coclaur
un viteaz erou soldat,
ce băgat-a groaza-n maur.
Cavaler e, nensemnat,
dar în luptă-i om de aur.
Cunoscut e-n Gibraltar,
chiar pe naltu-i obelisc,
cap de oști, la mare risc,
neînvins și temerar,
de Sevilla pe un pisc
faima i-a suit — și-i soare,
azi, în școlile de scrimă.

REGELE

Și ce nume bravul are ?

DON ARÍAS

Sancho Ortíz de las Roelas
și Cid andaluz, se pare.
L-o ucide pe nemernic,
sigur și cu ușurință,
căci e brav, robust, puternic,
și-aici, prin obișnuință,
norocos cu prisosință.

REGELE

Să mi-l chemi imediat,
căci se lasă umbra serii.

DON ARÍAS

Să te culci, atunci.

REGELE

Ce pat
m-ar mai dărui plăcerii,

cînd, iubind, mă simt sfruntat ?
Cheamă-l, scoate-l din pămînt !

DON ARÍAS

E-n alcázar... Dar ce-i asta ?
Parcă-i sac bătut de vînt.

REGELE

Sac zici ? Ce-o fi ?

DON ARÍAS

Îmi sparg ţeasta
să ghicesc... Doar sigur sînt
că-i ceva, dar nu ştiu ce e.

REGELE

Mergi şi vezi ce e, îndată !

DON ARÍAS

E-o femeie !

REGELE

O femeie ?

DON ARÍAS

O femeie spînzurată,
dar la mîini c-o albă pată.

REGELE

Vezi tu cine-i.

DON ARÍAS

Sclava !

REGELE

Cum ?

Ce turbare !

DON ARÍAS

Mîrşăvie !

REGELE

El şi sora lui să fie
omorîţi vreau chiar acum,
chiar răscoală de-o să-nvie
în Sevilla ! Le-o fac scrum !
Vezi să fie dată jos
şi-ngropată după lege,
în secret... Din fire-s scos !
Cum ? Respectul pentru rege
s-a pierdut ? Ce neam greţos !
Am să spulber viţa lor,
precum colbul poţi să-l spulberi !
De Sevillei i-o fi dor
de-un Tavera,-n viitor,
n-o afla din el nici pulberi.
Steaua asta, ce-n Sevilla
arde, cadă !

DON ARÍAS

În cădere,
poate arde, cu de-a sila,
şi Sevilla.

REGELE

Ce plăcere !
Ard-o ! Nu mai ştiu ce-i mila !

(Ies din scenă.)

SCENA IX

Odaie în casa lui Busto.

BUSTO, ESTRELLA

BUSTO

Ia-nchide fereastra, soră.

ESTRELLA

Ce e ? Ce s-a întîmplat ?
Soarele,-adormit abia,
s-a trezit, pe dulci zefiri,
spre balcoanele-aurorei
blînd plutind — şi tu din somn
mă trezeşti, iubite frate,
singur, trist şi amărît ?
Ce-i cu tine, de-mi vorbeşti
mînios şi cam aiurea ?
M-ai descoperit complice
la vreo crimă ?

BUSTO

Însăţi tu
poţi să-mi spui de-ai fost complice.

ESTRELLA

Eu ? Ce spui ? Ce, eşti nebun ?
Spune-mi : ţi-ai ieşit din minţi ?
Eu — şi crima ! Dar pricep
că ai săvîrşit o crimă
tu, rostind cuvintele-astea,
căci punînd doar întrebarea,
crimă-n contra-mi săvîrşit-ai.
Deci întrebi de-am săvîrşit
crime eu ? O, nu de tine

uluită-s — ci de mine.
Crima ta o-ndur mai mult
ca să pot spune că da.
Cum, nu mă cunoşti ? Nu ştii
cine sînt ? Din gura mea
auzit-ai vreun cuvînt
deocheat, să pună cinstea
mea sub semnul întrebării ?
Ochii mi-ai văzut sclipind,
din a lor de sticlă temniţi,
şi-aruncînd în jur ocheade
mincinoase şi lascive ?
În vreo mînă de bărbat,
ai văzut tu vreo scrisoare
scrisă de-a mea mînă ? Oare
ai văzut tu vreun bărbat
să-mi vorbească pe ascuns ?
Căci, de n-ai văzut nimic,
de ce-am stat să-ţi tot înşirui
ce aş fi putut să fac ?

BUSTO

Eu, astfél, fără pricini,
nu-ţi vorbesc.

ESTRELLA

Ah, sînt pricini ?

BUSTO

Vai, Estrella ! Noaptea asta
chiar în casă...

ESTRELLA

Haide, spune,
căci de-s vinovată, eu
singură îmi cer pedeapsa
Ce s-a întîmplat în casă
noaptea asta ?

BUSTO

Mîndrul Soare,
cum se-afla în epiciclu,
drumul Stelei să-ntretaie
s-a pornit.

ESTRELLA

Ascultă, frate,
despre drumul drept al cinstei
nu-mi vorbi-n astrologii ;
Spune-mi tot ce ai de spus
limpede... Augustul soare
umble-n ale sale cinci
zone, căci eu, chiar de-s Stea,
nu depind de nici un Soare.
Stelele ce țin de el
rătăcesc pe cer, pe cînd
eu am fost și sînt stea fixă,
pe-al onoarei mele cer,
care-mi dăruiește raze.

BUSTO

Noaptea cînd stătea să-mpartă,
otova, printre găini,
sute de cocoși uituci ;
Cînd tăcerea o spărgea
clopotul din las Cuevas,
imn suind spre Empireu,
am intrat în casă și,
chiar lîngă odaia ta,
peste rege-am dat... Era
singur și cu gluga trasă.

ESTRELLA

Ce spui ?

BUSTO

Spun doar adevărul.
O, Estrella, pentru ce,
la acel noptatic ceas,
putea regele să vină,
singur, nensoţit de nimeni,
dacă nu pentru Estrella ?
Că doar stelele, la ora
asta, ca nişte zambile,
sus stau, pe cereasca boltă.
Le pîndeau, la astă oră,
astrologii egipteni.
Mai era cu el Natilde,
care, auzindu-mi paşii,
a fugit — dar şi prin bezně,
cinstea, ce-are ochi de lynx,
văzu totul — şi-am strigat,
mîna asmuţind spre spadă :
„Cine-i ?“ — şi mi s-a răspuns :
„Un bărbat“. M-avînt cu spada,
şi atunci îmi spune că-i
regele, Estrella dragă.
Eu l-am şi recunoscut,
dar m-am prefăcut că nu,
presimţind că sfîntul cer
suferinţi îmi hărăzeşte.
Mă atacă-atunci ca rege,
furios şi ofensat,
căci un rege ce atacă
furios, cu sine poartă
şi curajul lui regesc.
Paji ieşit-au, cu făclii,
şi atunci, ca să nu fie
chiar de toţi recunoscut,
spatele la toţi ne-ntoarse.

O luai la rost pe sclavă,
iară ea, fără să-ndure
caznele lui Dionysos,
mi-a mărturisit îndată
ce și cum fu să se-ntîmple:
Pentru-a ei trădare crudă,
însuși regele-i dăduse
un bilet, prin care ea
dobîndea chiar libertatea.
Eu din casă iute-am scos-o,
ca suflarea-i otrăvită
să nu semene necinstea
printre nobilele case,
căci un monstru-i slujitorul,
dacă-i rău, în orice casă,
crocodil înșelător,
ce-are-n botu-i, necurmat,
lingușeli și măguliri.
Și-am prins-o chiar la poartă,
și pe umeri am și dus-o
la alcázar, unde-acum
de grilaje-i spînzurată
pentru marea-i fărdelege.
Vreau ca regele să știe
că-n Sevilla Brutuși sînt
pentru oricare Tarquiniu,
și că sînt vasali cinstiți
și de veche viță-aleasă.
Asta s-a-ntîmplat, Estrella.
Cinstea noastră e-n pericol.
Sînt silit să plec de-acasă
și să te căsătoresc
neîntîrziat pe tine.

Ți-o fi soț Sancho Ortíz
și, sub ocrotirea lui,
de a regelui asprime
vei scăpa, eu fiind slobod
de aici să fug departe.
O să-l caut deîndată,
să-mi salvez onoarea vrînd,
iar tu să renvii, Estrella,
fala marilor Tavera,
grele vremuri înfruntînd.

ESTRELLA

Busto, mîna-ți strîng cu drag
pentru bucuria mare
ce mi-o faci... Mă învoiesc.

BUSTO

Azi vei fi soția lui,
soră dragă, dar tăcerea
s-o păstrezi ; de ea atîrnă
greu de tot onoarea mea.

(Iese din scenă.)

ESTRELLA

Dragoste ! Ce fericire !
De-azi nainte, ah, ne leagă
nod ce nu-i de dezlegat.
Cine însă a crezut
că sfîrșitul e-nceputul ?
cînd un mare cărturar
s-a temut de mari primejdii,
de la cupă pîn-la buze ?

(Iese din scenă.)

SCENA X

Salon la alcázar.

REGELE, cu două foi de hîrtie în mînă. Don ARÍAS

DON ARÍAS

E aici don Sancho, doamne,
şi primit să fie-aşteaptă.

REGELE

Am hîrtie să-l condamne
pe Tavera — şi-astă faptă
lui don Sancho i se iartă,
prin hîrtia astălaltă.
Cere viclenii şi artă
dragostea ce-n piept tresaltă.
Asta-i voia mea înaltă.
Cheamă-l, don Arías, şi
singur lasă-mă cu el.

DON ARÍAS

Singur ?

REGELE

Da. În acest fel,
el va crede, sigur fii,
că al întîlnirii ţel
doar de doi e cunoscut.
Mi se pare lucru bun
ca-n secret să mă răzbun.
Cheamă-l.

DON ARÍAS

Da, numaidecît.

(Iese din scenă.)

REGELE

Dragoste, nu, hotărît,
ăsta nu-i regesc trofeu,
dar voi fi iertat, în schimb,
prin mărețe fapte eu,
încrustate-n bronz de Timp,
prin al nemuririi nimb.

SCENA XI

REGELE, Don SANCHO

SANCHO

Talpa, sacră majestate,
s-o sărut.

REGELE

Don Sancho, dar
în genunchi, o, nu se poate.
Scoală-te.

SANCHO

Señor...

REGELE

(aparte)

Vezi rar
om mai chipeș.

SANCHO

Majestate,
cînd e regele de față,
filozofii gînditori
și celebrii oratori
ce vorbirea ne învață,
pierd retorice culori.

Eu nici una nu-s, nici alta,
şi sînt turburat nespus,
cînd mă văd deodată pus
lîngă treapta lui, înalta,
mai cît regele de sus.

REGELE

Ce anume vezi în rege ?

SANCHO

Văd divina majestate
şi pe Dumnezeu în toate
faptele-i — şi-n a sa lege.
Vitejia, se-nţelege,
o mai văd.

REGELE

Şi cum te simţi ?

SANCHO

Onorat ca niciodată
şi regeştilor dorinţi
preaplecat.

REGELE

Puţine minţi
au atîta judecată ;
şi eşti brav soldat şi, deci,
unei taine păstrător
sigur poţi să-i fii.

SANCHO

Señor,
onorat sînt pentru veci,
de virtuţi cocotitor,
cînd mă crede-al meu monarc.

Chiar de nu le am, simt cum
mi se dăruie acum
şi de mari virtuţi mă-ncarc.

REGELE

Sigur, ai virtuţi duium —
şi virtuţile sînt stele.

SANCHO
(aparte)

Sigur m-am nenorocit,
de-mi vorbeşte despre ele.
Fără stea s-o fi gîndit
să mă lase-n bezne grele.

REGELE

Cred că vrei neapărat
s-afli pentru ce anume
azi la mine te-am chemat :
cum eşti brav şi dîrz soldat —
asta ştiu după renume —
iată-mi vrerea : în secret,
pe un om vreau să-l omori.
Dintre-atîţia luptători,
te-am ales ca om discret,
dovedit adeseori.

SANCHO

Este vinovat ?

REGELE

Chiar foarte.

SANCHO

Dacă are mare vină,
poate fi trimis la moarte
în secret ? Şi să nu vină
lume multă, de departe,

spre-a afla din ce pricină
e ucis ? Au vinovat
nu se face-un rege-ales,
dînd cumva de înţeles
că ar fi nevinovat
cel cărui spre moarte ghies
i se dă ? De vină n-are,
nu e după dreaptă lege
osîndit — şi-un rege mare,
tocmai pentru că e rege,
nu poate-astfel să omoare.
Căci dacă un braţ puternic
pe-un vrăjmaş nu se răzbună
printr-o lege la-ndemînă,
ar fi bine pe nemernic
să-l mai ierte — şi să-şi spună
că la moarte de-l trimite
pe-un umil, ce-i o otreapă,
pe lîngă regala capă,
patimile-n piept mocnite
din frîu strîns deodată scapă,
pentru vreun păcat uşor.
Dacă e jignirea mică,
eu să-l ierţi te rog, señor.

REGELE

Ca să-i fii apărător
crezi că te-am chemat, adică ?
Au nu crezi, Sancho Ortiz,
că regala mea onoare
s-a simţit jignită tare,
dacă astfel să-l ucizi
cer pentru a lui purtare ?
Merită, de-a săvîrşit
crimen laesae moartea ?

SANCHO

Da,
ars pe rug.

REGELE

Şi-i chiar aşa.

SANCHO

Atunci moară, negreşit,
Rege, pe onoarea mea,
frate de mi-ar fi, de sînge,
rudă ori prieten bun,
cărui sufletul mi-l spun,
glasul inimii se frînge
dacă-mi ceri să te răzbun.
Dar cînd voia ta stăpînă
cere-le cu nefiinţa
a-şi plăti nesocotinţa...

REGELE

Dă-mi cuvîntul şi-a ta mînă.

SANCHO

Ia-mi, cu mîna , şi credinţa.

REGELE

Cum la moarte nu se-aşteaptă,
viaţa poţi să-i iei uşor.

SANCHO

Eu sînt un soldat, señor ;
moarte dau prin luptă dreaptă,
nu pot fi un trădător.
Corp la corp, în văzul lumii,
ca să lupte-l voi desfide.
Cel ce, neluptînd, ucide,

e un laş pe faţa humii ;
n-are scuză — că-i doar gîde.
Cel ce prin trădare piere,
e mai cîştigat decît
cel care l-a omorît,
că-l plîng toţi, cu grea durere,
iară cel viu e urît,
trădător strigat de toţi.

REGELE

Sancho, poţi din a mea parte,
să-l ucizi cum vrei şi poţi.
Ai acest bilet, să-l scoţi
la vedere, a lui moarte
să se ştie-ndreptăţită
prin regală dezlegare.

(Îi dă hîrtia.)

SANCHO

Zice-aşa : *(Citeşte.)* „E-ndreptăţit
Sancho Ortíz să omoare,
iar dacă la închisoare
va ajunge, negreşit,
la liman mă leg să-l scot.
Iscălesc, pecetluit,
chiar *Eu, Regele.*“ — Uimit
sînt, o, rege, căci nu pot
să concep c-atît de slabă
ţi-e încrederea în mine.
C-o hîrtie deci la treabă
să pornesc ? Nu se cuvine.
În cuvînt eu, mai degrabă,
mă încred — şi nu-n hîrtie,
căci cuvintele regeşti
mută munţi din loc, se ştie.
Prin cuvînt te-ncrede mie,

fără teamă că greşeşti.
Pentru-acest cuvînt, oricînd
La scrisori renunţ eu, şi-s
gata să-l omor. Promis
de-i un lucru prin cuvînt,
n-are rost cuvîntul scris.
Rege, deci hîrtia rupe!
Mai degrabă, fără ea
viaţa i-o voi întrerupe.
Pe cuvînt pun preţ, şi nú pe
ea, ce l-ar discredita.
O, cuvîntu-i mult mai bun.
Fie-ne cuvîntul lege.
Eu pe rege-o să-l răzbun —
fi-voi liberat de rege.

(Rupe hîrtia.)

Astfel de ne-om înţelege,
şi ştiind că o hîrtie
poate doar strica mai mult,
eu pe rege-o să-l ascult;
drept răsplată, o soţie,
vreau, ce mi-o doresc demult,
şi atît...

REGELE

Făgăduită
ţi-este, chiar de-i mai bogată
decît orice altă fată
din Castilia.

SANCHO

Menită
fie-ţi, rege,-Arabia toată.
Să durezi regeşti castele

pîn-la tropicele calde.
Polul rece să-l asalte
spaniolele vîntrele!

REGELE

Împlinirea vrerii nalte
Sancho, fi-va răsplătită;
Uite,-aici stă scris un nume
ce-l vreau șters de pe-astă lume.

(Îi dă o hîrtie.)

În Sevilla ta vrăjită
cică are bun renume.

SANCHO

În curînd vom ști ce poate.

REGELE

Sancho, știm acest secret
numai eu și tu. Discret,
cum te știu, le fă pe toate.
Taci... Ai numele-n bilet.

(Iese din scenă.)

SCENA XII

CLARINDO, SANCHO

CLARINDO

Au norocos nu ești
cînd dai de-un om și-i spui plăcute vești?
De cinste-s bun, señor,
căci împlinit ți-e dorul arzător.

SANCHO

Te ții de glume?

CLARINDO

Care ?
Cum ? Sufletul nu-i bun de cinste oare ?
(Îi dă o hîrtie.)

SANCHO

Scrisoare ?

CLARINDO

De la dînsa,
ce,-n chipu-i, străluciri de soare strîn
cînd soarele, în zori,
e aur, lapte dulce și bujori.
Biletul mi-a cerut
să-ți duc, și-apoi să-ți cer și de băut.

SANCHO

De ce ?

CLARINDO

Păi, cum să spun,
Cînd azi faci nunta, nu-s de cinste bun ?

SANCHO

Clarindo, n-ai să crezi,
dar ești frumos ! Hai să mă-mbrățișezi !

CLARINDO

Cu bune vești, plăcut
la chip mi-s — dar eram un monstru slut,
de aduceam vești proaste.
Frumos te fac doar mari plăceri de-al
de-aste
Nu-i om care să-mi vie
cu chip plăcut, cerînd o datorie.

Şi nici cu chip urît,
cînd vine s-o plătească, hotărît.
Ay, pofte pămînteşti,
ce fac din sluţi fiinţe îngereşti,
şi din frumos un slut !

SANCHO

Ay, tu, răvaş, de dragoste, plăcut,
te-aş bea prin sărutări,
să-ţi tai, astfel, spre inimă cărări,
ca-n ea să poţi irumpe
mai veşnic decît flori de aur, scumpe.
Clarindo, n-ai să crezi,
dar eşti frumos ! Sari să mă-mbrăţişezi.

CLARINDO

Mi-s ca o espadrilă.

SANCHO

Acum chiar să-l citesc zău că mi-e milă,
şi mor de bucurie,
căci cine, ziua, a văzut stea vie ?
Luceafărul stingher
azi soare-i pentru mine ? Ah, şi sper
că raza ei divină
mă va scălda în valuri de lumină.

(Citeşte.)

„Iubite soţ, sosit-a
clipita noastră dulce, multdorita.
Te caută-al meu frate,
spre-a ne lega în lanţuri fermecate.
Ci caută-l şi tu,
prilejul bun să nu-l pierzi, Sancho, nu.
Estrella ta.“ — C-o stea

ca dînsa, unde nu mă pot nălța ?
Revii, Polux divin,
și om sînt — și-s de fericire plin !

CLARINDO

Să ne trăiești sub soare,
și fie-ți vecii clipe la picioare !
Dacă iubești, să schimbi
mereu în dragoste-al speranței nimb !
La bătălii pornit,
dușmanii să-ți învingi necontenit !
Să n-ajungi niciodată
învins, căci azi ți-e soarta minunată !

SANCHO

Te du la majordom,
să-i spui că-s fericit cum nu-i alt om ;
să scoată la iveală
livrelele, sclipind de poleială ;
lacheii, pajii mei,
să poarte-n cap cununi cu vii scîntei,
să văd cum zboară,
frumoasă, a panașelor povară.
Ah, cinste vrei să-ți fac ?
Tu ia acest topaz, de-ți e pe plac !
Și soarele ți-aș da,
de piatră de inel ar fi cumva.

CLARINDO

Mai mult decît o piatră,
în doi, să dăinuiți pe-a lumii vatră !
Mulți ani să tot trăiți,
ani mult mai mulți ca oamenii smintiți !

(Iese din scenă.)

SCENA XIII

SANCHO

Să dau de Busto zbor,
că-ntre dorinţe şi speranţe mor.
Ciudată-i dragostea !
Auzi : să nască,-n plină zi, o stea !
Dar sufletul cum plin e
de raze, am uitat, şi nu e bine,
scrisoarea s-o deschid,
să văd pe cine-anume-o să ucid.

(Citeşte.)

„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Doamne,
după clipă de plăcere,
jocul vieţii la durere
prinde-acum să mă condamne.
Joc de cărţi e viaţa toată —,
cărţi amestecate prost,
căci al bucuriei cost
e durerea-ncrîncenată.
Prost mi-a fost amestecată
cartea ce, în vii culori
am văzut-o zugrăvită,
căci acum e spălăcită !
Sancho, ţi-a ieşit să mori —,
soarta-ţi e pecetluită !
Cum să-mi aflu mîngîiere ?
Dar să mai citesc bitletul :

(Citeşte.)

„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Piere,
deci, speranţa mea... Eu, bietul,
sînt pierdut... Nu-i nici o oră
de cînd greu cuvînt mi-am dat,

să-l ucid pe-al meu cumnat,
ca s-o pierd, vai, şi pe soră.
Sancho, nu-i adevărat !
Busto să trăiască-n veci !
Cum ? Pe dragoste, onoarea
să ţi-o vinzi ? Să moară, deci !
Ba, trăiască ! Steie-n teci
spadele ! Oh, disperarea
mă cuprinde — căci nu pot
să-mi păstrez onoarea, dacă
nu-l ucid ; dacă, buimacă,
dragostea mă cere tot,
spada-n contra lui s-o scot ?
Nu ! Dar cum regeasca vrere
s-o-mplinesc ? Aş vrea să mor,
să dispar cumva, ca-n zbor,

(Citeşte.)

„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Piere
cea mai mică îndoială.
Ah, de nu i-aş fi promis
regelui ! Grea învoială !
Şi de n-aş iubi ca-n vis !
Stea frumoasă, ideală,
o, de nu te-aş fi văzut !
Dar stă regele să-ţi ceară
moartea, Busto... Busto moară !
Nu ! Ar fi chin prea durut !
Să trăiască, aşadară !
Dar dacă pentru Estrella
regele-l ucide ? Şi...
tocmai eu să fiu acela,
cînd s-o apăr drept ar fi ?
Busto, nu, nu vei muri.
Dar sînt cavaler — şi fac

numai ceeace se cere,
şi nu ce mi-ar fi pe plac.
Care lege, cavalere,
s-o respecţi întîi ? Buimac,
chiar de face-o fărdelege
regele, dator eu sînt
să ascult întîi de rege.
Dumnezeu, prin sfînta-i lege,
îl va pedepsi curînd.
Tu, iubire, marea pară
potoleşte-ţi ! E o lege
care strigă : Busto moară !
Legea dată e de rege !
Cine să mai strige iară
„Viva Busto ! ?" — Tu mă iartă,
tu mă iartă, o, Estrella !
Pedepsitul e acela
care poate tot să piardă.
Ce să fac ? Ascult de soartă !

SCENA XIV

BUSTO, SANCHO

BUSTO

Doamne, ce noroc, cumnate,
să te întîlnesc !

SANCHO

(aparte)

Mi-e greaţă,
ah, de mine ! Vine viaţă
să-mi aducă ! Eu se poate
moartea să-i aduc ?

BUSTO

Sînt toate
cum doream — şi-om face nuntă !

SANCHO

(aparte)

Cine soartă-atît de cruntă
mai avu ? Tu îl iubeşti, —
deci cu ce iubeşti te-nfruntă,
şi ucide-l ! Groaznic eşti !
Şi-o mai pierzi şi pe-a lui soră,
şi pierzi totul, ca smintit !

BUSTO

Cum ? Cînd steaua ce te-adoră
ţi-o ofer, aşa-i primit
darul meu ?

SANCHO

Mă-nchin smerit,
dar că nu o merit spun.

BUSTO

Nu o meriţi ? Cam ciudat
eşti chiar în al nunţii-ajun ;
Ochi de rătăcit nebun
parcă ai ! Taci, turburat ;
parcă te-ai schimbat în sloi !
Nu eşti însurat prin acte
cu Estrella ?

SANCHO

Să mai rabde !
N-o mai vreau !

BUSTO

Prieteni, noi,
cînd am fost, prin gînd şi fapte,

tu aşa-mi vorbeşti ? Nu ştii
cine sînt ?

SANCHO

Ba ştiu — şi-aşa
mi se cade a-ţi vorbi.

BUSTO

Un Tavera sînt...

SANCHO

Da, şi
ce-i cu asta ?

BUSTO

S-ar părea
c-ai uitat că sînt un om
nobil şi de viţă-aleasă,
că onoarea nu şi-o lasă
pîngărită-un gentilom.
Sancho, mă jigneşti !

SANCHO

Ei lasă !
Mai jignit sînt eu.

BUSTO

Tu ? Cum ?
Şi de ce ?

SANCHO

Jignit sînt, iată,
că vorbesc cu tine-acum.

BUSTO

Minţi — de zici că mi-e pătată
cinstea — şi, pe-al cinstei drum,
o să-ţi dovedesc că minţi !

(Scot spadele din teacă.)

SANCHO

Ce ? Tu, mie, secătură ?

(Aparte.)

Dragoste, îmi ies din minţi !
Iartă-mă că n-am măsură,
dar ascult de-un rege-prinţ !

(Se bat.)

BUSTO

Stai, că mor !

(Cade.)

SANCHO

O, Doamne, sfinte,
te-am rănit ! N-am vrut — şi-aştept,
şi te rog, frate, fierbinte,
căci sînt iar stăpîn pe minte,
spada să mi-o-mplînţi în piept !
Sufletului taie-i drum,
ca din pieptul meu să zboare.

BUSTO

Frate, să ai grije mare
de Estrella de acum.
Adios !

(Moare.)

SANCHO

Necruţătoare
spadă ! Spadă sîngeroasă,
viaţa de mi-o iei, tirană,
dă-mă, dă-mă morţii hrană !
Să-i plătesc pe loc mă lasă
sufletul, prin altă rană !

SCENA XV

Cei doi mari Alcalzi, Don PEDRO de GUZMÁN şi FARFÁN de RIBERA ; CAVALERI ; SANCHO ; BUSTO, mort

DON PEDRO

Ce faci ? Stai !

SANCHO

Cînd viaţa eu
mi-am ucis — să mă opresc ?

FARFÁN

Fapt cumplit şi nebunesc !

DON PEDRO

Ce-ai făcut ?

SANCHO

Pe frate-meu
l-am ucis ! Să mor doresc,
că-s sevillian Cain :
pe-un Abel nevinovat
l-am ucis în chip hain.
Merit moartea, pe deplin !

SCENA XVI

Don ARÍAS, aceiași

DON ARÍAS

Ce-i aici ?

SANCHO

Cuvîntul dat,
ce bărbaților li-i lege,
și onoarea, ce tot lor
calea vieții le-o alege,
iată ce-au făcut, señor !
Afle preamăritul rege
că bărbații din Sevilla
țin cuvîntul dat în mînă !
Nici pentru-ai lor frați ei mila
n-o cunosc și, cu de-a sila,
strivesc stelele-n țărînă.

DON PEDRO

Pe don Busto l-a ucis !

DON ARÍAS

Ah, dar a-ntrecut măsura !

SANCHO

Țineți-mă-n veci închis,
Dragostea m-a-mpins, nu ura,
și-acum singurul meu vis
e să mor — căci e zăludă
dragostea, cînd, prea iubind,
m-a-ndemnat spre-o faptă crudă.
Lumea toată vreau s-audă :
Moartea-i singurul meu jind !

DON PEDRO

La Triana stea, sub pază,
căci orașul se stîrnește.

SANCHO

Busto, frate !

FARFÁN

E de groază
omul ăsta : aiurează !

SANCHO

Vreau pe umeri eu să-l duc !
O, lăsați-mă să-ntrup
trupul mort în al meu trup !
Átlas vreau să-i fiu, năue,
Viața să i-o readuc !

DON PEDRO

E nebun !

SANCHO

Respect o lege !
Asta-nseamnă să fii rege,
și-asta vreau să spun, señor :
de-o-nțeleg, o, nu-nțelege
legea asta cruntul dor,
căci eu tac — și n-am să spun,
nu, cine mi-a dat poruncă
să-l ucid ! Doar pot să spún că
eu l-am omorît... Nebun
fost-am și nebun sînt încă !

(Îl duc arestat și ies toți din scenă.)

SCENA XVII

Odaie în casa lui Busto.

ESTRELLA, TEODORA

ESTRELLA

Doamne, m-oi fi îmbrăcat
cum se cere, Teodora?
Dă-mi te rog, oglinda.

TEODORA

O,
o, señora, nu-n oglindă
te uita, ci doar la tine,
căci în lume nu-i oglindă,
alta, care să grăiască
adevăru-adevărat
şi să-i spună frumuseţii
cu adevărat măsura.

ESTRELLA

Simt că m-am schimbat la chip
şi sînt toată foc încins.

TEODORA

Asta-nseamnă, o, señora,
doar că sîngele s-a strîns
în obraji, ca să-ţi serbeze,
între temeri şi sfială,
negrăita fericire.
Mi se pare că şi vine,
parcă îmbăiat în zîmbet,
soţul meu ca să-mi întindă,
doldora de mîngîieri,
mîna lui... Parcă-mi arată

cum din ochii lui mijiţi
sufletul spre mine-i zboară.
Fericită ziua, ora !
Asta mi-a fost Steaua, Teodora !

TEODORA

Cîntă parcă oameni mulţi,
şi-a căzut oglinda ! ...Vai,
iată ce înseamnă pizma,

(Ridică oglinda.)

că-n oglindă, dintr-o lună,
mii de luni pe cer născură.

ESTRELLA

Cum, s-a spart ?

TEODORA

Vai, da, señora !

ESTRELLA

Bine-mi pare, Teodora,
căci eu n-aştept o oglindă-n
care ochii să mi-i văd.
Şi cum áltfel de oglindă
eu aştept — se spargă asta,
căci îl vreau, de mine-alături,
doar pe el oglindă vie.

SCENA XVIII

CLARINDO, îmbrăcat de sărbătoare ; aceleaşi

CLARINDO

O, señora, penele-astea,
ce le port la pălărie,

ce să-i fac — strigări de nuntă-s!
Nu mi-s ferchez ? Dumnezeu
parcă m-a făcut să fiu
astăzi ca o paparudă,
împopoţonat pe-afară
şi lemn gol pe dinlăuntru.
Cu scrisoarea eu m-am dus
drept la seniorul meu,
şi mi-a dat acest inel,
socotind că-s bun de cinste.

ESTRELLA

Eu fac cinste şi mai mare :
dă-mi inelul tău, şi ia
diamantul ăsta.

CLARINDO

Ruptă
este piatra pe la mijloc,
poate de tristeţe multă,
căci topazurile sînt
jalea despărţirii... Iată,
piatra asta-i ruptă-n două.

ESTRELLA

N-are nici o-nsemnătate
faptul că e ruptă, căci
bine-i pietrele să-mi simtă
bucuria şi plăcerea.
Ah, ce zi preaminunată !
Steaua asta mie mi-a fost dată !

CLARINDO

Zarvă mare-aud prin curţi.

TEODORA

Da, şi parcă paşi pe scări
se aud.

ESTRELLA

Împărtăşi-voi
bucuria mea cu toţi.

SCENA XIX

Marii ALCALZI, cu oameni care duc trupul neînsufleţit al lui Busto. Aceiaşi

ESTRELLA

Ah, ce-i, ce s-a întîmplat ?

DON PEDRO

Oamenilor hărăzite
li-s nenorociri, dezastre,
căci ocean de plîns e viaţa.
Mort e don Busto Tavera,
şi-acum calcă paşii lui,
lin, pe-a stelelor din ceruri
fermecată-argintărie.
Mîngîiere ţi-e doar faptul
că al său crud ucigaş,
Sancho Ortíz de las Roelas,
a fost dus la închisoare
şi că mîine, negreşit,
judecată-i va fi fapta.

ESTRELLA

Dumnezeule preasfinte !
Ah, lăsaţi-mă în pace,
crunţi duşmani, care tîrîţi

după voi întreg noianul
furiilor din infern !
Al meu frate, Busto,-i mort —
şi l-a omorît don Sancho !
Cine-a cutezat să spună
asta ? Cine să asculte
a putut — şi n-a murit ?
Piatră sînt — căci încă-s vie !
Zi cumplită, blestemată !
Steaua asta mie mi-a fost dată !
Au pe lume nu există
spade, funii şi cuţite,
ruguri, cum şi veninoase
vipere, ce omorît-au
o regină egipteană ?
Milă fie-vă de mine,
şi ucideţi-mă !

DON PEDRO

Da,
e strivită de durere,
şi e de-nţeles.

ESTRELLA

Cumplită,
blestemată mi-a fost steaua !
Al meu frate, Busto, -i mort,
şi l-a omorît don Sancho !
Ay, toţi trei am fost un suflet,
şi el sufletele-acestea
le-a ucis c-o-mpunsătură !
O, lăsaţi-mă, căci simt
că-s pierdută !

FARFÁN

Neferice
frumuseţe !

DON PEDRO
(lui Clarindo)
Să n-o laşi
singură acum.

CLARINDO

Señora...

ESTRELLA

Piei din faţa mea, tu, rob
al acelui ucigaş !
Cum sfîrşesc cu toate astăzi,
să sfîrşesc vreau şi cu viaţa.
Bléstem ziua, bléstem ora !
Asta mi-a fost Steaua, Teodora !

ACTUL III

SCENA I

Salon la alcázar.

REGELE, cei doi Mari ALCALZI, Don ARÍAS

DON PEDRO

Crima-şi recunoaşte, dar
nu spune de ce-a ucis.

REGELE

Nu a spus că Busto chiar
l-a stîrnit ?

DON PEDRO

Nimic precis.
Doar „*nu ştiu*" mereu a zis.

REGELE

Busto i-o fi dat pricină

DON PEDRO

Nu, señor.

DON ARÍAS

Neclar, urît
este cazul !

DON PEDRO

Fără vină
crede că l-a omorît,
şi că-i fapta lui haină.

FARFÁN

L-a ucis, mărturiseşte,
pentru că s-ar fi jurat.

DON ARÍAS

Busto pricină, fireşte,
i-o fi dat.

DON PEDRO

Nu, nu i-a dat.

REGELE

Spuneţi-i neapărat
că-i cer dezvinovăţirea,
că prieten îi sînt încă,
dar mă voi schimba în stîncă,
de-şi ascunde rătăcirea
în tăcerea lui adîncă.
Pe Busto Tavera spună
de ce l-a ucis anume ;
spună pricini, spună nume ;
altfel, crunt va să apună
steaua lui pe astă lume.
Spună cine l-a trimis,
sau ce pricini a avut ;
pentru cine l-a ucis...
Cît mi-e sufletul deschis,
spună — nu rămînă mut ;
altfel — moartea să-şi aştepte.

DON PEDRO

Tocmai moartea şi-o aşteaptă.
I se pare că nedrept e
şi-i urîtă cruda-i faptă,
şi pe sine nu se rabdă...
Stă doar mut, ca scos din minţi.

REGELE

Nu se plînge ?

FARFÁN

Nu, señor ;
ros e, însă, de căinţi.

REGELE

Rar curaj şi uimitor.

FARFÁN

Zice că de-acest omor
este singur vinovat.

REGELE

Doi ca el pe lume nu-s,
şi curajul lor nespus
de-l adun cu-adevărat,
în încurcătură-s pus.
Voi, alcalzi, în vorbe scurte,
spuneţi-i că vina lui
se va uşura la Curte,
de va recunoaşte cui,
căror legăminte-absurde
s-a supus... Alcalzi, cu bine...
Don Arías, mergi cu ei ;
fă-l pe orb să spună cine
l-a-ndemnat, cu ce temei,
spre-astă faptă de ruşine.

De-ar rosti chiar al meu nume,
spune-i că îi dau, anume,
eu porunci... Că altfel, moartea,
față de amar de lume
i-o pecetlui lui soartea,
spre-a Sevillei spaimă mare.

DON ARÍAS

Plec, señor.

(Ies din scenă alcalzii și Don Arías.)

SCENA II

Don MANUEL, REGELE

DON MANUEL

Frumoasa soră
a lui Busto te imploră
s-o primești. Cernită-i tare.

REGELE

Sînt la a primirii oră...
Cine-o-mpiedică ?

DON MANUEL

Mulțimea.

REGELE

Ah, pe-aici, în trebi regești,
se mai bagă și prostimea !
Vreau un scaun... S-o poftești
deîndată.

DON MANUEL

Înălţimea-
Voastră, plec s-o chem îndată.

(Don Manuel iese din scenă.)

REGELE

Va veni, da, revărsînd
frumuseţea-i minunată,
ca o stea din ceruri, cînd
după mari furtuni se-arată.

(Don Manuel reintră în scenă.)

DON MANUEL

E aici, señor.

REGELE

Nu poate
răsări al zilei astru
în april aşa măiastru,
chiar de chipu-i stă s-arate,
de tristeţe, alb-albastru.

SCENA III

ESTRELLA, ÎNSOŢITORI ; aceiaşi

ESTRELLA

Rege preacreştin, don Sancho,
al Castiliei ilustru
rege, mult slăvit prin fapte
şi erou prin mari virtuţi, —
ca nefericită stea,
care razele-şi ascunde
sub cernitul văl de doliu,
văl pe care plîns de jale

l-a schimbat în negri nouri,
vin să-ţi cer dreptate azi.
Dar nu cer ca să rostească
însuşi regele osînda,
ci să-ngăduie să judec
eu, spre-a hotărî pedeapsa,
pe al răzbunării drum.
Fost-am stea de primăvară,
cînd e cîmpul plin de flori,
iar acum, strivită, plînsă,
am ajuns o stea de toamnă.
Nu-mi las ochii să-şi usuce
lacrimile — nu cumva,
inecîndu-se în ele,
ale mele simţăminte
să le învinovăţească.
L-am iubit pe al meu frate,
pe don Busto, care, astăzi,
sacrele poveri îşi poartă
pe albastrele tărîmuri,
lin păşind pe nimb de stele.
Ca un frate, ca un tată
el m-a ocrotit mereu.
Cu respect şi ascultare,
lui în toate m-am supus.
Fericiţi trăiam alături,
fără a lăsa, vreodată,
soarele să ne rănească,
chiar dacă, la geamul meu,
rareori se arătau,
mîndre, razele de soare.
Pizmuia Sevilla toată
înţelegerea-ntre fraţi,
căci eram, frate şi soră,
doar o Stea noi amîndoi.
Dar un vînător tiran

a făcut din arc să-i zboare,
către fratele meu drag,
zbîrnîind, săgeata morţii,
ca să stingă bucuria
noastră, a amîndurora.
Rege, mi-am pierdut un frate ;
Rege, mi-am pierdut şi soţul ;
Rege, singură rămas-am ;
Rege, nu poţi să rămîi
rege — de nu faci dreptate.
Rege, fă-mi dreptate deci,
dîndu-mi-l pe ucigaş,
ca să pot să-l judec eu
şi osînda să-i rostesc,
pe măsura faptei lui.
Rege, mi-l încredinţează
mie — şi mă voi ruga
să domneşti în veci de veci,
semilunile să-nvingi
de pe plaiuri andaluze,
să te laude Sevilla,
fără să te proslăvească,
azi, locuitorii ei,
ci în bronz nemuritor
să-ţi înalţe toţi statuia.

REGELE

Opreşte-ţi, o, al lacrimei talaz,
de nu-mi vrei ars palatul de dogoare,
De este raza soarelui topaz,
ştii, stelele sînt lacrime solare.
Deci ardă-i aurorei pe obraz,
cînd soarele le dă încredinţare,
şi lasă-le pe cerul lor să ardă,
nu pe pămîntul nostru să se piardă,
Hai, ia acest bilet... Mergi la Triana...

Pecetea mea deschide orice porţi.
Pe mînă-ţi va fi dat : fii tu tirana
hircanică — trimite-l la cei morţi,
chiar dacă zborul berzei nu prigoana
te-nvaţă, ci doar mila... Cruntei sorţi
să-i fie păsări şi jivine semne,
pe oameni cu cruzime să-i însemne.
Ucis ţi-e fratele... L-a omorît
Sancho Ortíz — aşa se spune ; deci
răzbună-i moartea — însă, hotărît,
de vină-i frumuseţea ta, în veci.
Femeia-i mai puternică decît
orice fiinţă... Stea eşti — dar te pleci...
Plecîndu-te, i-nvingi pe dirji şi teferi
şi eşti mai tare decît doi luceferi.

ESTRELLA

Mărite rege, frumuseţea mea
ce vină poartă-n moartea fără vină ?
Prin uşurinţă fost-am eu cumva,
voind aceasta, morţii lui pricină ?
În felul cum mă port, au cineva
să creadă că-s uşoară pradă-nclină ?
Au a femeii frumuseţe-mparte,
nevrînd, nedînd pricini, în lume, moarte ?

REGELE

O, nu-i fiinţa voastră ucigaşă,
ci frumuseţea, ce-i de ceruri dată ;
pe sine s-ar jigni cînd, prea trufaşă,
chiar Firea întrecînd, ar fi ingrată,
zgîrcindu-se cu perla drăgălaşă,
şi-argintul, şi-aurul, cît marea toată.
Nu-i drept să te zgîrceşti cu-asemeni daruri

ESTRELLA

Virtutea mi-i zgîrcenia... Cînd haruri
de-acestea aş avea, aş şti să pot
să-mi smulg din cap şi aur, şi argint,
şi chipul chiar mi l-aş sluţi de tot.
Ba l-aş şi arde-n flăcări fără-alint.
Mort e-un Tavera, dar eu mă socot
Tavera ! Dezonoarea dacă simt
că m-ar păta, i-oi fi chiar eu năpasta.
S-o stric sînt gata chiar în clipa asta.

(Ies toţi din scenă, în afară de rege.)

SCENA IV

REGELE

Pe Sancho Ortiz de i-l las pe mînă,
cu mîna ei eu cred c-o să-l omoare.
Lăsat-a Dumnezeu cruzime pînă
şi în făptura ei fermecătoare !
Cumplit e cînd greşeala ni-i stăpînă !
Eu sînt de vină... Deci, din închisoare
să-l scap... Amorul calcă peste regi,
şi după cheful lui promulgă legi.

(Iese din scenă.)

SCENA V

O închisoare

SANCHO, CLARINDO, CÎNTĂREŢI

SANCHO

Nu ai scris cumva, Clarindo,
nişte versuri despre mine ?

CLARINDO

Cînd aştepţi răsplată slabă,
cum să poţi să scrii, señor ?
La serbările din piaţă,
versuri mulţi mi-au tot cerut ;
şi pe stradă, dînd de mine,
tot la fel — parc-aş fi fost
mare meşter croitor.
Mă-ntrebau : — „Ei, nu e gata
chestia-aia ?“ — dîndu-mi ghies
mai dihai ca la arat.
Iar cînd bine pieptănate,
cu dichis, le aduceam
stanţele, ziceau : — „Sînt bune,
şi îţi mulţumim, Clarindo.“
Apoi, fără să-mi plătească
pentru munca mea un ban,
îmi ziceau la revedere,
de-mi simţeam uscat gîtlejul.
Nimănuia nu-i mai scriu,
să n-ajung să cred c-aş fi
un neghiob între neghiobi,
căci şi versul oboseşte,
cînd foloase nu aduce.
Pună mîna pe condei
ăia, ce-s de carte tobă,
după ce au stat să soarbă
patruzecişicinci de ouă ;
scoată puişori de versuri
pentru alţi stăpîni — căci eu
scriu ca s-am ce să mănînc,
iar ei scriu de prea sătui.
De-aş avea eu de mîncare,
l-aş întrece prin tăcere

pe-Anaxagora — și glume
despre grecii ori latinii
luminați aș face, zău.

SCENA VI

ALCALZII (Don PEDRO de GUZMÁN și FARFÁN de RIBERA ;) Don ARÍAS. Aceiași

DON PEDRO

Hai, intrați.

CLARINDO

Eu cred. señor,
că vin cu sentința-n mînă
ăștia.

SANCHO

Păi atunci, îndată,
ardeți-i un cîntec, măi !

(Cîntăreților.)

Acum chiar că vreau să mor,
însă vreau să mor cîntînd,
ca s-arăt, în acest fel,
cît de mulțumit mă simt.
Asta vreau întîi, pe lîngă
faptul că doresc s-arăt
cît curaj mai am în piept,
încît nici chiar spaima morții
să mi-l stingă-n veci nu poate.

CLARINDO

I-auzi ce simțiri păgîne !
Oare,-n ceas atît de greu,
cum ar fi un nemțotei,

burduşit chiar de balerci
de vin vechi, de la Monturques
ori Lucena — aşezări
sfinte, binecuvîntate ?

CÎNTĂREŢII
(cîntă)

Dacă tristă-mi este soartea
şi durere-i vieţuirea,
poate,-n lume, mulţumirea
să-mi aducă numai moartea.

CLARINDO

Cîntecul este grozav !

SANCHO

Bate chiar unde se cere,
şi-i isteţ, cît nu se poate.

CÎNTĂREŢII
(cîntă)

Cînd trăieşti murind întruna,
cea mai bună viaţă-i moartea.

DON PEDRO

Cum, señor, acum e vreme
de cîntat ?
(Cîntăreţii ies din scenă.)

SANCHO

Cum să-şi omoare
cel din închisoare timpul
mai plăcut decît aşa ?

FARFÁN

Cînd aproape-i ceasul morţii
şi, dintr-o clipită-ntr-alta,
stai şi îţi aştepţi osînda
judecăţii nemiloase,
cum, de muzică ai chef ?

SANCHO

Eu sînt lebădă — şi moartea
mi-o aştept cîntînd.

FARFÁN

Bătut-a
ceasul greu al tău, don Sancho.

SANCHO

Mîna v-o sărut şi talpa
pentru vestea multplăcută !
Dulce zi ! *(Cîntăreţilor.)* Prieteni, n-am
altceva, decît acest
biet inel, ce închisoare
fost-a degetelor mele.
Împărţiţi-l, drept răsplată,
şi vestiţi întregii lumi,
prin acea cîntare-a voastră,
mulţumirea ce-o încerc.

CÎNTĂREŢII

(cîntă)

Dacă tristă-mi este soartea
şi durere-i vieţuirea,
poate,-n lume, mulţumirea
să-mi aducă numai moartea.

SANCHO

Dacă-n moarte-i prelungită
viaţa — şi-afli viaţă-n moarte,
o, señores, vestea morţii
să mă bucure-i firesc.

DON PEDRO

Sancho Ortíz de las Roelas,
recunoşti că l-ai ucis
pe Tavera Busto ?

SANCHO

Da,
recunosc cu voce tare :
l-am ucis pe cel mai nobil
dintre cavalerii care
s-au leit vreodată-n zale
şi-au purtat o spadă dîrză,
ori o lance neînvinsă,
ori un luciu coif pe creştet.
Legile prieteniei,
ce te leagă pe vecie,
eu le-am rupt cînd el a vrut
să-mi ofere numai mie
înstelaţii săi luceferi.
Căutaţi barbare cazne,
născociţi torturi cumplite,
ca în Spania să se uite
de Fálaris sau Mayenza.

FARFÁN

Chiar aşa, fără pricină
l-ai ucis ?

SANCHO

L-am omorît.
Asta-i tot ce recunosc.
Nu cunosc pricina, însă
o pricină-a fost, iar eu
nu se cade s-o destăinui.
De-o cunoaşte cineva,
s-o destăinuie el însuşi,
căci eu nu pricep de ce
trebuia să moară Busto.
Ştiu atît, că l-am ucis,
dar nu ştiu din ce pricină.

DON PEDRO

Dar e lașă perfidie
să ucizi fără pricină.

SANCHO

Dacă a murit, înseamnă
că pricini i-a dat cuiva.

DON PEDRO

Cui ?

SANCHO

Acelui ce m-aduse
în această tristă stare,
care n-are-n lume seamăn.

DON PEDRO

Cui anume ?

SANCHO

Nu pot spune,
căci mi-a-ncredințat o taină,
și cum rege-s eu prin fapte,
rege sînt și prin tăcere.
Iar ca eu să fiu ucis,
vouă de ajuns vă este
doar să știți că l-am ucis,
nentrebîndu-mă de ce.

DON ARÍAS

Eu, señor Sancho Ortíz,
Vin în numele Alteței
Sale, ca să-ți cer, cu rugă,
să mărturisești pricina
nebuniei săvîrșite.
Au pricina stă-n prieteni,

în femei, în datorii ?
E poruncă de la vreun
om puternic din regat ?
De la cineva suspus,
de la care ai la mînă
garanţii, ori înţelegeri,
ori ceva scris, iscălit ?
Regele, prin gura mea,
cere să mărturiseşti
totul, despre orişicine...
Fă ce eşti dator să faci.

SANCHO

Dac-aş sta să fac aşa,
nu mi-aş face datoria,
o, señor... Alteţei-Sale
vreau să i se spună doar
că eu ştiu să-mi ţin cuvîntul,
şi că dacă el e Sancho
cel Brav, eu acelaş nume
port... Mai spuneţi-i, apoi,
că puteam să am hîrtii,
dar îmi pare cam ciudat
că el de hîrtii întreabă,
cînd el însuşi a văzut
cum eu rup orice hîrtie.
Da, eu l-am ucis pe Busto,
şi chiar de-aş putea, pe loc,
s-ajung liber, nu o fac,
ca să nu arunc o pată
pe-un cuvînt, al altcuiva.
Eu sînt rege cînd cuvîntul
ştiu să-l ţin — şi l-am ţinut.
Cel care ceva promite,
este drept la fel să facă.
Cînd prin vorbe te obligi,

mergi cu vorba pîn-la capăt.
Eu m-am obligat cu fapta,
iar dacă vorbirea poartă
numele de Sancho, eu
Sancho sînt — dar mut rămîn.
Asta, deci, Alteței-Sale
spuneți-i din partea mea,
și mai spuneți că doresc
să se știe că,-n Sevilla,
știm să ne purtăm ca regii.

DON ARÍAS

Dacă dezvinovățirea
stă pe buza ta, don Sancho,
nebunie-i să refuzi
să te dezvinovățești.

SANCHO

Eu sînt cine sînt... Fiind
cine sînt, pe mine însumi
mă domin tăcînd, sfruntîndu-l
pe-altul, care tace-acum.
Cel ce e chiar cine este,
fie cel ce e prin faptă.
Astfel, amîndoi vom face
totul numai pe potriva
celor ce, de fapt, sîntem.

DON ARÍAS

Am să-i spun Alteței-Sale
ce dorești.

DON PEDRO

Sancho Ortíz,
faptă grea ai săvîrșit.
Nu grăiești cu-nțelepciune.

FARFÁN

Sfatul Mare al Sevillei
l-ai jignit, Sancho Ortíz,
şi asprimii lui cumplite
ţi-i supusă, de-astăzi, viaţa,
şi mînia lui ţi-o strînge
gîtu-n ştreang.

(Iese din scenă.)

DON PEDRO

Pe-un regidor,
care n-avea nici o vină,
l-ai ucis. Va şti Sevilla
crima grea să-ţi pedepsească.

(Iese din scenă.)

DON ARÍAS

. . . .
. . . .[1]
Chiar şi regelui, ce este
drept şi sfînt. *(Aparte.)* Ah, ce curaj !
Ce virtute fără seamăn !

(Iese din scenă.)

SCENA VII

SANCHO, CLARINDO

CLARINDO

Cum de poţi să-nduri, señor,
toate ale lor injurii ?

SANCHO

Pot, Clarindo căci doresc
să fiu pedepsit de oameni,

[1] Lipsesc două versuri în original.

să mă ia drept altul cerul.
Nu auzi un huiet greu ?
Ard văzduhurile — pline
de bubuituri — şi-un fulger,
dintre mii de fulgerări,
ca un şarpe, deasupră-mi,
se prăvale-n scăpărare
grea de cercuri mari de foc.

CLARINDO

Cred că ţi-ai ieşit din minţi !
(Aparte.) După mintea lui, şi eu
să mă iau.

SANCHO

Ah, ard !

CLARINDO

Ce flăcări
mă cuprind !

SANCHO

Şi tu, Clarindo,
eşti lovit de fulger deci ?

CLARINDO

Cum, nu vezi că în cenuşe
m-a schimbat ?

SANCHO

Nu-i cu putinţă !

CLARINDO

Mi-s un vreasc, făcut cenuşe.

SANCHO

Dă-mi şi mie-un pic, Clarindo,
ca să am de acatiste.

SANCHO

Fulgerul nu te-a lovit
şi pe tine, biet señor ?

SANCHO

Nu mă vezi că-s preschimbat,
precum a lui Lot femeie,
într-un bulgăre de sare ?

CLARINDO

Vreau să văd.

SANCHO

Poţi să mă pipăi.

CLARINDO

Ah, eşti tare şi sărat !

SANCHO

Nătăfleaţă, cum să fiu
dacă-s bulgăre de sare ?

CLARINDO

Te vei risipi mai greu,
de eşti bulgăre... Dar zi-i,
cum de poţi vorbi ?

SANCHO

Pot, căci
sufletul îmi este-nchis
în al trupului infern.

Dar tu, care eşti cenuşe,
cum de poţi vorbi ?

CLARINDO

Mi-s rug,
însă, sub cenuşe,-mi stă
sufletul ca un tăciune.

SANCHO

Ah, ţi-e sufletul tăciune ?
Nu e bine !

CLARINDO

Mai degrabă,
zi, señor, că nu-i chiar bine.

SANCHO

Om şi fi-n cealaltă lume ?

CLARINDO

Cred că ni-s în iad, señor.

SANCHO

Chiar în iad, Clarindo ? Dar
după ce cunoşti că-n iad
ne-am afla ?

CLARINDO

Păi, după faptul
că-n castelul ăsta văd
treisute de croitori,
toţi minţind.

SANCHO

Da, bine zici
că ne-aflăm în iad. Trufia

văd că arde pe-acel turn,
care tot e-alcătuit
din trufaşi şi din obraznici.
Văd şi-Ambiţia că-nghite
hăuri mari de foc pe-acolo.

CLARINDO

Iar oleacă mai departe,
văd o gloată de birjari.

SANCHO

Dacă trec şi birji pe-acolo,
iadul zău că-l vor distruge.
Dar dacă sîntem în iad,
cum de nu văd grefieri ?

CLARINDO

Nu-i primesc, ca să nu işte
printre diavoli lungi procese.

SANCHO

Dacă nu-s procese-n iad,
iadu-i bun.

CLARINDO

Da, zău că-i bun.

SANCHO

Aia ce-s ?

CLARINDO

Ce ? Cartofori,
pe o masă de jăratic.

SANCHO

Şi ceilalţi ?

CLARINDO

Îs draci sadea,
care-i duc, señor, legaţi.

SANCHO

Nu le-ajunge că sînt draci ?
Sînt şi turnători ?... Dar ce
se aude ?

CLARINDO

Păi, fac zarvă
doi căsătoriţi aiurea
şi geloşi nevoie-mare.

SANCHO

Ăştia,-n iad, de două ori
Îşi fac iadul, suferind
şi aici, şi pe pămînt ;
cruntă caznă, groaznic jug !
Zău că milă mi-e de ei !
Dar de ce rîzi ?

CLARINDO

Văd pe unul,
speriat, cum face semne
dracilor, că i-au tăiat
chica, mai mototolindu-i
şi al hainei mîndru guler.

SANCHO

Asta chiàr că-i cazně grea
Cred că-l doare rău.

CLARINDO

Acolo
urlă-ntruna sărăcia,
toată-n straie de eretici.

SANCHO

Suferă şi-aici, şi-acolo
biata sărăcie, veşnic,
pe cînd cere-s-ar iertate
ale ei greşeli, oricînd,
că-i femeie necăjită,
şi e dezvinovăţită
sărăcia cînd păcate
săvîrşeşte, de nevoie.
Nu te speria, Clarindo.

CLARINDO

Aoleu ! Aş vrea să ştiu
cine-i ăl cu peana-n mînă !

SANCHO

Ăla e Homer, iar cel
de alături, e Vergiliu,
căruia, cîndva, Didona
limba i-a tăiat, răsplata
mincinoasei mărturii
de-altădată. Moşul ăla
e Horaţiu ; celălalt
e Lucanus ; lîngă el,
stă Ovidiu.

CLARINDO

Dar, señor,
printre toţi poeţii ăştia
ochiul meu nu vede un
ins din vremurile noastre.
Nu văd unul din Sevilla.

SANCHO

Cum să-i poţi vedea, Clarindo,
dacă-s draci ce, pe pămînt,

au chip de poeţi, dar nú fac
alta, decît născocesc
cazne pentru noi întruna ?

CLARINDO

Ah, sînt draci-poeţi, señor ?
Da, señor, zău că te cred,
fi'ncă dracul de acolo,
cel ţîfnos, cu coarne negre,
cam aduce c-un prieten
de al meu, care-i poet,
doar că tare-i greu de cap.
Dracii-s nişte cărturari, —
el va fi doar un neghiob.
Însă ia-n priveşte-l colo
pe tiranul Don Onoare,
încărcat de proştii care
suferă de dragul lui !

SANCHO

Vreau să stau cu ei alături.
— Don Onoare,-un prost cinstit
vine ca să-ţi fie slugă,
legea ta să n-o încalce.
— Prost drum ţi-ai ales, amice,
căci onoare ai doar cînd
ştii să n-ai deloc onoare.
Umblă după mine mulţi
pe pămînt, la voi, iar eu
sînt de secole bun-mort !
Bani să căutaţi, prieteni,
căci onoarea-nseamnă bani.
Tu prin ce-ai păcătuit ?
— Doar am vrut să-mi ţin cuvîntul.
— Au, mă faci să rîd ! Cuvîntul
să ţi-l ţii ? Îmi pari cam tîmp,

căci nobleţea,-n vremea de-astăzi,
să nu-ţi ţii cuvîntu-nseamnă.
— Am făgăduit pe-un om
să-l ucid — şi l-am ucis,
ca turbat, fiindu-mi el
cel mai bun prieten. — Rău
ai făcut !

CLARINDO

N-ai făcut bine !

SANCHO

Nu prea bine ! Într-o gherlă
zvîrle-l, osîndit să fie
pentru neghiobie crasă.
— Don Onoare, am pierdut-o
şi pe sora lui cea dulce,
după care sufăr crunt.
— N-are nici o-nsemnătate.

CLARINDO
(aparte)

Vai de mine, Doamne Sfinte !
Dacă-l las de capul lui,
minţile cu totu-şi pierde !
Ia să născocesc ceva ?

(Latră.)

SANCHO

Cine latră ? Cine latră ?

CLARINDO

Latră Cerberul, străjerul
ăstui necuprins palat.
Ce, nu mă cunoşti ?

SANCHO

Ba da,
cred că da.

CLARINDO

Dar tu, señor,
cine eşti ?

SANCHO

Un om prea plin
de-al onoarei simţ.

CLARINDO

Şi-atunci
stai acolo, înlăuntru ?
Ieşi numaidecît afară !

SANCHO

Ce spui ?

CLARINDO

Zic să ieşi îndată,
căci acesta nu-i loc bun
pentru oameni de onoare.
Haideţi, prindeţi-l, luaţi-l !
Duceţi-l în altă lume,
la-nchisoarea din Sevilla,
pe aripi de vînt ! — Ce ? Cum ?
— Şi cu ochii-acoperiţi,
nu cumva să-i fie teamă.
— Ochii i-s acoperiţi.
— Dracu' Schiop, atunci, pe umeri
să-l ridice dintr-un salt,
ca la locul lui să-l ducă !
— Dintr-un salt ? Ce bine-mi pare !

— Hai la drum, şi-ţi du, măi drace,
şi tovarăşul de mînă !

(Îi dă un brînci lui Sancho şi-l lasă liber.)

— Ei, amice, pe pămînt
ai ajuns... Rămîi cu Domnul.
— Da, cu Domnul chiar rămîn.

SANCHO

Chiar „Rămîi cu Dumnezeu"
mi-a zis dracul ?

CLARINDO

Da, señor,
fi'ncă dracu' ăsta, vezi,
înainte de-a fi drac,
a fost şi el bun creştin,
şi e un galician
de pe Cal de Francos.

SANCHO

Zău,
parc-aş fi trăit un vis.
Doamne Sfinte ! Ay, Estrella,
ce nefericit am fost,
trăind visul fără tine !
Însă dacă te-am pierdut,
merit şi pedeapsa asta.

SCENA VIII

COMANDANTUL ÎNCHISORII şi ESTRELLA, cu gluga trasă. Aceiaşi.

ESTRELLA

Pe prizonier, îndată,
mie să mi-l dai pe mînă.

COMANDANTUL

O, señora, asta este
şi a regelui poruncă.
Împlinind-o chiar acum,
ţi-l încredinţez... — Don Sancho,
porunceşte-Alteţa-Sa,
regele, acestei doamne
azi să-i fii încredinţat.

ESTRELLA

Da, señor... Cu mine vino...

SANCHO

Pentru milă-ţi mulţumesc,
dacă mila ta-mi aduce
moartea — căci să mor doresc.

ESTRELLA

Hai, dă-mi mîna şi cu mine
vino.

CLARINDO
(aparte)

Nu-i o vrajă, oare ?

(Estrella şi Sancho ies din scenă.)

Zău, grozav de tot ni-i drumul :
ba din iad către Sevilla,
ba din ea, spre iad ! Dea Domnul
ca Estrella să ne fie
steauă călăuzitoare !

(Iese din scenă.)

SCENA IX

O cîmpie.

ESTRELLA, înfăşurată în mantie; Don SANCHO

ESTRELLA

Liber eşti, Sancho Ortíz ;
mergi cu Domnul unde vrei.
Milă afli-n ochii mei
şi clemenţă... Nu e vis,
mergi cu Domnul. Însă ce-i ?
Ce-aştepţi ? Ce-i cu dumneata ?
De ce stai pe loc ? De-acum
liber eşti ! Deci, hai la drum.
Nu mai poţi întîrzia...
Ai un cal, cal bun — şi cum
slujitorul are bani,
poţi fugi.

SANCHO

A tale glezne
dă-mi, să le sărut.

ESTRELLA

Cît lesne
ţi-e să fugi, fugi !

SANCHO

Şi lungi ani
nu voi şti cine din hezne
m-a scăpat ? Cui să-i aduc
mulţumiri ?

ESTRELLA

Sînt o femeie,
ce puteri are să-ţi deie
libertatea.

SANCHO

Ca năuc,
stau pe loc, cît n-aflu ce e
cu această libertate.
Cine ești ? Sau, te rog foarte,
mantia ți-o dă deoparte.

ESTRELLA

N-avem timp și nu se poate.

SANCHO

Vreau, căci m-ai scăpat de moarte,
să te răsplătesc cumva.
Pentru asta, -ntîi și-anume,
cere-se să știu un nume ;
spune-mi-l, spre-a-l lăuda
cu recunoștință-n lume.

ESTRELLA

Iată, sînt o mare doamnă
care, -n lume, te iubește
cel mai mult, mai nefirește,
pe cînd inima te-ndeamnă
să-i faci rău doar, mișelește.
Mergi cu bine.

SANCHO

Nu plec eu,
chipul cît nu-ți văd !

ESTRELLA

(Își desface mantia.)

E ora
să mă vezi, căci pleci.

SANCHO

Señora !
Steaua sufletului meu !

ESTRELLA

Călăuza ta-n ceas greu
sînt acum... Mergi, te conjur.
Astfel dragostea omoară
chiar asprimea cea amară,
şi-ţi sînt stea de bun augur.

SANCHO

Stea strălucitoare, rară !
Cînd cumplit duşman îţi sînt,
tu să-mi fii un înger blînd !
Fii mai crudă ! Mila ta
mi-e acum asprime grea,
că-i pedeapsă-al milei gînd !
Cere-le să mă omoare !
Nu-ncerca, făcîndu-mi bine,
să-mi faci răul cel mai mare.
Bun mi-e răul de la tine ;
rău fă-mi deci — şi cu ardoare
Slobod nu-l lăsa pe cel
ce-l ucise pe-al tău frate.
Să trăiesc nu se mai poate,
cînd te pierd, dacă pe el
l-am pierdut... Ce libertate
merit eu ? Liber fiind,
eu m-aş dărui tot morţii...
Au în închisoare sorţii
nu-mi doream la fel, cu jind ?

ESTRELLA

Nu te vreau în rînd cu morţii...
Dragostea mi-e mult mai tare.

SANCHO

Libertatea de mi-o dărui,
eu s-alerg spre moarte stărui.

Vom fi, astfel, fiecare
pe potriva fiecărui.

ESTRELLA

De ce mori ?

SANCHO

Să te răzbun.

ESTRELLA

Pentru ce ?

SANCHO

Pentru trădarea
mea.

ESTRELLA

Asta-i cruzime !

SANCHO

Spun
că-i curaj.

ESTRELLA

Ba ești nebun !

SANCHO

Ba iubesc.

ESTRELLA

Iubirea, marea,
moarte-i ? Mă jignești.

SANCHO

Dar eu
te iubesc !

ESTRELLA

Cum ?

SANCHO

Doar murind.

ESTRELLA

Iarăşi mă jigneşti !

SANCHO

Trăind !

ESTRELLA

Să m-asculţi !

SANCHO

Îmi vine greu.

ESTRELLA

Unde pleci ?

SANCHO

Să mor, cu jind,
căci — trăind — eu te jignesc.

ESTRELLA

Pleacă, lasă-mă !

SANCHO

Nu-i bine.

ESTRELLA

Liber fii.

SANCHO

Nu, nu-i firesc.

ESTRELLA

De ce mori ?

SANCHO

Mi se cuvine.

ESTRELLA

Crud eşti !

SANCHO

Ba onoarea-mi cresc.

ESTRELLA

Cin'te-acuză ?

SANCHO

Tu, amar,
prin dispreţ.

ESTRELLA

N-am.

SANCHO

Sînt de stană.

ESTRELLA

Minte ai ?

SANCHO

Onoare doar ;
te jignesc, trăind.

ESTRELLA

Tirană,
cer şi eu al morţii har !

(Ies amîndoi din scenă, fiecare prin altă parte.)

SCENA X

Salon la alcázar.

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

Nu mărturisește, deci,
cum că eu i-am dat poruncă ?

DON ARÍAS

Neagă tot — și pot să spun că
bronz ca el nu afli-n veci.
Spre sfîrșit, a spus că el
un cuvînt și-a respectat
iar cel ce porunci i-a dat
poate face tot la fel.

REGELE

Să mă-nvingă vrea, tăcînd.

DON ARÍAS

Și a izbutit din plin.

REGELE

Eu cuvîntul cum să-mi țin,
cînd el l-a-mplinit, și cînd
sînt la grea încurcătură ?
Furios am poruncit
să-l ucidă și...

DON ARÍAS

Smerit,
un vasal porunca-ndură,
cînd ea dată e de rege.
De vasalul vorba-și ține,

regelui mai greu îi vine,
căci cuvîntul lui e lege.

REGELE

Da, cînd legea se-mpleteşte
cu fireasca judecată.

DON ARÍAS

Un vasal porunca dată
o va împlini orbeşte,
necrîcnind, oricînd şi iute ;
treaba lui nu-i să gîndească
dacă legea e regească,
ci pe loc s-o execute.
Regele doar cere sfat.
I-ai scris legea pe hîrtie,
dar a rupt-o, să se ştie
prin cuvînt că s-a legat.
Legea spusă prin cuvînt
drum spre crimă i-a deschis ;
Altfel nu l-ar fi ucis
pe Tavera, el, nicicînd.

REGELE

Deci s-ar cere ca, spăsit,
să mă recunosc de vină,
căci ucis fără pricină
fost-a, cum am poruncit.
Şi-al Sevillei Sfat ce-o zice
cînd va şti că-s vinovat ?
În Castilia condamnat
n-oi fi, cînd îmi cată price
don Alonso — şi mă face
totdeauna crunt tiran ?
Nu-s de Pontiful roman
hărţuit de-o vreme-ncoace ?

A nepotului meu parte
o va ține, apărîndu-l,
sprijinindu-i fapta, gîndul.
Și-ar fi josnic ca la moarte
pe don Sancho să-l trimit.
Ce să fac ?

DON ARÍAS

Alteță, poți
să-i convingi pe-alcalzii toți,
măgulindu-i, negreșit,
ca pedeapsa capitală
să i-o schimbe în surghiun.
Te-ai vădi un rege bun,
ce se-ndură de-o greșeală.
Astfel și-ar primi răsplata
Sancho și, pe alți coclauri,
s-ar încununa cu lauri,
dacă e de fapte gata.
Fă-l, Alteță, general
la un greu hotar al țării.

REGELE

Bine zici dar, disperării
pradă, spre al morții mal
nu l-a dus Estrella oare ?
Doar i-am dat al meu inel.
Ce să facem ? În ce fel ?

DON ARÍAS

Află-n lume îndreptare
toate cele... Mă și duc
pe Estrella s-o găsesc,
la alcázarul regesc
fără zarvă s-o aduc,
s-o convingi să facă tot

ce doreşti, chiar cu elan,
de-i promiţi cu un curtean
c-o vei mărita, căci pot
spune eu că, prin virtute,
merită un soţ ales.

REGELE

Ruşinat mă simt ades
pentru slăbiciuni nevrute !
Bine-a zis un înţelept
că-nţelept e doar cel care
e prudent — şi-n cazuri rare
se arată crud, nedrept.
Pe Estrella mergi de-o prinde,
căci, prinzînd-o, să mă scoţi
din încurcătură poţi.
Şi promit, dacă-i cuminte,
să-i găsesc un soţ bogat.
Ah, ea merita oricînd,
prin virtuţi şi nobil gînd,
tronul meu să i-l fi dat,
căci o soră şi un frate
precum ei cer nemurirea.

DON ARÍAS

Oamenii de-aici, prin firea
lor, întrec şi Roma, poate.

(Iese din scenă.)

SCENA XI

COMANDANTUL închisorii, PEDRO DE CAUS ; REGELE

COMANDANTUL

La picioare-Alteţei-Tale
mă prostern.

REGELE

Ce păs te-aduce,
Pedro de Caus, la rege ?

COMANDANTUL

O, señor, acest inel
cu-armele regale nu-i
al Alteţei-Voastre ?

REGELE

Este,
şi e semn de iertăciune
pentru orice fel de crimă
s-ar fi săvîrşit.

COMANDANTUL

Señor,
s-a înfăţişat cu el,
la Triana, o femeie
în mantie-nfăşurată,
şi mi-a spus că-Alteţa-Voastră
porunceşte ca pe mîna
ei să fie dat, anume,
don Sancho Ortíz... Îndată,
eu am cercetat inelul,
şi cu toţii-am zis că-i bine
să-ţi îndeplinim porunca.
Liber l-am lăsat pe Sancho,
dar după puţină vreme,
s-a întors acesta iar,
tot cerînd, în gura mare,
poarta grea să i-o deschidem.
Ca nebunul, tot urla :
„Nu se cade să fac eu
tot ce regele îmi cere !“
şi : „Eu vreau să mor, că-i drept

ca un ucigaş să moară !“
M-am opus, dar cum urla
necurmat, am fost silit
să-i deschid, şi a intrat
iar la închisoare, unde
bucuros aşteaptă moartea.

REGELE

Nicăirea n-am văzut
cetăţeni mai minunaţi
şi mai buni creştini decît
cei de-aicea, din Sevilla.
Să pălească,-n faţa lor,
statui, bronzuri şi columne !

COMANDANTUL

A mai spus, señor, femeia,
că-l lăsase-n libertate,
dar că el nu s-a-nvoit,
stînd să afle că e sora
lui Busto Tavera, care
fost-a omorît de dînsul.

REGELE

Ce îmi spui acum, mai mult
decît toate mă-nspăimîntă,
căci, prin măreţia lor,
ei sfidează însăşi Firea.
Ea, cînd se cădea să fie
crudă şi neîndurată,
liber lasă-l şi îl iartă ;
iară el, spre-a-i răsplăti
nobila mărinimie,
pe al morţii drum se-ntoarce.
Dacă fapte ca acestea
s-ar tot săvîrşi pe lume,

al lor nume s-ar săpa
pe frontonul veşniciei.
Mergi, Pedro de Caus, şi,-n taină,
la alcázar să-l aduci,
în trăsura mea regală,
pe Sancho Ortíz, cătînd
de străjeri să scapi şi zarvă.

COMANDANTUL

Slugă-ţi sînt, señor...
(Iese din scenă.)

SCENA XII

Un SLUJITOR; REGELE; apoi, ALCALZII

SLUJITORUL

Alteţă,
stau afară şi aşteaptă
să-i primeşti doi mari alcalzi.

REGELE

Cu toiagul lor să intre.
(Slujitorul iese din scenă.)
Dacă pot, faţă de Sancho
am să-mi ţin acum cuvîntul,
fără ca asprimea mea
să se simtă...
(Intră cei doi alcalzi.)

DON PEDRO

Preamărite
rege, vina-i dovedită,
şi e caz ca judecata
azi osînda să-şi rostească.

REGELE

S-o rostească, dar vă rog,
cum sînteţi părinţi ai ţării,
să gîndiţi că îndurarea
înfrumuseţează... Sancho
este regidor de seamă
al Sevillei, precum fost-a
cel pe care l-a ucis.
Cere Busto răzbunare —
şi-i de milă vrednic Sancho.

FARFÁN

Noi sîntem, mărite rege,
ai Sevillei mari alcalzi,
şi pe-ai noştri umeri, astăzi,
şí onoarea ei apasă,
cum şi-ncrederea-i deplină.
Ni-s toiegele, Alteţă,
nalt regal însemn al tău.
Simbol al puterii tale-s
şi, dacă greşit înclină,
pe obrazul tău pun pată.
Îl privesc pe Dumnezeu,
cînd sînt drepte : de se strîmbă,
îl privesc pe om, şi-atunci
stau de Dumnezeu departe.

REGELE

Eu nu zic să le lăsaţi
să se strîmbe — ci dreptatea
cu-ndurare să se facă.

DON PEDRO

Cauza noastră, nalt señor,
e numai Alteţa-Voastră,
şi-n regescul *fiat* stau

ale noastre mari speranţe.
Dăruieşte-i viaţa, căci
regii-s mai presus de oameni.
Nimeni nu le dă porunci.
Dumnezeu pe regi îi face
şi coroana suverană
el o trece, de la Saul,
pe-al lui David cap umil.

REGELE

Hotărîţi osînda dreaptă,
după legile-ndurării,
şi Sancho Ortíz să fie
dus la locul de supliciu
după cum grăieşte legea.
Pedro de Guzmán rămînă,
să-i vorbesc un pic aparte.

(Farfán iese din scenă.)

SCENA XIII

REGELE, Don PEDRO

DON PEDRO

Tronul ce porunci îmi dă ?

REGELE

Vezi, prietene don Pedro,
dacă Sancho-i dus la moarte,
viaţa celui mort nicicum
nu-i mai poate fi redată.
Aş dori să nu îndure
chiar năpasta grea a morţii,
ci să-l osîndim, mai bine,
la surghiun, în Gibraltar,

ori pe-aproape de Granada,
unde, în serviciul meu,
el să moară-n luptă cruntă.
Ce zici ?

DON PEDRO

Rege, zic că eu
sînt don Pedro de Guzmán,
şi că eu Alteţei-Tale
la picioare mă prostern.
Viaţa mea îţi aparţine,
precum spada mea şi-averea,
şi te voi sluji, o, rege,
ca vasalii mei pe mine.

REGELE

Să te-mbrăţişez, don Pedro
de Guzmán ! La mai puţin
nu puteam să mă aştept
de la sufletul tău nobil.
Mergi cu Domnul — şi Farfán
de Ribera să poftească.

(Aparte.)

Măgulirea mută munţii.

(Don Pedro iese din scenă.)

SCENA XIV

FARFÁN, REGELE

FARFÁN

La picioarele regeşti
mă prostern.

REGELE

Auzi, Farfán
de Ribera, mă cam doare
faptul că Sancho Ortíz
s-ar putea cumva să moară.
Aş dori să-i comutăm
în surghiun osînda morţii,
şi-i va fi mai lungă moartea,
căci cît viaţa-i va dura.
De-nvoirea ta-i nevoie
spre-a i se schimba osînda.

FARFÁN

Rege, poţi să-mi dai porunci
mult mai greu de împlinit,
fără-a te-ndoi de mine,
căci lealitatea mea
nu se dă nicicînd în lături
de la orişice mi-ai cere.

REGELE

Un adevărat Ribera
te vădeşti, un mal de rîu,
peste care zorii-aştern
florile virtuţii mîndre,
ce te-mpodobesc de-a pururi.
Mergi cu Dumnezeu.

(Farfán iese din scenă.)

SCENA XV

REGELE

Ce bine
să tratez cu ei ştiut-am.
Astăzi va scăpa de moarte

Sancho — şi făgăduinţa
mi-o voi ţine astfel, fără
a se şti că i-am făcut-o.
Îl voi face general
undeva, pe la hotare,
răsplătindu-l cu surghiunul.

SCENA XVI

ALCALZII, REGELE

DON PEDRO

E osînda gata scrisă.
Întărită doar se cere
de Alteţa-Ta.

REGELE

Şi sper
că osînda-i pe măsura
aşteptării mele de la
nobili cavaleri ca voi.

FARFÁN

Tronului leali îi sîntem,
majestate.

REGELE
(citeşte)

„Judecata
hotărăşte ca, în piaţă,
capul lui tăiat să fie."
Cum, aceasta e sentinţa
ce-aţi semnat-o ? Cum, aşa
ştiţi cuvîntul a vă ţine
faţă de al vostru rege ?
Ticăloşilor ! Ah, Doamne !

FARFÁN

Am făgăduit, Alteţă,
să ne dăm averea, viaţa,
chiar şi sufletul, oricînd,
ţie credincioşi slujindu-ţi.
Dar toiagul judecăţii
nu este supus puterii
pămînteşti : el este Legea,
şi nu-i drept să se-ncovoaie,
să-şi trădeze datoria.

DON PEDRO

Ca vasali, poţi orişice
să ne porunceşti, o, rege,
dar ca mari alcalzi, nicicînd
nu putem să ne supunem
unor ordine nedrepte.
Una e să porţi toiagul,
şi-alta e să nu îl porţi,
şi Consiliul Sevillei
îşi e sieşi credincios
totdeauna.

REGELE

Ei, ajunge,
căci mă ruşinaţi cu toţii.

SCENA XVII

Don ARÍAS, ESTRELLA. Aceiaşi

DON ARÍAS

E aici Estrella.

REGELE

Spune-mi,
don Arías, ce să fac ?
Ce mă sfătuiești acum,
în aceste clipe grele ?
. . . . :

SCENA XVIII

COMANDANTUL închisorii, SANCHO, CLARINDO. Aceiași

COMANDANTUL

Majestate, l-am adus
pe Sancho Ortíz.

SANCHO

O, Doamne,
de ce oare, nobil rege,
ale mele mari năpaste
nu le curmi prin moartea mea,
cu asprime pedepsind
fapta mea de neiertat ?
L-am ucis pe Busto — deci
cere-se să fiu ucis !
Dovedește-ți mila, rege,
făcînd și dreptate.

REGELE

Spune,
cine te-a-ndemnat pe Busto
să-l ucizi ?

SANCHO

Doar o hîrtie.

---

[1] În original lipsește replica lui don Arías.

REGELE

Şi de cine era scrisă ?

SANCHO

Dacă ar vorbi hîrtia,
totul limpede ar fi,
dar hîrtiile, de-s rupte,
încîlcesc orice cuvinte.
Eu ştiu doar că mi-am ucis
cel mai bun şi scump prieten,
după cum făgăduisem.
Dar, o, rege, la picioare
prosternată-ţi stă Estrella,
aşteptînd s-audă cum
voi muri eroic — şi-asta
nu-i destulă răzbunare.

REGELE

Soţ eu ţi-am ales, Estrella,
pe un grande de la Curte,
tînăr, curajos, frumos,
mare prinţ castilian.
Eu, în schimb, te rog, Estrella,
lui Ortíz să-i dărui viaţa.
Sper că nu-l refuzi pe rege.

ESTRELLA

Dacă sînt căsătorită,
o, señor, îmi iau şi gîndul
de la răzbunare.

SANCHO

Cum ?
pentru că Alteţa-Sa
te-a căsătorit — mă ierţi ?

ESTRELLA

Asta-i pricina iertării.

SANCHO

Răzbunată te socoți,
astfel, pentru răul crunt
ce ți l-am pricinuit ?

ESTRELLA

Întru totul răzbunată.

SANCHO

Spre a-ți împlini-așteptarea,
fie, deci : accept și viața.

REGELE

Mergi cu Dumnezeu.

FARFÁN

Señor,
dar s-ar răzvrăti Sevilla !
Sancho trebuie să moară !

REGELE

(lui don Arías)

Don Arías, ce să fac ?
Laș, nevrednic acești oameni
să mă simt mereu mă fac.

DON ARÍAS

Spune-le-adevăru,-Alteță.

REGELE

Voi, alcalzi mari ai Sevillei,
ascultați : eu sînt acela
ce la moarte osîndit
s-ar fi cuvenit să fie.

Eu i-am poruncit pe Busto
să-l ucidă. Prin ce spun,
Sancho-i dezvinovăţit.

SANCHO

Doar al regelui cuvînt
aştepta onoarea mea.
Regele mi-a poruncit
să-l ucid, căci faptă cruntă
ca aceasta niciodată
nu puteam să săvîrşesc.

REGELE

Da, acesta-i adevărul.

FARFÁN

Ai Sevillei cetăţeni
înţelege-vor, sînt sigur,
că monarhul nu ucide
fără-ntemeiate pricini.

REGELE

Sînt uimit de cum se poartă
mîndrii oameni ai Sevillei.

SANCHO

Eu sînt gata în surghiun
să mă duc, o, rege, dar
cer ca şi făgăduinţa
cealaltă să-ţi ţii.

REGELE

Pe loc
îţi voi împlini dorinţa.

SANCHO

Mi-ai făgăduit să-mi dărui
de soție pe femeia
ce mi-o voi alege eu.

REGELE

Da, așa e.

SANCHO

Pe Estrella
mi-o aleg — și-mi cer iertare,
la picioarele-i divine.

ESTRELLA

Sancho, sînt căsătorită.

SANCHO

Tu, căsătorită !

ESTRELLA

Da.

SANCHO

Simt că mor !

REGELE

Doña Estrella,
i-am făgăduit ce-mi cere.
Nu pot să nu-mi țin cuvîntul,
căci sînt rege.

ESTRELLA

Să se facă
precum regele dorește :
sînt a lui.

SANCHO

Eu sînt al ei.

REGELE

Ce vă mai lipsește deci?

SANCHO

Numai învoirea ei.

ESTRELLA

Învoirea asta, Sancho,
dacă vom trăi-mpreună,
nu o vom putea afla
niciodată.

SANCHO

Tot așa
cred și eu, că n-aș putea
sta-mpreună cu aceea
căreia un frate scump
și iubit al meu prieten
i-am ucis.

ESTRELLA

Atunci deci, Sancho,
sîntem liberi amîndoi?

SANCHO

Da.

ESTRELLA

Adio.

SANCHO

Zic și eu
tot adio.

REGELE

Aşteptaţi.

ESTRELLA

Nu, señor, o, nu ! Nu poate
soţ să-mi fie omul care
fratele mi l-a ucis,
chiar dacă-l iubesc şi-ador.

(Iese din scenă.)

SANCHO

O iubesc prea mult, señor...
Nu-i drept soţul ei să fiu.

(Iese din scenă.)

REGELE

Ce nobleţe !

DON ARÍAS

Ce constanţă !

CLARINDO

(aparte)

Ba-i curată nebunie.

REGELE

Aceşti oameni mă uimesc.

DON PEDRO

Aşa-s oamenii Sevillei.

REGELE

Am să o căsătoresc
precum merită.

CLARINDO

Aici,
drag senat, Cardenio
vă închină Tragedia
asta, *Steaua din Sevilla*,
ce a dobîndit o faimă
pururea nepieritoare,
căci povestea ei în piatră
şi în bronzuri s-a săpat.

SFÎRŞIT

CAVALERUL DIN OLMEDO

PERSONAJELE

DON ALONSO
DON RODRIGO
DON FERNANDO
DON PEDRO
REGELE DON JUAN II
CONETABILUL
DOÑA INÉS
DOÑA LEONOR
ANA
FABIA
TELLO
MENDO
UN ȚĂRAN
O UMBRĂ
SLUJITORI
SUITA
OAMENI DIN POPOR

Acțiunea se petrece la Olmedo, Medina del Campo și pe un drum dintre aceste două așezări.

ACTUL I

SCENA I

Stradă în Medina del Campo

DON ALONSO

(singur)

O, amor, amor nu-ţi spună
cel ce nu-i de-amor în stare,
căci plăcerea, în tipare,
ştie orişice să pună.
Firea-n sînul ei adună
vîrste care ştiu răspunde
prieteniilor fecunde.
Animal desăvîrşit
nu-i, de nu l-au zămislit
două vreri, nicicînd, niciunde.
Dragostea să mi-o învie,
ah, doi ochi de drac de fată
se iviră dintr-o dată,
foc să-mi verse-n suflet mie ;
M-au privit, nu cu trufie —
dulce-galeş mai degrabă,
şi i-am şi crezut, în grabă,
căci gîndind că dor cu dor
se-ntîlneşte, din fior
creşte mult speranţa slabă.
O, dulci ochi, dacă şi-n voi

focul dintr-ai mei palpită,
dragostea-i desăvîrşită,
căci a izvorît din doi.
Însă tu, zeu orb, vioi,
Dacă ne-ai rănit, durut,
cu săgeţi ce nu-s la fel,
nu te lăuda defel,
căci din mine doar născut,
nemplinit eşti — şi pierdut.

SCENA II

DON ALONSO, TELLO, FABIA

FABIA

(lui Tello)

Eu, străine ?

TELLO

Da.

FABIA

M-o crede
cîine de-ăl de lux.

TELLO

Defel.

FABIA

Are vreo meteahnă el ?

TELLO

Că-i îndrăgostit se vede.

FABIA

Zău ? De cine ?

TELLO

Se arată,
uite, însuşi el, şi-i drept
ca tot zbuciumul din piept
să-ţi destăinuie îndată.

FABIA
(aparte lui Don Alonso)

Dumnezeu te aibă-n pază.

DON ALONSC

E cumătra, Tello ?

TELLO

Este.

DON ALONSO

Geamănă eşti, ca-n poveste
cu ce Firea înviază
printr-un farmec nebunesc.
O, tu, vraci rătăcitor
pentru bolile de-amor,
Hyppocrate, har ceresc,
mîna ţi-o sărut... O, tocă
de călugăriţă pură.

FABIA

Prins de-a dragostei căldură,
mă frămînţi în altă cocă ;
nici cinstire, nici ruşine
nu-mi stîrneşti... Mă linguşeşti,
şi deci văd bolnav că eşti,
deocheat.

DON ALONSO

Ah, ard în mine
vii dorinţi.

FABIA

E-hei, eu după
chip pe-ndrăgostiţi îi ştiu.
Ce-ai văzut ?

DON ALONSO

Un înger viu.

FABIA

Şi-altceva ?

DON ALONSO

Doi ochi să-mi rupă
inima, din minţi să-mi ies,
Fabia... S-o uit aş vrea,
şi să mă iubească ea.

FABIA

Ieri, la tîrg, îţi cam dai ghies
după una ce, sub strai
de ţărancă-n poale creţe,
ascundea doar o nobleţe,
nu al nurilor ei grai,
căci dona Inés, oricum,
este a Medinei floare.

DON ALONSO

Ai ghicit, o, vrăjitoare !
Focul ei îmi face scrum
inima.

FABIA

Ţinteşti cam sus.

DON ALONSO

Mîna ei vreau — nu mai mult.

FABIA

Da, te cred şi te ascult.

DON ALONSO

Te-aibă-n pază Cel-de-Sus.
Da, la tîrgul din Medina,
seara, ah, doña Inés
arăta frumoasă,-ncît
toţi ziceau că poţi la soare
să te uiţi, dar nu la dînsa.
Păru-i era bucle-laţuri,
ascunzînd momeala dulce,
căci cad inimile greu
de văd laţul gata-ntins.
Ochii ei, ah, cutezanţei
îi iertau curmate vieţi,
chiar de părăsiţii spun
că sînt fericiţi cei căror
prinde ea să le ia viaţa.
Mîinile şi le mişca
în figuri de scrimă parcă,
graţioase, arătîndu-ţi
rana proaspătă din piept.
Braţele-albe, de zăpadă
vie, i le-acoperea
o eşarfă dantelată.
Toba gurii ei chema
mii pedeştri, căci în tîrg
aduna mulţimi de oameni,
căpitan ea nefiind.
Nu purta corali sau perle,
căci ştia Inés prea bine
că sînt perle dinţii ei
şi obrajii-i sînt coral.
Peste-un franţuzesc jupon,
mîndră ea purta catrinţă,

verde cum e apa mării,
ca să-şi spună-n altă limbă
cheia tainei ei ascunse.
Condurașii nu credeau
că pot duce-atîția ochi,
cîți îi tot priveau, în șnururi,
şi nici suflete în branțuri.
O, nu vezi migdal în floare
cum e dînsa, niciodată.
Nu-s miresme mai plăcute
decît cele ale Firii!
Nevăzut umbla cu dînsa
Amor, mort de-atîta rîs,
tot privind cum peşti de rînd
cad în plasa-i de pescar.
Unii-i ofereau şiraguri
de mărgele — cercei alții,
dar urechii de şerpoaică
nu-i sînt de folos cerceii.
Alții-i ofereau şi perle
pentru-al ei frumos grumaz,
dar cum ea-i o perlă toată,
nu prea pune preț pe perle.
Eu, schimbîndu-mi ochii-n limbă,
îi tot oferearn un suflet
pentru fiece cîrlionț,
şi pentru un pas — o viață.
Şi mă tot privea şi, mută,
parcă îmi zicea : „Rămîi,
don Alonso, la Medina,
nu te du azi la Olmedo."
În speranța mea crezut-am,
Fabia... Azi dimineață,
la biserică s-a dus,
în veşmînt de mare doamnă,
nu schimbată în țărancă.

Fabia, ai auzit
că sfințește apa chioară
fildeșul de inorog ?
Uite,-așa, cu deget pur,
de cristal, atinse dînsa
apa-n aghiasmatar.
O, iubirea mea din basme
nouă se-arătă din apă,
îndulcind veninul care
mai țîșnea din ochii ei.
Sora și-o privi, și,-n două,
se porniră-apoi să rîdă,
dragostea-nviind din rîsul
lor — și stăruința mea.
Ci intrară-ntr-o capelă ;
eu — pe urma lor, visînd
nuntă mare și frumoasă,
căci visează-ndrăgostiții !
Ah, la moarte osîndit
mă simțeam, căci dragostea
sta să-mi spună : „Mîine mori,
căci te duc azi la capelă."
Turburat eram, încît
ba scăpam mănușa, ba
chiar rozariul, căci ochii
lui Inés mă tot pîndeau.
N-am fost răsplătit prea rău...
Cred că ea ghicise-ndată
ce iubire-n piept îmi arde,
căci cel care nu gîndește,
nu privește ; și privesc,
Fabia, fără-a gîndi,
numai cei neștiutori,
și ar însemna lipsit
de științele divine
că ar fi un înger sfînt.

Plin de-această amăgire,
dragostei i-am poruncit
să îmi scrie-acest bilet.
Dacă, Fabia, cutezi
să i-l duci, încît să-mi crească
și nădejdea de-a fi mire,
(chiar atît de mult iubesc),
o să-ți dăruiesc un sclav
și-un lanț scump, cinstire-acestui
văl de văduvă, cum și
pricină de pizmă pentru
cele măritate prost.

FABIA

Ei, te-am ascultat.

DON ALONSO

Ce zici ?

FABIA

Că te bagi în mari primejdii.

TELLO

Vrei deci flacăra nădejdii
să i-o stingi ? Îmi ești, aici,
un chirurg măiastru care
rana-i face-n piept mortală ?

FABIA

Tot măiastră și leală,
îi voi da acea scrisoare,
chiar de mi-aș da viața... Știi,
de răsplăți setoasă nu-s.
Află că atît de sus
numai eu pot îndrăzni.
Dă-mi scrisoarea... *(Aparte.)* Ei, nainte,
să găsesc un clenci !

DON ALONSO

Cum pot,
pentru viaţă, pentru tot,
mulţumi acestor sfinte
mîini ?

TELLO

Zici, sfinte ?

DON ALONSO

Da, fireşte,
dacă fac minuni ca-n cer !

TELLO

Ba-s de-ale lui Lucifer.

FABIA

Tot ce este omeneşte
am să fac, pe a mea cale,
nu că mi-ai dat lanţul, dar
cred în mine şi-al meu har
din născare.

TELLO

Dar matale
ce părere ai ?

DON ALONSO

Cu mine,
preacinstito, hai, să vezi
unde-am tras.

FABIA

Tello, ce crezi ?

TELLO

Fabia...

FABIA

(aparte, lui Tello)

Să zici de bine,
c-am o oacheşe zglobie,
toată nuri, pe legea mea.

TELLO

De ajuns mi-ai fi mata,
de mi-ai da lănţugul mie.

(Ies din scenă.)

SCENA III

DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR

Odaie în casa lui don Pedro, la Medina.

DOÑA INÉS

Leonor, toţi zic, anume,
că s-ar trage de la stele.

DOÑA LEONOR

Dragoste, deci, fără ele
n-ar mai fi pe astă lume ?

DOÑA INÉS

Spune-mi, dacă în zadar
curte, de doi ani încoace,
don Rodrigo îmi tot face,
şi mă lasă rece, iar
pe străinul chipeş cînd
l-am văzut, inima-mi zise :
„Pe-ăsta-l vreau !“, iar eu, ca-n vise,
„Fie“, i-am răspuns în gînd,
cine leagă şi dezleagă
dragostea ?

DOÑA LEONOR

Săgeţi în piept
trage Amor, însă drept
rar mai nimereşte, dragă.
Şi nu pot nega (chiar dacă
eu după Fernando pic,
şi Rodrigo i-i amic,
şi se cere ca, oleacă,
pentru el să interviu)
că-i frumos acel bărbat.

DOÑA INÉS

Ochii lui m-au turburat,
şi se pare că, din plin,
eu i-am turburat pe-ai săi,
ca să ne privim, pe loc,
cu acelaşi dor şi foc.
Dar o fi plecat... Ce zici?

DOÑA LEONOR

N-ar putea, iubirii pradă,
trăi fără să te vadă.

SCENA IV

ANA; aceleaşi

ANA

O, señora, e aici
Fabia... sau Fabiana.

DOÑA INÉS

Cine-i asta?

ANA

Una care
vinde sulimanuri rare,
de dres gura, ochii, geana
şi obrajii...

DOÑA INÉS

Leonor,
vrei să intre ?

DOÑA LEONOR

E de vază
casa asta ! Cum cutează ?
Proastă faimă prin popor
are, dar să vadă cine
n-ar dori aşa ceva ?

DOÑA INÉS

Cheam-o, Ana.

ANA (apropiindu-se de uşe.)

Fabia,
intră...

(Iese din scenă.)

SCENA V

FABIA, DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR

FABIA

(aparte)

Ah, ştiut-am bine
că o să mă chemi în casă.

(Tare.)

Bunul Dumnezeu te ţină
tot aşa, de graţii plină,

minunată şi frumoasă.
Zi de zi, señora, cînd
ieşi gătită, mîndră,-n tîrg,
te admir, şi-apoi, cu sîrg,
veşnic te binecuvînt,
şi-mi aduc mereu aminte
de ilustra doamnă care
fost-a a Medinei floare,
Fenix — ce mai ! n-am cuvinte.
Plină de virtuţi alese,
pilda cinstei şi a milei,
cît văzu lumina zilei
i-ajuta pe mulţi, adese.
Vrednică-i de pomenire,
şi-i plîng moartea cei sărmani.

DOÑA INÉS

Ce te-aduce-aici ?

FABIA

Orfani
am rămas şi, în neştire,
şi-azi vecinele-i plîng moartea ;
n-au uitat-o... Mie, iar,
cîte nu mi-a dat în dar !
Ah, şi moartea i-a fost partea !
Traiul nu şi l-a trăit !
Prea de timpuriu luată
fu de moartea blestemată !
Nici cincizeci n-avea...

DOÑA INÉS

Cumplit
suferi, maică... Nu mai plînge !

FABIA

Cînd de moarte sînt răpite
cele neasemuite,
inima-mi în piept se frînge.
Doamne, eu de ce nu mor ? !
Tatăl vostru e pe-acasă ?

DOÑA LEONOR

E la cîmp azi după masă.

FABIA

(aparte)

Va veni mai tîrzior.

(Tare.)

Ah, sînteţi în floarea vieţii,
eu bătrînă, dar vă spun
cum că tatăl vostru bun
patimile tinereţii
mi le-a-ncredinţat ades,
dar cinstind-o pe femeia
ce-n ţărînă putrezeşte,
ce se cuvenea, fireşte,
eu făceam, şi de aceea,
îi dam cinci din zece fete.

DOÑA INÊS

Ce virtute !

FABIA

Nu-i puţin,
că era focos şi plin
de dorinţi mai deşuchiete,
vrîndu-le pe toate-o dată.
Voi, de dînsul odrăslite,
nu sînteţi îndrăgostite ?
Zău, mă mir... Vrea orice fată
măritiş.

DOÑA INÉS

Vom fi noi gata
cînd s-o cere.

FABIA

Ah, dar cînd
tatăl n-are asta-n gînd
şie-şi rău îşi face tata.
Bun e fructul proaspăt doar,
fetelor, cît nu-l fac iască
anii-n curgerea firească.
Nu-i bine s-aştepţi... Cred chiar
că, de mintea mi-i bun sfetnic,
două lucruri sînt pe lume
bune, vechi....

DOÑA LEONOR

Şi care-anume ?

FABIA

Vinul şi-un prieten vrednic.
Ah, copila mea, ştii oare
tu că zeci de chipeşi tineri
mi-au iubit fără reţineri
nurii mei cîndva în floare ?
Cine, pe acest coclaur,
farmecul nu-mi lăuda ?
Îi vrăjea privirea mea,
şi-mi dădeau mătăsuri, aur...
Ce risipă ! Ca în palmă
mă ţineau... După dorinţă,
mă-ngropau, cu prisosinţă,
sub a darurilor valmă.
Primăvara, vai, s-a dus !
Nu-mi mai calcă unu-n casă ;

trece vremea şi frumoasă
nu mai eşti.

DOÑA INÉS

Dar ce-ai adus
nu ne-arăţi ?

FABIA

Deh, vînd şi eu,
s-am de-o pîine-n grele zile,
pentru dulcile copile,
drésuri...

DOÑA LEONOR

Fă aşa mereu,
şi-o să te-aibă Domnu-n pază.

FABIA

Fiica mea, mătănii bat
cînd grăbită-s... Nu-i păcat....
Că de nu...

DOÑA INÉS

Dar ai o groază,
chiar de toate ! Astea ce-s ?

FABIA

Hapuri, camfor, suliman,
şi-aici leac dorit avan,
leac de taină şi ales
pentru femeiasca boală..

DOÑA LEONOR

Şi-asta ?

FABIA

Nu privi la toate
nici din curiozitate.

DOÑA LEONOR

Zău, ce-i ?

FABIA

De păcat mă spală,
Doamne ! O copilă, iaca,
vrea să se mărite, dar
un zaragozan hoinar
capul i-a sucit, săraca.
S-o ajut vrea olecuță,
şi-astea sînt pomeni, ca-n pace
să trăiască... Fac şi-oi face
binele, cît pot...

DOÑA INÉS

Măicuță,
şi-aici ce ai ?

FABIA

Praf de dinți,
şi săpun, şi alte fleacuri,
şi-apoi fel de fel de hapuri...

DOÑA INÉS

Şi-aici ?

FABIA

Rugăciuni fierbinți...
Cît nu-mi datorează mie
inimile !

DOÑA INÉS

O scrisorică
văd aici.

FABIA

Văleu, adică
o găsiși, de parcă ție
ți-ar fi scrisă ! Șmecherițo,
n-o atinge, nu !

DOÑA INÉS

Hai, lasă,
vreau s-o văd, sînt curioasă.

FABIA

Un îndrăgostit, fetițo,
se-aflā-n tîrg, și mi-a promis
un lănțug de aur dacă
fetei ce-a ajuns să-i placă
i-o voi duce... Nici în vis
nu cutez s-o duc, măcar
că el să se-nsoare vrea.
Dar se coace-n mintea mea,
uite,-un gînd : citește-o, dar,
o, frumoasa mea Inés,
să-i răspunzi în locul ei.

DOÑA INÉS

Bine-ai cugetat, de vrei
să cîștigi lanț scump, ales.

FABIA

Să dea Domnul peste-un veac
să-mi trăiești !

DOÑA INÉS

Răspuns voi scrie
chiar acum.

(Iese din scenă.)

DOÑA LEONOR

Ce viclenie !

FABIA
(aparte)

Haide, tu crud prinţ posac,
din adînc, aprinde foc
iute-n pieptul de fecioară !

SCENA VI

DON RODRIGO, DON FERNANDO, DOÑA LEONOR, FABIA

DON RODRIGO
(lui Don Fernando)

Cît nu-mi este soţioară,
cum îmi cîntă am să joc.

DON FERNANDO

Cînd iubeşti, o, multe-nduri !

DON RODRIGO

Uite-o pe a ta iubită.

FABIA

(aparte)

Care drac, cu ce copită,
vă aduce, secături,
chiar în clipa asta-ncoace ?

DON RODRIGO

Dar în loc de-a mea, năpasta
mi-a adus stafia asta.

FABIA
(Doñei Leonor)

Chiar pomană, zău, v-aţi face,
c-o duc greu.

DOÑA LEONOR

A, sora mea
o să te plătească bine.

DON FERNANDO

O, señora, dacă-ţi plac,
sau ai cumpărat ceva
din aceste flecuşteţe,
căci nu cred eu ca această
preacinstită bătrînică
să fi-adus lucruri de preţ,
pentru a mă bucura
însumi eu să vi le dărui, —
voie dă-mi ca eu s-aleg.

DOÑA LEONOR

Nu am cumpărat nimic ;
e-o femeie cumsecade,
care rufele ne spală.

DON RODRIGO

Şi don Pedro cum se simte ?

DOÑA LEONOR

Azi s-a dus la cîmp, şi văd
că întîrzie puţin.

DON RODRIGO

Şi doña Inés ?

DOÑA LEONOR

Era
pe aici, dar pregăteşte,
cred, ceva pentru această
vrednică femeie.

DON RODRIGO
(aparte)

Dacă
prin fereastră m-a zărit,
a fugit, să nu mă vadă.
Cînd vreau sluga ei să fiu,
să mă vadă n-are chef ?

DOÑA LEONOR

Uite-o...

SCENA VII

DOÑA INÉS, cu o hîrtie în mînă ; aceiaşi

DOÑA LEONOR
(sorei ei)

Vezi că te aşteaptă
ca să vii cu socoteala
pentru rufe.

DOÑA INÉS

Am adus-o.
Ia-o, şi băiatul ăla
să le care.

FABIA

O, señora,
fericită este apa
ce-o să spele olandina
ce acoperă un trup
mai curat decît cristalul.
(Citeşte.)
Deci, şase cămăşi şi zece
prosopele, patru feţe
mari de masă, apoi şase
bărbăteşti cămăşi, cinci feţe

de pernițe, opt cearșafuri.
Ei, destul... Le voi aduce
mai curate decît ochii
mei din cap.

DON RODRIGO

Doña Inés,
n-ai vrea să-mi încredințezi
acest petic de hîrtie,
și pe seama mea să lași
plata, măcar un bilet
s-am din mîinile frumoase,
ce-s cu mine-atît de crude ?

FABIA

Da, tîrg bun aș face, da,
de ți-aș da hîrtia-n mînă.
Ei, cu bine, dragi copile
ale sufletului meu.

(Iese din scenă.)

SCENA VIII

DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR, DON RODRIGO, DON FERNANDO

DON RODRIGO

Lista asta trebuia
să rămînă-aici.

DOÑA LEONOR

O ia
și-o aduce înapoi,
să vedem de nu-i vreo lipsă.

DOÑA INÉS

Tata a venit... Vă rog,
domnilor, ori să plecați,

ori să mergeți să-l vedeți,
căci ne-aude că vorbim,
chiar de nu spune nimic.

DON RODRIGO

Ca să-ndur atît dispreț
azvîrlit de voia sorții,
îi cer dragostei și morții
orice leac, cu orice preț.
Sub privirea ta de-ngheț,
dragostea ți-o facă blîndă,
să te-nduri de-a mea osîndă ;
Moartea m-ar scăpa de toate,
dar ea nu știe ce poate !
Nu-i de dragoste flămîndă !
Între viață, ah, și moarte,
nu știu ce s-aleg, căci iată,
dragostea mi-i blestemată,
căci de-a ta nu are parte,
dar mi-a prins ființa toată,
și-atunci cere,-n chinurii mii,
să mă ștergi dintre cei vii.
Hai, ucide-mă... E ora...
O, fii moartea mea, señora,
viață de nu vrei să-mi fii !
Cei ce-s vii nasc din iubire
și iubirea le e hrană ;
moartea-i numai o tirană
care taie-a vieții fire.
Dac-adînca mea simțire
dragostei nimic nu-i spune,
nici nu-i cîntă morții-n strune,
poate că-s nemuritor !
Moartea, viața, nu te vor !
Bine, rău nu-ți fac, nebune !

(Don Rodrigo și Don Fernando ies din scenă.)

SCENA IX

DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR

DOÑA INÉS

Ce de aiureli !

DOÑA LEONOR

A ta
n-a fost mai prejos.

DOÑA INÉS

În faptă,
cînd e dragostea deşteaptă ?
De scrisoare vorbeşti, da ?

DOÑA LEONOR

Cere dragostea să-i scrii
unui oarecare ins ?

DOÑA INÉS

Născocire-i — nu te-ai prins ?
Vrea străinul cu ochi vii
s-afle de să spere poate.

DOÑA LEONOR

Bănuiam.

DOÑA INÉS

E om deştept,
căci îşi spune taina drept,
scrisă-n versuri minunate.

(Citeşte.)

Văzut-am o ţărancă minunată
la tîrgul din Medina, cel vestit,

cum soarele nu vede-n răsărit,
cînd rîde aurora-nvăpăiată.

Condurul, care-i temelia toată
columnei de cristal neprihănit,
dor arzător de zbor mi-a şi trezit
spre un tărîm rîvnit, ce greu se-arată.

Că un condur m-a cucerit, dovadă
aduc o inimă în vîlvătăi ;
dar zis-am şi eu, dîndu-mă drept pradă :

Cînd dragostei imbolduri glezna dă-i,
ce ar păţi doi ochi ce-ar fi să vadă
şi arzătorul foc din ochii tăi ?

DOÑA LEONOR

Asta vrea să-i fii stăpîna
la un dans ameţitor.

DOÑA INÉS

Începînd de la picior,
o să-mi ceară el şi mîna.

DOÑA LEONOR

Ce răspuns i-ai dat ?

DOÑA INÉS

Să vie
la grilaj, jos, în grădină.

DOÑA LEONOR

Ce te-ndeamnă, ce pricină ?
Au nu faci o nebunie ?

DOÑA INÉS

Nu-l chem să-i vorbesc.

DOÑA LEONOR

Ce rost
are-atunci ?

DOÑA INÉS

Ei, o să vezi.

DOÑA LEONOR

Eşti zărghită... Mult cutezi.

DOÑA INÉS

Au zărghită cînd n-a fost
dragostea ?

DOÑA LEONOR

De-ntîia fugi !

DOÑA INÉS

Cine fuge ? Însăşi Firea
cică-ţi naşte-n piept iubirea,
şi nu scapi.

DOÑA LEONOR

Ce tot îndrugi ?

(Ies din scenă.)

SCENA X

DON ALONSO, FABIA, TELLO

FABIA

Ah, m-au ciomăgit cumplit !

TELLO

Treaba ţi-ai făcut pe cinste.

FABIA

De-ncasai tu jumătate
din ciomege...

DON ALONSO

Nebunie
fost-a să cutez spre ceruri
să rîvnesc.

TELLO

Iar Fabia,
ca să mi te suie-n rai,
al ciomegelor infern
să-l îndure !

DON ALONSO

Ah, sărmana
Fabia !

TELLO

Şi care-au fost
cruzii paraclisieri
ai stranei spinării tale ?

FABIA

Doi lachei şi patru paji.
Vălul, rochia de doliu,
sfîşiate, mi-au rămas
toate-acolo.

DON ALONSO

Ei, măicuţă,
asta nu ar fi nimic,
dacă n-ar fi cutezat
să zdrobească sub ciomege
venerabilul tău chip.

Ah ce tont am fost crezînd
în acei ochi trădători,
două false diamante,
ale căror dulci lumini
semne mi-au făcut doar ca să
mă înșele și ucidă!
Pedepsit am fost pe drept!
Ia, măicuță, punga asta...
Iar tu, Tello, adă caii
înșeuați, căci la Olmedo
ne vom duce-n astă seară.

TELLO

Chiar acum, pe înnoptate?

DON ALONSO

Doar n-ai vrea să stau aici,
ca să mă omoare?

FABIA

Stai,
stai, prostuțul mamii! Are
Fabia leac pentru tine:
ia-o...

DON ALONSO

Ce văd? O scrisoare?
Vezi să nu mă tragi pe sfoară.

FABIA

Asta-i chiar răspunsul ei
la romanțul tău de-amor.

DON ALONSO

Tello, în genunchi!

TELLO

Citeşte
mai întîi, căci tot mă tem
că-n scrisoare sînt ciomege
preschimbate-n scobitori.

DON ALONSO
(citeşte)

„Vrînd să aflu dacă eşti cel la care mă gîndesc, şi dorind să fii chiar acela, te rog să vii noaptea asta la grilajul grădinii noastre, de care vei găsi legată panglicuţa verde a condurilor, pe care o vei purta mîine la pălărie, ca să te recunosc".

FABIA

Ei, ce zice ?

DON ALONSO

Oare cred-o ?
Că n-am cum să-ţi dau răsplată
deajuns...

TELLO

Măi, gloabe, iată
nu mai mergem la Olmedo.
M-auziţi ? Staţi liniştite,
că-n Medina-i rost de fapte.

DON ALONSO

Ah, apropiata noapte,
ziua cum la asfinţit e,
cu reci tălpi răcoritoare
calcă — iar eu o să ies
la grilajul lui Inés.
Ce ciudată e-n scrisoare !
Poate dragostea o-ndeamnă

să mă vadă cum ridic
panglicuţa... Nici un pic
nu mai stau.

(Iese din scenă.)

SCENA XI

FABIA, TELLO

TELLO

Eu, scumpă doamnă,
mi-oi găti stăpînu-n strai
de străjer de noapte, dacă
îmi dai voie.

FABIA

Ba el pleacă,
iară tu cu mine stai.

TELLO

De-ar şti singur să se-mbrace...

FABIA

Singur poţi să-l laşi acu,
şi-ai să mă-nsoţeşti.

TELLO

Eu ?

FABIA

Tu.

TELLO

Eu, pe tine ?

FABIA

Tu.

TELLO

Ei, drace !

FABIA

Mă grăbesc să-i dau speranţă
dragostei.

TELLO

Ce vrei ?

FABIA

Femeia
stă lîngă bărbat de-aceea,
că se simte-n siguranţă.
Uite,-mi trebuie-o măsea
de la hoţul spînzurat
ieri.

TELLO

Cum, nu l-au îngropat ?

FABIA

Nu.

TELLO

Şi ce-ai să faci cu ea ?

FABIA

Tu doar mă-nsoţeşti... Încolo,
las' pe mine.

TELLO

Ce-i fi vrînd ?
Nu, nu-mi trece nici prin gînd
să mă duc cu tine-acolo.
Ţi-ai ieşit din minţi ?

FABIA

Găină
mi-eşti ? Auzi, săracu' !
Am curaj — el, nu !

TELLO

Cu dracu
ştii vorbi !

FABIA

Ei, gata, vină !

TELLO

Ba m-aş duce-n voia sorţii
să-nfrunt zece, cu cuţite,
dar la morţi nu mă trimite,
că de-a face n-am cu morţii !

FABIA

De nu vii, acuşi voi cere
să te caute chiar el.

TELLO

S-o-nsoţesc ! Ce gînd mişel !
Diavol eşti tu, au muiere ?

FABIA

Tu duci scara ; doar la asta
te pricepi.

TELLO

Cînd sui o scară
către cel ce-l spînzurară,
spînzurarea ţi-e năpasta !

(Ies din scenă.)

SCENA XII

Stradă şi vedere din exterior a casei lui don Pedro

DON RODRIGO şi DON FERNANDO, în veşminte de noapte

DON FERNANDO

Ce-ţi veni ca, fără rost,
să m-aduci aici, amice ?

DON RODRIGO

Don Fernando, alinare
mi-aflu la acest grilaj.
Poate mîinile ei albe
cîteodată-i stau podoabă,
şi acolo unde dînsa
şi le pune-n fapt de zi,
sufletul mi-l pun eu noaptea ;
căci cu cît mai mult dispreţul
crud doña Inés şi-arată,
cu atît mai mult mi-aţîţă
focul dragostei în piept —
şi zăpada ei mă arde.
Gratii mult înduioşate
de-al meu plîns, o, cine oare,
cine-ar fi putut să creadă
că în stare e un înger
a-l încremeni pe cel

care fierul vă-mblînzeşte ? !
Ia te uită... Ce-o fi asta ?

DON FERNANDO

De grilaj o panglicuţă
e legată, ori un şnur.

DON RODRIGO

Fără îndoială, sînt
aici suflete legate,
drept pedeapsă pentru cei
care dragostea şi-o strigă.

DON FERNANDO

Poate Leonor a mea
îmi dă semn pe-această cale.

DON RODRIGO

Că nu-i semn de la Inés
neîncrederea mi-o spune ;
Îndoindu-mă eu însă
că ar fi vreun semn de-al ei,
cum putea, din întîmplare,
să o pună totuşi dînsa,
e de-ajuns că şovăi... Dă-mi-o.

DON FERNANDO

Nu e bine, don Rodrigo ;
poate Leonor a vrut
astfel să mă-ncerce dacă
gîndul mi-e la ea mereu.

DON RODRIGO

Am un gînd — şi cred că-i bun.

DON FERNANDO

Care ?

DON RODRIGO

S-o tăiem în două.

DON FERNANDO

Dar de ce ?

DON RODRIGO

Ca să ne vadă
ele două — şi să ştie
că-mpreună am venit.

(Împart panglicuţa între ei.)

SCENA XIII

DON ALONSO şi TELLO, în veşminte de noapte ; aceiaşi

DON FERNANDO

Trece cineva pe stradă.

TELLO
(stăpînului său)

Du-te iute la grilaj,
fi'ncă Fabia m-aşteaptă
pentru-o chestie de-a ei,
dar de mare-nsemnătate.

DON ALONSO

Tu, cu Fabia ! Şi noaptea !

TELLO

E ceva la înălţime.

DON ALONSO

Cum adică ?

TELLO

Duc o scară,
şi ea...

DON ALONSO

Ce ?

TELLO

Ia, nişte cleşte.

DON ALONSO

Ce să faceţi cu-astea voi ?

TELLO

Să o scoatem pe-o cucoană
din căsuţa ei.

DON ALONSO

Vezi, Tello,
vezi ce faci, nu te băga
într-un loc fără ieşire.

TELLO

Zău că nu-i nimic.

DON ALONSO

O damă,
şi tu zici că nu-i nimic ?

TELLO

Este vorba de măseaua
hoţului ce-l spînzurară
ieri.

DON ALONSO

Ei, ia te uită, stau
doi bărbaţi lîngă grilaj.

TELLO

Dacă stau de strajă ?

DON ALONSO

Zău,
ce grozavă panglicuţă !

TELLO

Vrut-a să te pedepsească.

DON ALONSO

Dac-am cutezat prea mult,
n-afla alt mijloc să-mi spună ?
Ei, păi afle că se-nşeală,
şi pe don Alonso încă
nu-l cunoaşte şi nu ştie
că-i numit cu-adînc respect
Cavalerul din Olmedo.
Am s-o-nvăţ să-i pedepsească
altfel pe aceia care
îi fac curte.

TELLO

Să nu faci
vreo prostie.

DON ALONSO

Cavaleri,
lîngă-acest grilaj nu-i cazul
să stea nimeni !

DON RODRIGO
(aparte, lui don Fernando)

Ce-o fi asta ?

DON FERNANDO

După vorbă şi statură,
nu-l cunosc pe-acest bărbat.

DON RODRIGO

Cine-i cel care vorbeşte
cu atîta cutezanţă ?

DON ALONSO

E, hidalgos, unul care
are-o spadă-n loc de limbă.

DON RODRIGO

Se-află om să-i pedepsească
nebunia temerară.

TELLO

Stai, señor, că nu-s măsele
care de la morţi se scot.

(Don Rodrigo şi don Fernando se retrag.)

DON ALONSO

Lasă-i, nu-i mai urmări.

TELLO

Uite,-o capă a rămas
de la ei.

DON ALONSO

Ridic-o şi
hai cu mine, căci lumină
văd la cîteva ferestre.

(Ies din scenă.)

SCENA XIV

Odaie în casa lui don Pedro

DOÑA LEONOR, DOÑA INÉS

DOÑA INÉS

Aurora glezna-i fină,
cea de fildeș, ce smălțează,
colorează și pictează,
abia-și puse în grădină,
că m-am și dus, Leonor,
panglicuța să mi-o văd.
Ah, mi-e inima prăpăd
și-arde-n foc răscolitor,
căci el a luat-o, soră.

DOÑA LEONOR

Griji și-o fi făcut...

DOÑA INÉS

Nu cîte
am în suflet zăvorîte,
dragă, eu, la astă oră.

DOÑA LEONOR

Tu, ce-ai fost de sloi și ger,
ești acum de foc și jar!
Nu-mi vine să cred.

DOÑA INÉS

Știu doar
că-i pedeapsă de la cer,
ori e-a dragostei izbîndă,
ori că tot ea se răzbună.
Arsă-i inima nebună
de o flacără flămîndă.

O-ntrebare se ridică
însă : ce-o să fac ?

SCENA XV

DON RODRIGO, cu panglicuță verde la pălărie ; ***aceleași***

DON RODRIGO
(aparte)

Nicicînd
nu mi-ar fi trecut prin gînd
că fugi, dragoste, de frică.
Hai, curaj ! Ți-e dragă viața,
și-i Inés aici. *(Tare.)* Pe don
Pedro-l caut.

DOÑA INÉS

De bon ton
nu-i să-l cauți dimineața ;
nici nu s-a sculat...

DON RODRIGO

E-o treabă
importantă.

DOÑA INÉS
(aparte, sorei ei)

N-am văzut
curtezan mai prost crescut.

DOÑA LEONOR

Cel iubit e-un om de treabă,
cel urît — un impostor.

DON RODRIGO
(aparte)

Ah, trufia nu-și dezminte !
Dar aducere-aminte
n-o avea ?

DOÑA INÉS
(aparte, sorei ei)

Ah, Leonor,
nu vine fără pricină :
panglicuţa la grilaj
e-un răvaş ce-i dă curaj...
Vai, chiar eu i-am scris să vină !

DOÑA LEONOR

Fabia te-a dus de nas.

DOÑA INÉS

Rup scrisoarea ce-mi fu dragă
şi la sîn o noapte-ntreagă
mi-a dormit !

SCENA XVI

DON PEDRO, DON FERNANDO, cu panglicuţa verde la pălărie ; aceiaşi

DON FERNANDO
(aparte, lui don Pedro)

Şi-a rămas
să fiu eu mijlocitor.

DON PEDRO

Se-nţeleagă deci cu tatăl
mai întîi...

DON FERNANDO

Don Pedro, iată-l.
Dragostei mai repejor
ceasu-i bate — şi mai des.

DON PEDRO

Cu-a favorurilor cheie,
drumu-n casă fu să-i deie,
pare-se, doña Inés.

DON FERNANDO

Alt gînd inima-i răscoală.

DON PEDRO

Don Rodrigo...

DON RODRIGO

Vin, firesc,
ca cinstit să vă slujesc.

(Don Pedro, don Rodrigo și don Fernando vorbesc în șoaptă.)

DOÑA INÉS
(aparte, sorei ei)

E a Fabiei urzeală.

DOÑA LEONOR

Crezi ?

DOÑA INÉS

Și don Fernando poartă
panglicuța...

DOÑA LEONOR

Asta-nseamnă
că-amîndoi, ilustră doamnă,
te iubesc, te vor consoartă.

DOÑA INÉS

Gelozia ta-mi lipsește
cînd îmi ies din minți... Nu, gata !

DOÑA LEONOR

Ce tot șopotesc cu tata ?

DOÑA INÉS

Uiți că tata, părintește,
ieri de măritiș vorbea ?

DOÑA LEONOR

Don Fernando-i cel ales !
El m-a şi uitat, Inés !

DOÑA INÉS

Surioară, eu aşa
cred, ascultă-mă, drăguţă,
c-amîndoi, cu pompă mare,
au de gînd să se însoare,
de-mpărţiră-o panglicuţă.

DON PEDRO

(lui don Rodrigo şi don Fernando)

Asta-i treabă care cere
timp şi linişte... La mine
vom orîndui mai bine
totul.

DON RODRIGO

Ah, eu, cu putere,
cred c-al vostru o să fiu.
Ce să mai vorbim ?

DON PEDRO

Cu taţii,
are nişte obligaţii
cel ce se doreşte fiu.

(Cei trei ies din scenă.)

DOÑA INÉS

Vană, vai, mi-a fost speranţa !
Gîndul meu — un gînd neghiob !
Eu să-i scriu lui don Rodrigo !
Şi acum şi tu geloasă
din pricina lui Fernando !
O, străin vrăjmaş ! O, tu,
Fabia, tu, intriganto !

SCENA XVII

FABIA, DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR

FABIA

Vezi că Fabia te-aude !

DOÑA INÉS

Cum, duşmano, ai urzit
astfel de intrigă ? Cum ?

FABIA

Ba intriga ai ţesut-o
numai tu, care,-n scrisoare,
ceri să vină cavalerul
după panglica speranţei
la grilajul din grădină,
şi acolo pui doi oameni
să-l omoare, chiar de cred,
că de n-o luau la fugă,
scump şi-ar fi plătit prostia !

DOÑA INÉS

Fabia, ah, dacă ţie
focul inimii-mi dezvălui ;
cum încep să-mi pierd respectul
pentru tata, pentru rangul
meu şi pentru cinstea mea,
spune-mi, este-adevărat
tot ce spui ? Dacă-i acesta
adevărul, cei ce-au fost
la grilaj luară ei
panglicuţa, drept favor.
Ah, măicuţo, nu-mi mai aflu
nici un pic de pace-n suflet,

decît doar gîndind la cel
despre care bine ştii.

FABIA

(aparte)

Iată deci c-am izbutit,
prin descîntece şi vrăji,
tot ce mi-am dorit ! Acum
îmi e sigură izbînda !

(Tare.)

O, nu fi dezamăgită,
fata mamei, şi în fire
vino-ţi, da, căci în curînd
al tău fi-va cel mai bun
şi mai nobil cavaler
din Castilia întreagă,
căci e singurul pe lume
cărui oamenii îi spun
Cavalerul din Olmedo.
Don Alonso la un tîrg
te-a văzut, ţărancă Venus,
cum făceai din gene arcuri
şi din ochi frumoşi săgeţi.
Şi dacă te-a urmărit,
n-a fost vina lui, căci zic
oamenii de duh că stă
frumuseţea-n ochi şi-n minte.
În sfîrşit, tu ochii lui
i-ai legat în panglicuţe,
căci nu doar de păr se-agaţă
dragostea. Îţi face curte,
tu îl preţuieşti, te-adoră,
după tine este mort,
el îţi scrie, tu-i răspunzi ;
cine i-ar căta vreo vină
unei dragoste cinstite ?
Cum e singur la părinţi,

tatăl lui îi lasă-o rentă
de vreo zece mii ducaţi,
căci chiar dacă tare tînăr
este el — ei sînt bătrîni.
Lasă-te iubită deci
de cel mai cu minte şi
cel mai nobil cavaler
din Castilia, om chipeş,
plin de haruri, cum nu-i altul.
Regele,-n Valladolid,
i-a făcut favoruri mari,
căci pe el doar l-a chemat
la regala cununie.
Ca un Hector, a răpus
zeci de tauri în arenă,
şi treizeci de premii scumpe,
cîştigate la turnire,
doamnelor le-a oferit,
în inele şi brăţări.
Cînd leit e în armură,
pare un Ahile el,
la al Troiei crunt asediu;
cînd e îmbrăcat de gală,
pare geamăn cu Adonis.
Cerul deie-vă noroc!
Vei trăi preafericită,
cu un soţ cum rar mai afli.
Vai, vai de femeia care
are un bărbat netrebnic!

DOÑA INÉS

Maică, mă înnebuneşti!
Însă, vai, cum pot să fiu
a acelui cavaler,
cînd lui don Rodrigo tata
să mă deie vrea? Căci iată,

stă acum cu don Fernando
şi vorbesc de nunta mea.

FABIA

Tu şi mîndrul cavaler
praf veţi face hotărîrea
ce-ar ieşi din sfatul lor.

DOÑA INÉS

Şi Rodrigo e cu ei.

FABIA

Nu-ţi fă griji, căci dînsul este
parte, nu judecător.

DOÑA INÉS

Leonor, nu-mi dai vreun sfat ?

DOÑA LEONOR

De ţi-aş da, l-ai asculta ?

DOÑA INÉS

Nu ştiu — dar să nu vorbim
de-astea, cînd de faţă sînt
alţii.

FABIA

Hai, încredinţează-mi
mie sorţii de izbîndă.
Fericită sper să fii
cu bărbatul chipeş care
în Castilia-i numit
mîndria Medinei,
floare din Olmedo.

ACTUL II

SCENA I

Stradă şi vedere din exterior a casei lui don Pedro

DON ALONSO, TELLO

DON ALONSO

Tello, mor mai bine, zău,
decît să n-o văd.

TELLO

Năpasta
e că dragostea aceasta
mult se va vorbi de rău,
căci cum, zi de zi, grăbit,
din Olmedo la Medina
vii, le dai uşor pricina
de-auzit şi de bîrfit.

DON ALONSO

Cum pot eu să n-o văd dacă
o ador ?

TELLO

S-o laşi mai moale
cu-ntîlnirile matale,
mai lăsînd o zi să treacă.

În a treia zi e gravă
boala — faci şi fierbinţeală.

DON ALONSO

Nu mi-e dragostea sminteală,
nici de gheaţă, nici trîndavă.
Arde necurmat, frumoasă,
şi aceasta e minunea,
că nici Firea slăbiciunea
nu-i înfrînge... Nu se lasă.
Dragostea-i leoaică şi
e puterea ei ca piatra ;
febra mea din ziua a patra
inima-mi va îmblînzi.
Lipsa mea răgaz e deci
pentru dragostea mea tandră.
Sufletul o salamandră
mi-ar fi — stînd cu dînsa-n veci!

TELLO

N-ai mai ostenit intrînd
şi ieşind ?

DON ALONSO

Ce faptă mare !
Din Olmedo, de-a-n călare,
la Medina vin, pe cînd
marea largă, pe-nnoptate,
o trecea Leandru, zilnic,
ca să vadă, bînd-o silnic,
dorul răcori de-şi poate.
Dar de la Olmedo pînă
la Medina, de n-am mare,
cum pot, prin ce faptă mare,
s-o uimesc pe-a mea stăpînă ?

TELLO

Cel ce mari primejdii cată,
ca Leandru, poate-nfruntă
altă mare, mult mai cruntă.
Sigur patima-nfocată
ţi-o cunoaşte... Ştii mantia
ce am strîns-o la grilaj ?
Să o port avui curaj.

DON ALONSO

Ce prostie !

TELLO

Fac cu mia.
El, văzîndu-mă cu ea,
mă-ntrebă : „Hidalgo, cine
ţi-a dat mántia, căci bine
o cunosc." Eu : Dac-aţi vrea,
i-o dau unui slujitor
de-al domniei voastre." El,
palid : „Vreun lacheu mişel
o pierdu întîmplător,
dar păstreaz-o dumneatale,
că-ţi stă bine !" Ce crunt însă
mă privea, cu mîna strînsă
pe mînerul spadei sale !
Ştie slujitor că-ţi sînt,
ştie unde-a fost s-o piardă,
şi de oameni ce nu iartă
te păzească cerul sfînt.
Că-n ograda lor sînt, unde,
precum ştii, cocoşul cîntă ;
Pe deasupra, nu mă-ncîntă
că sub vrăji ţi se ascunde
dragostea, dintru-nceput.
E povestea cam cu cîntec.

Cînd lupţi drept, nu prin descîntec
dobîndeşti ce vrei şi-ai vrut.
Cu ea fost-am (n-aş fi fost !),
ca să-i scoatem o măsea
spînzuratului — şi ea,
ca pe Arlechin cel prost,
scara doar m-a pus să-i ţin.
Şi ce-aud ? Că-mi zice el :
„Tello, suie sus niţel ;
altfel, eu cobor !“ Leşin,
cad cu totul în neştire,
şi a fost minune, zău,
că nu am păţit mai rău !
Greu mi-am mai venit în fire.
Coborî şi ea, şi parcă,
ah, ca pe-o minune nouă
mă privea, căci făr' să plouă,
îmi era tot trupul leoarcă.

DON ALONSO

Dragostea adevărată
de primejdii nu se teme ;
soarta vru să mă blesteme
cu-n rival ce nuntă cată,
se vrea iute însurat
şi-o iubeşte pe Inés.
Ce să fac deci cînd, ades,
sînt gelos şi disperat ?
Nu cred în vrăjitorii,
căci deşertăciuni sînt toate ;
Numai céi plini de păcate
le tot caută, să ştii.
Pe Inés eu o ador,
ei i-s drag, prin ea trăiesc.
Tot ce nu-i Inés, firesc,
eu urăsc, resping, ignor,

Ea-i iubirea mea, divina ;
fără ea n-am rost pe lume ;
zi de zi gonesc, anume,
din Olmedo spre Medina.
Ea-i al vieţii înţeles
şi stăpînă mi-i pe moarte.

TELLO

Şi, aşa, zi-i mai departe :
„Te iubesc un pic, Inés."
Domnul bine dea să iasă !

DON ALONSO

Bate-n uşe.

TELLO

Bat.

DON ALONSO

Hai, du-te.

(Tello bate la uşa lui don Pedro.)

SCENA II

ANA, în casă ; aceiaşi ; apoi, DOÑA INÉS

ANA
(din culise)

Cine-i ?

TELLO

Eu. Răspund cam iute !
Melibeea e acasă ?
Căci Calisto a venit.

ANA
(din culise)

Stai, Semproniu, doar un pic.

TELLO

Vrei să-l mint, sau ce să-i zic?

DOÑA INÉS
(din culise)

El e?

ANA
(din culise)

Da.

(Uşa se deschide şi don Alonso, împreună cu Tello, intră în casa lui don Pedro.)

SCENA III

Odaie în casa lui don Pedro

DOÑA INÉS, DON ALONSO, TELLO

DOÑA INÉS

Stăpîn iubit!

DON ALONSO

O, Inés, dulce minune!
Că trăiesc simt doar aice.
Nimeni nu mai poate zice:
„Totul mai tîrziu ţi-oi spune."

DOÑA INÉS

Tello, drag amic...

TELLO

Regină...

DOÑA INÉS

O, Alonso, don Rodrigo
veşnic dragostea lui strig-o;
sufletul mi-l învenină!

După ce făcut-a azi,
nu credeam să te mai văd.

. . . .
. . . .

DON ALONSO

Chiar de datorezi, ca fiică,
ascultare, cît n-aud
că destinul mi-a fost crud,
inima nu mi se-nfrică.
Şi-i spuneam lui Tello,-n zori,
calul cît stătea să-mi scoată,
cînd aşteaptă lumea toată
soarele strălucitor,
că mă tem că tristă veste
voi afla, de-s mohorît.
Şi-acum văd : s-a hotărît,
căci îmi spui că aşa este
O, vai mie de-i aşa !

DOÑA INÉS

O, să nu spui asta tu !
Eu spun tuturora *nu*,
cînd ţi-am spus doar ţie *da*.
Nu-i putere ce soţie
să mă-mpiedice să-ţi fiu.
Mi-eşti stăpîn tu pe vecie ;
Hărăzită-s numai ţie.
În grădină vrînd să viu,
ieri, cum Leonor geloasă
e pe mine, de un timp,
cu izvoare, flori, duioasă
doar vorbeam şi, drăgăstoasă,
cît plîngînd stam să mă plimb,
le ziceam : ,,Voi, flori şi ape,
fericite sînteţi dacă,

[1] Lipsesc două versuri în original.

noaptea cînd a prins să treacă,
soarele vi-i iar aproape ;
şi parc-auzeam, buimacă,
limba unui crin zicînd
(dragostea-i de multe-n stare !) :
„O, Inés, dar al tău soare
vine noaptea şi-i mai blînd,
şi atunci ce te mai doare ?

TELLO

Unui orb un grec i-a zis,
tînguirile-ascultîndu-i :
„Noaptea, orbule, la rîndu-i,
are şi plăceri de vis.
Ce te plîngi ?

DOÑA INÉS

E-un ceas cînd jindui
negrăita ta lumină.
Ca un flutur în grădină
vin, ba ca o Fenix chiar,
că-mi dă viaţă, moarte-n dar
a ta flacără divină.

DON ALONSO

O, coralul gurii tale
cît mă bucură, cînd, sfinte,
picură prea dulci cuvinte
din trandafirii petale !
O, şi eu fac legăminte
tot faţă de flori, cînd nici
Tello, nici tu lîngă mine
nu sînteţi.

TELLO

Da, da, vezi bine !
Unor napi, unor urzici

le vorbea mai ieri de tine,
căci vorbesc cei ce iubesc
şi c-o piatră, ori cu vîntul.

DON ALONSO

O, Inés, îmi fuge gîndul
doar la tine, şi-i firesc.
Simt prin tine şi trăiesc,
şi vorbesc şi tac cu tine.
Cine ştie oare, cine
cîte-ţi spun cînd eşti absentă ?
Însă uit, cînd eşti prezentă,
şi de viaţă, şi de mine.
Eu lui Tello îţi tot laud
farmecul, pe drum încoace ;
judecata ta ne place,
şi-al tău nume,-ncît să caut
am ajuns — căci nu-mi dă pace
gîndul la absenţa ta,
o femeie cu-al tău nume,
ca strigînd-o des, anume,
să-mi închipui, draga mea,
că tot ce-am mai scump pe lume
am alături.

TELLO

Un secret
ştii, Inés ? Că ai făcut
din el om de duh, plăcut,
iar din mine — un poet.
Uite-o odă drept dovadă,
ca răspunsul la prohod,
morţii vii dacă mai pot
că-s la un prohod să creadă :

Jos, în vale, pe Inés
o lăsai rîzînd ;

de-o zărești, Andrés,
spune-i că mor des,
de dor crunt arzînd.

DOÑA INÉS

Don Alonso a compus-o ?

TELLO

El... Destul de bună cred-o
pentru bardul din Olmedo.
Stai s-auzi...

DON ALONSO

Amor mi-a spus-o.

TELLO

O, Andrés, de cînd prin vale
Inés fost-a să se plimbe,
flori mai mîndre prind s-o-nnimbe,
încît cerul stele pale
vrea cu-acele flori să schimbe.
Astăzi valea-i cer ales ;
primăvară-i ea pe șes,
și e cerul pe pămînt ;
toți o văd, ca pur cer sfînt,
jos, în vale, pe Inés,
Azi cu grije calc cu talpa
unde talpa-i urme lasă,
și Medina mai frumoasă
nu-și vrea aurora, alba,
ca să-i crească floarea deasă.
O, fugea de doru-mi cînd
ochii ei mi-erau deochi,
chiar dispreţu-i învingînd.
Și cînd am plecat, în ochi

lacrimi calde aninînd,
o lăsai rîzînd.
De o vezi întîmplător,
spune-i tu, Andrés, că eu
s-o mai văd o dată mor.
Dar s-o văd îmi va fi greu,
căci voi fi murit de dor.
Vii dorinţi să nu-ţi dea ghies
spre-a ei mîini răzbunătoare;
n-ai să poţi trăi sub soare,
doar o dată, nu ades,
de-o zăreşti, Andrés.
Iar de nu te va ucide,
nepăsîndu-i ei de tine,
spune-i zînei omicide
că ea s-a ucis în mine,
căci ea-n viaţa mea se-nchide,
spune-i : „N-are înţeles
să-l ucizi a doua oară,
răzbunată cînd te vezi,
ca să-ţi pară rău, fecioară."
N-ai să mă mai vezi pe şes,
spune-i că mor des.
Însă viaţa se lungeşte,
căci, privindu-te,-ţi dă viaţă ;
Şi dînd viaţă, ea, fireşte,
să ucidă osteneşte,
căci să-nvie mulţi se-nvaţă.
Dar murind, trăind, pe rînd,
nu cunosc căinţă dacă
gata-s s-o slujesc oricînd.
Viaţă-i moartea cînd mă-nşfacă
de-al ei dor arzînd.

DOÑA INÉS

De-i a ta, în dulci cuvinte,
tare te-ai lungit minţind.

DON ALONSO

Deci în vers de-mi spun un jind,
versul meu tu crezi că minte ?
Dar ce poezie-mi poate
spune dorul tot, señora ?

DOÑA INÉS

Tata !

DON ALONSO

Vine ?

DOÑA INÉS

N-ar fi ora !
Hai, v-ascundeţi !

DON ALONSO

Unde ?

(Cei doi intră în culise.)

SCENA IV

DON PEDRO, DOÑA INÉS

DON PEDRO

Toate
bune, draga mea Inés ?
Cum de nu dormi încă, fată ?

DOÑA INÉS

Mă tot rog, gîndind, o, tată,
la ce ieri am înţeles ;
cerului cer ajutor,
ca să fac ce se cuvine.

DON PEDRO

Eu, din dragoste, ştii bine,
fac ce cred că sînt dator,
şi bărbat mai bun pe lume,
ca Rodrigo,-i greu de-aflat.

DOÑA INÉS

Da, spun toţi că-i brav bărbat,
nobil şi de bun renume,
şi, dac-ar fi trebuit
să mă şi mărit o dată,
n-aflam în Castilia toată
un bărbat mai nimerit.

DON PEDRO

Cum, de trebuia ?

DOÑA INÉS

Părinte,
azi să-ţi spun mă văd silită
că am soţ.

DON PEDRO

Nesăbuită
îmi vorbeşti ! Tu, soţ ? N-ai minte ?

DOÑA INÉS

N-am vrut să te supăr, dar...

DON PEDRO

Ia auzi ce noutate !

DOÑA INÉS

Asta pentru tine, poate ;
Eu aşa vreau... Aşadar,
mîine cere-mi alt veşmînt,

mai cucernic prin croială,
căci de straiele de gală,
tată eu sătulă sînt,
căci așa mă vreau, señor,
cît latina va să-nvăț.
Iar nepoți, ei, lasă că-ți
poate face Leonor.
Iar cît despre ceea care
va de astăzi să mă-ndrume,
lasă-mă te rog, anume,
s-o aleg, căci sînt în stare.
Caută-mi tu o femeie
care să îmi dea povață
despre a mea nouă viață,
ca alăturea să-mi steie.
Și un dascăl aș mai vrea,
de cîntat, care să știe
și latina.

DON PEDRO

Ce prostie !
Tu vorbești ?

DOÑA INÉS

Eu, tată, da.

DON PEDRO

O, Inés, mă-nduioșez
ascultîndu-te, firește ;
Totodată mă-mpietrește
gîndul — nu știu ce să crez.
Așteptam urmași și eu
de la anii tăi cei tineri,
dar mi-e greu să am rețineri
de te cheamă Dumnezeu.
Fă cum crezi... Cu anevoie

cred în zelul tău, căci știu
că un dor aprins și viu
de la cer nu cere voie.
Dar cum omeneasca minte
schimbătoare-i și deșartă ;
cum femeia cată poartă
spre ce mîine va dezminte ;
cum tăria ei e vană
și cum, de la gînd la faptă,
cale lungă o așteaptă, —
s-ar putea să fie-o toană
ce-ți dorești — și n-are rost
straiele să-ți schimbi c-o rasă ;
Cîntul și latina-n casă
n-ai să le înveți mai prost.
Ca la curte te-mbrăcai,
și erai, Inés divina ;
Mîine nu vreau ca Medina,
Joc să-și bată de-al tău strai.
O să-ți caut un profesor
de latină și-o femeie.
Alt tată, mai bun, să-ți deie
lecții, și să-l ai confésor.
Ei, copilo, asta-i tot ;
capul nu-ți mai bat deloc.
Eu mă duc să-mi caut loc
Unde să te plîng să pot.

(Iese din scenă.)

SCENA V

DON ALONSO, TELLO, DOÑA INÉS

DOÑA INÉS

Rău îmi pare că am spus
lucruri neplăcute, însă...

DON ALONSO

Da, şi mie rău nu-mi pare
că am auzit cum tu
moartea noastră pui la cale !
Ay, Inés, unde-ai aflat
leac năpastei şi durerii
în răstimp atît de scurt ?

DOÑA INÉS

La primejdie,-ţi arată
dragostea, ştii, o lumină
care-i sufletului torţă
şi-i aduce leacul bun.

DON ALONSO

Asta-i leacul tău cel bun ?

DOÑA INÉS

Ţelul meu acum fiind
să n-ajungă don Rodrigo
să obţină ce pofteşte,
ştii că, prin tărăgănare,
faci să treacă nişte rele ;
Pierzi speranţa cînd nu iei
tu o altă hotărîre.

TELLO

Bine s-a gîndit, señor ;
Cît va sta doña Inés
să tot cînte şi să-nveţe,
amîndoi puteţi să cereţi
ocrotirea maicii sfinte,
a bisericii adică.
În acest fel, don Rodrigo
n-o să-i poată sta pe cap
toată ziua lui don Pedro,

încuviinţarea lui
tot cerînd-o, dacă află
că Inés, în locul lui,
şi-a ales cerescul mire.
Şi-apoi ce prilej grozav,
pentru mine, ca să intru
oricînd vreau în casa asta.

DON ALONSO

Oricînd vrei ? Şi cum adică ?

TELLO

Şi mai cred că ar putea
Fabia să îi slujească
drept cucernică femeie,
care s-o înveţe psalmii
şi cîntările.

DOÑA INÉS

Întocmai,
bine zici... Ea o să-mi fie
dascălul întru virtuţi
şi-ntr-ale călugăriei.

TELLO

Ah, şi ce virtuţi mai poate
ea s-o-nveţe, pe alese !

DON ALONSO

O, iubirea mea, mă tem,
cum e dragostea răgaz
dulce pentru-a-ţi trece vremea,
căci pentru îndrăgostiţi
ceasurile trec în zbor, —
ziua să nu ne surprindă
şi să nu mai vadă unii

cum din casa ta eu ies,
sau să nu fiu chiar silit
să rămîn. Putere dulce
este dragostea, o, Doamne!
Cum în crucea lunii mai,
după datină, Medina
pregătește mari serbări,
și cum ceasul e aproape,
în afară de dorința
mea de-a fi văzut de tine,
jos, în piață, am, Inés,
din Valladolid o veste,
cum că regele-n persoană,
don Juan, dorește și el
să ia parte la serbări,
și că, în aceste zile,
conetabilul îl roagă
să își caute odihnă,
sus, în munți, lîngă Toledo,
mai rugîndu-l, totodată,
ca, în drum, să onoreze
cu prezența lui Medina,
bun prilej ca nobilimea
din acest ținut să vină
ca omagii să-i prezinte.
Cerul să te aibă-n pază,
scumpa mea... Te las cu bine.

DOÑA INÉS

Stai puțin, căci eu se cere
să merg ușa să-ți deschid.

DON ALONSO

Ah, lumină! Tu, neroadă,
auroră care pururi
pizmuiești pe-ndrăgostiți!

TELLO

Nu cred că mai este cazul
s-aştepţi zorii.

DON ALONSO

Cum adică ?

TELLO

Păi, e ziuă plină, nu vezi ?

DON ALONSO

Bine zici, cînd lui Inés
mă araţi, dar oare cum
străluceşte ea, o, Tello,
cînd se culcă mîndrul soare ?

TELLO

Tu, señor, mergi lin, iar el
se grăbeşte : pun pariu
că ai să rămîi aici.

(Iese din scenă.)

SCENA VI

O stradă.

DON RODRIGO şi DON FERNANDO

DON RODRIGO

Ştii, don Fernando, că eu m-am uitat
ades la acest chipeş cavaler,
de focul viu al inimii-ndemnat.
Statura, chipu-i grav, fălos, sever,
mă fac să-l gelozesc pe gentilom.

DON FERNANDO

Așa-i îndrăgostitul : stă străjer
iubirii, și de vede-un chipeș om,
se teme că-i va cuceri odorul,
de-l va vedea frumos și galantom.

DON RODRIGO

E drept că faima lui, cu tot onorul,
răzbit-a și-n Medina, și acum,
chiar de se-ascunde,-l laudă poporul.
Ți-am spus că, într-o zi, am dat în drum
de acel tînăr cu-a mea capă-n spate,
cu tifla parcă dîndu-mi oarecum.
Vorbindu-i, și făcînd, pe cît se poate,
și cercetări, aflat-am că lui don
Alonso îi slujește el în toate.
Îl știe toată lumea, căci nu-i zvon
că e temut de oameni și de tauri
și, pe deasupra, e grozav craidon.
Și dacă-i face curte, plin de lauri,
el lui Inés, eu ce pot, ce pot face
cînd mă privește ca mai adineauri ?

DON FERNANDO

Silită-i să-l iubească ?

DON RODRIGO

N-are pace,
căci merită și e cuceritor,
și mă urăște ea de-o vreme-ncoace.

DON FERNANDO

E gelozia o himeră — nor
născut din pizmă, umbre, vînt și teamă,
ce-ți crește al închipuirii zbor ;

nălucă-i, ce din bezne se întramă,
gînd ce înclină către nebunie,
minciună care adevăr se cheamă.

DON RODRIGO

Dar dacă la Medina stă să vie
el, zi de zi ? Pe lumea cealaltă
de l-aş trimite, mi-ar fi bine mie ?
Vreau să mă-nsor... Tu minte ai... Ce altă
ieşire vezi, de nu doar moartea lui ?

DON FERNANDO

În mintea mea altfel de gînd tresaltă :
De-a fost de gheaţă-n faţa orişicui,
cum l-ar iubi pe el ?

DON RODRIGO

Răspund îndată :
că e mai chipeş, mai de duh...

DON FERNANDO

Ce spui ?
Dar dacă neprihana ofensată
la numele de soţ Inés şi-o simte ?

DON RODRIGO

Se cere să-l ucid, căci viaţa toată
mi-o fură, iar uitarea ei nu minte.
Pierdut-am capa şi-s ca fără minte.

DON FERNANDO

Da, mură-n gură vrei s-o laşi curînd,
lui don Alonso... Eu zic să te-nsori,

lăsîndu-i rămăşiţele, pe cînd
tu cu izbînda vei rămîne.

DON RODRIGO

Mor
de gelozie şi necaz !

DON FERNANDO

Fălos,
la-ntrecerea din mai porneşte-n zbor !
Tribunele cer pagi şi murgi... Vîrtos
ţi-oi sta alături... Regele-o să vină
şi, de petreci, mai slab de chin eşti ros.

DON RODRIGO

Speranţă are biata mea Medină
cînd cu Olmedo se va-ntrece, oare ?

DON FERNANDO

Nebun eşti !

DON RODRIGO

Numai dragostea-i de vină.
(Ies din scenă.)

SCENA VII

Odaie în casa lui don Pedro

DON PEDRO, DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR

DON PEDRO

Să nu stărui.

DOÑA INÉS

Hotărît-a
sufletul... Nu-l poţi înfrînge.

DON PEDRO

Gîndurile ţi-s nătînge
de mă otrăveşti atîta ?
Timp încă mai ai.

DOÑA INÉS

Señor,
oricum rasa cenuşie
am s-o port o veşnicie.

DOÑA LEONOR

Proastă eşti.

DOÑA INÉS

Taci, Leonor.

DOÑA LEONOR

La întreceri, cel puţin,
să te-mbraci de sărbătoare.

DOÑA INÉS

Cînd mi-aştept cu nerăbdare
mirele ceresc, divin,
pentru el vreau tot cereşti
straie de mireasă, tată.

DON PEDRO

Vrerea mea nu-i ascultată.

DOÑA INÉS

Te ascult — că-mi porunceşti.

SCENA VIII

FABIA, cu rozariu, toiag și ochelari; aceiași

FABIA

Pace fie-n astă casă.

DON PEDRO

Pace ție.

FABIA

Am înțeles
că se vrea doña Inés
Domnului Iisus mireasă.
Care e neprihănita
cea aleasă de-al ei mire,
căruia, cu dăruire,
își închină ea ursita ?

DON PEDRO

Ea e, maică, iar eu sînt
tatăl ei.

FABIA

Ei domn să-i fie
domnul peste veșnicie,
nevăzut de noi nicicînd.
Dar am să mă rog ades
ca și voi pe acest mire
să-l primiți tot cu cinstire,
căci e cavaler ales.

DON PEDRO

Chiar cel mai ales.

FABIA

Aflînd
că ai căuta femeie
care-nvățături să-i deie
întru voia celui sfînt,
care să-i îndrume-aice,
pe neprihănite căi,
anii cruzi și verzi ai săi,
cît e-n starea de novice,
m-am rugat fierbinte și
am simțit imbold în piept,
de-am venit aice, drept,
eu dorind a o-ngriji,
chiar de-s mare păcătoasă.

DON PEDRO

Asta e, Inés, femeia
care-ți trebuie.

DOÑA INÉS

De-aceea
eu mi-o și doresc în casă.
Maică, hai, mă-mbrățișează.

FABIA

Fata mea, port un ciliciu,
nu mă strînge.

DON PEDRO

Ce supliciu !

DOÑA LEONOR

Umilința-n ea e trează !
Cum vorbește-așa și simte.

FABIA

Ce cuminte, bună eşti,
şi frumoasă ca-n poveşti !
Domnul binetecuvînte !
Ai capelă ?

DOÑA INÉS

Maică, eu,
bună-ncep acum să fiu ;

FABIA

Păcătoasă cum mă ştiu,
mă cam tem de tatăl tău.

DON PEDRO

N-am să-i turbur eu deloc
cuvioasa înclinare.

FABIA

O vînezi cu-nverşunare
în zadar, dragon de foc.
Nu s-o mărita-n Medina ;
e-n Olmedo mănăstire ;
Domine, spre-a ta cinstire,
ad juventum me festina.

DON PEDRO

Înger e măicuţa.

SCENA IX

TELLO, cu tichie ; aceiaşi

TELLO
(din culise)

Dacă
e cu cele două fiice,

cred prezența mea aice
tuturor c-o să le placă.

(Intră în scenă.)

Dascălul ce-l căutați
e aici, señor don Pedro,
pentru lecții de latină,
cum și pentru alte lucruri
de folos, cum mai tîrziu
vom vedea, fără-ndoială.
La biserică mi-au spus
c-ați dori un bun student,
căci pornirea doamnei este
de pe-acum bineștiută.
Am venit să vă slujesc
și, chiar de-s străin, sînt bun
s-o învăț de toate cele.

DON PEDRO

Cred, și sigur sînt, văzînd
toate cum se potrivesc,
că-i a cerului voință.
Poate sta măicuța-n casă,
iar studentul vină zilnic
să-ți dea lecții de latină.
Înțelegeți-vă voi
pînă mă întorc. *(Lui Tello.)* De unde
zici că vii, deci, tînăr domn ?

TELLO

Sînt, señor, din Calahara.

DON PEDRO

Numele ?

TELLO

Martín Peláez.

DON PEDRO

E al Cidului ținut.
Unde-ai studiat ?

TELLO

Departe,
o, señor, în La Coruña,
unde mi-am luat licența.

DON PEDRO

Și ești hirotonisit ?

TELLO

Da, dintr-un ajun de praznic.

DON PEDRO

Mă întorc îndată.
(Iese din scenă.)

SCENA X

DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR, FABIA, TELLO

TELLO

Ești
Fabia ?

FABIA

Ce, nu se vede ?

DOÑA LEONOR

Tu ești Tello !

DOÑA INÉS

Tello,-amice !

DOÑA LEONOR

Doamne, ce potlogărie!

DOÑA INÉS

Ce mai face don Alonso?

TELLO

Pot, faţă de Leonor,
să spun tot?

DOÑA INÉS

Binenţeles.

DOÑA LEONOR

M-ar descuraja Inés,
mi-ar slăbi şi dragostea
pentru ea, de n-ar avea
multă-ncredere în mine

TELLO

O, señora, don Alonso
este bine şi tot face
pregătiri pentru serbarea
lunii mai, care-i aproape.
Se ocupă deci de cai,
lănci, costume, banderile.
Tremură, cred, taurii
de pe-acum de spaima lui.
Am făcut un scut de piele,
tare şi rotund, pe cît
mă ajută-ndemînarea
rară... Ai să-l vezi acolo.

DOÑA INÉS

Nu mi-a scris?

TELLO

Tîmpit ce sînt !
Ia, señora, şi scrisoarea.

DOÑA INÉS

O sărut şi o citesc.

SCENA XI

DON PEDRO, aceiaşi

DON PEDRO
(din culise)

Pregăteşte-atunci trăsura,
dacă roibul e bolnav.
(Intră în scenă.)
Dar ce faceţi ?

TELLO
(aparte, doñei Inés)

Uite, vine
tatăl tău... Prefă-te, deci,
că citeşti şi eu te-nvăţ.
Dominus...

DOÑA INÉS

Dominus...

TELLO

Spune.

DOÑA INÉS

Şi mai cum ?

TELLO

Dominus meus

DOÑA INÉS

Zic : *Dominus meus.*

TELLO

Bine ;
cu încetul ai să-nveţi
să citeşti.

DON PEDRO

Atît de iute
v-aţi pornit pe-nvăţătură ?

DOÑA INÉS

Simt dorinţă arzătoare.

DON PEDRO

Gata pentru azi, Inés.
De la primărie vin,
să vă spun că sînt trimis
la serbări.

DOÑA INÉS

A ? Înţelept
judecat-au, căci acolo
vine şi măritul rege.

DON PEDRO

Să ne înţelegem : merg,
dar veniţi şi voi cu mine.

DOÑA INÉS

Maică, spune-mi dacă pot
să le văd fără păcat.

FABIA

O, copila mea, se poate ?
Nu-ţi fă griji cum îşi fac unii,

dîndu-şi ifose întruna
şi crezînd, prea grijulii,
că l-ar supăra pe Domnul
chiar cu orişicare fleac,
şi uitînd că sînt şi ei
oameni vii, născuţi din oameni,
zic că orşice petreceri
care de la munci i-abat
ar fi o destrăbălare.
Chiar dacă e drept să fie
şi răsfăţurile astea
cumpătate-un pic, e bine
la întreceri să te duci,
căci se-arată ele-a fi
jugatoribus paternus.

DON PEDRO

Haidem, deci... Vreau să-l plătesc
pe învăţătorul tău,
iar măicuţei vreau să-i dau
bani de-o mántie.

FABIA

Pe toţi
să vă ocrotească Domnul.
Leonor, tu n-ai de gînd
să urmezi frumoasa pildă
a surorii tale ?

DOÑA LEONOR

Maică,
am să mă grăbesc să fac
tot aşa, căci pilda este
sfîntă, neasemuită.

(Ies din scenă.)

SCENA XII

Sală în reşedinţa regelui, la Olmedo.

REGELE DON JUAN II, CONETABILUL, DON ALVARO DE LUNA. Suită

REGELE
(Conetabilului)

Nu-mi veni chiar la plecare,
azi, cu trebi de-nsemnătate.

CONETABILUL

Să semnezi doar, Majestate ;
Nu le da şi ascultare.

REGELE

Spune iute ce-ai de spus.

CONETABILUL

Deci, să intre ?

REGELE

Nu.

CONETABILUL

Deci, *da,*
zice Sanctitatea Sa
la ce regele-a propus
pentru-Alcántara.

REGELE

Mai bine,
zis-am, straiul mohorît
să şi-l schimbe.

CONETABILUL

Da, urît
se-mbrăcau : nu se cuvine.

REGELE

Cruce verde zic să poarte.
Marelui pontif eu țin
să îi mulțumesc deplin
că ne ține-n asta parte,
și nălțarea noastră vrea,
căci infantul, se presimte,
va tot merge înainte,
cît el ne va ajuta.

CONETABILUL

Două hotărîri de seamă
încă am.

REGELE

Le dă citire.

CONETABILUL

Despre-acea deosebire
dintre mauri, mai cu seamă,
și evreii care cer
în Castilia să rămînă.

REGELE

Sprijină-l regeasca mînă
Pe Fray Vicente Ferrer.

CONETABILUL

E om sfînt și cărturar.

REGELE

Ieri, cu dînsul dimpreună,
hotărît-am calea bună
de urmat și, așadar,

unde stau evrei și mauri,
toți evreii or să poarte
pelerini cu semn aparte
pe regeștii mei coclauri;
maurii — manta cu glugă
verde, iar creștinii,-n pace,
creștinește să se-mbrace,
și de ei păgînii fugă.
În păgîni, eu asta cred-o,
voi băga,-n acest fel, teamă.

CONETABILUL

Don Alonso, ce se cheamă
Cavalerul din Olmedo,
va primi, văd, scump veșmînt.

REGELE

E om dîrz, ce multe-nfruntă.
La a sorei mele nuntă
l-am chemat chiar, de curînd.

CONETABILUL

Cred că tronului lumina
mîine-i va sluji, cu sîrg,
la serbare și la tîrg,
și la-ntreceri, la Medina.

REGELE

Spune-i să își însușească
bine militara artă,
ca favoruri să-i împartă
îndurarea mea regească.

(Iese din scenă.)

SCENA XIII

Odaie în casa lui don Alonso, la Olmedo.

DON ALONSO
(singur)

O, crudă starea mea,
absenţă, tu, vrăjmaşă
ce sufletul mi-l sfîşii
dar trista viaţă-mi laşi !
Pe drept tu moarte vie
numită eşti, căci dai
dorinţei viaţă şi
ucizi văzînd cu ochii !
O, cîtă îndurare
puteai să-mi dovedeşti,
cînd părăsind Medina,
mi-ai fi luat şi viaţa,
cum sufletul mi-l iei.
Inés, divina,-n tine
trăieşte, o, Medina,
şi ea-i onoarea curţii
şi gloria cetăţii.
Cîntat e al ei farmec
de apele fugare,
de păsări — ce-o ascultă ;
de flori — care-o imită.
Atît e de frumoasă,
încît se pizmuieşte
pe sine însăşi ea,
putînd fi-ncredinţată
că o invidiază
chiar soarele mărit,
căci alta mai frumoasă
nu vede-n drumul lui,
în Indii cînd se duce
şi-n Spania cînd vine.

Iar eu am meritat
să o iubesc ! Ferice
mi-a fost, ah, cutezanţa !
Căci chinul meritîndu-l,
îmi pot simţi norocul.
Cînd aş putea s-o văd
şi s-o ador slujindu-i,
de ce plăcere-a tainei
ursita mă lipseşte !
De nu mi-ar fi iubirea
curată şi cinstită,
a ochilor ei perle
ar cere moartea mea.
Rămase-n acea zi
Inés, plîngîndu-mi lipsa,
iar lacrimile ei
erau iscălitura
cuvintelor rostite.
O, ştie acea noapte
c-a mea putea să fie.
O, dragoste, tu, laşă
ce eşti — ce poţi s-aştepţi,
respectul de-l cunoşti ?
Ay, grea nenorocire,
cînd sufletul mi-l sfîşii
şi viaţa mi-o împarţi !

SCENA XIV

TELLO, DON ALONSO

TELLO

Merit să-mi spui bun venit ?

DON ALONSO

Nu ştiu, Tello... Prea de mult,
frînt de-al inimii tumult,
te aştept neliniştit.

TELLO

Dacă binele ţi-l fac,
ce vină-mi găseşti ?

DON ALONSO

Doar cine
e dorită mult de mine
poate să-mi aducă leac.
Nu mi-a scris Inés ?

TELLO

O, iată
că-ţi şi scrie dulcineea.

DON ALONSO

Vom vorbi după aceea ;
Să citesc deocamdată.

(Citeşte.)

„După plecarea ta, domnul şi stăpînul meu, viaţa n-a mai fost viaţă pentru mine ; căci eşti atît de crud, încît nu mai laşi pic de viaţă în mine cînd pleci.“

TELLO

Cum, nu mai citeşti ?

DON ALONSO

Nu.

TELLO

Spune
şi de ce.

DON ALONSO

Deodată totul,
nu mănînci precum netotul,
cînd bucatele-s prea bune.
Cum a fost, deci ?

TELLO

Păi, am fost,
cu mănuşi şi în sutană,
scurtă fără de pulpană,
ca seminaristu-n post,
şi, cu mîinile la piept,
pun'te pe pălăvrăgeală,
mai băgînd în trăncăneală
vorbe ca de om deştept.
Capul dînd să-ntorc, señor,
ce văd ? Fabia !

DON ALONSO

O clipă ;
vreau să mai citesc, în pripă,
că de dor, zău, Tello, mor.

(Citeşte.)

„Tot ce ai cerut să se facă, s-a împlinit ; ce nu s-a împlinit este doar gîndul că eu aş putea trăi fără tine, căci acest lucru nu l-ai cerut."

TELLO

E vreo cugetare-adîncă ?

DON ALONSO

Ce-a făcut, deci, Fabia ?

TELLO

E şireată scabia,
şi mai prefăcută încă,

de putea stîrni și frica
celor ce, cuviincios,
merg mereu cu capu-n jos...
Ce i-a dus cu fofîrlica!
De-astăzi am să știu ce-nseamnă
o fățarnică femeie
și-un fals schivnic, ce-o să deie
lecții pentru-o naltă doamnă.
De vedeai cum știu, cînd vreau,
să-mi dau ifose, că seamăn
ai fi zis, ba chiar că-s geamăn
cu un popă maur eu.
M-a crezut bătrînul, chiar
de-are mutra unui Cato.

DON ALONSO

Stai, că nu am terminat-o ;
mai citesc un pic — și rar.

(Citește.)

„Grăbește-te să vii, ca să-ți dai seama ce simt cînd pleci și cum arăt cînd te întorci."

TELLO

Ah, te mai oprești o dată ?

DON ALONSO

Deci în toate-ai izbutit,
ai intrat și i-ai vorbit.

TELLO

O, te studia-ncîntată,
lecția cum și latina
numai tu fiind, señor.

DON ALONSO

Și-a ei soră, Leonor ?

TELLO

O cam pizmuia mezina,
căci simţea că de iubire
vrednic eşti. Iubire dacă
vede-o fată, ca buimacă,
umblă şi ea după mire.
De-l iubeşte una tare
pe-un bărbat, un gînd tresaltă
deodată în cealaltă,
c-ar ascunde taină mare.
Dar se-nşeală : toate sînt
doar înrîuriri de astre.

DON ALONSO

Ah, iertare, mîini măiastre :
mai citesc un ultim rînd.

(Citeşte.)

„Se spune că regele va veni la Medina, şi dacă este adevărat ce se zvoneşte, înseamnă că vei veni tu, căci tu eşti regele meu.“

Vai, mi s-a sfîrşit scrisoarea !

TELLO

Toate-au un sfîrşit pe lume.

DON ALONSO

Da, nu ţine mult ce-i bine.

TELLO

Ai citit-o, orişicum,
pe etape.

DON ALONSO

Stai, mai văd
încă două, trei cuvinte.

(Citeşte.)

„La grumaz bentița asta
leagă-ți-o... În locul ei
de-aș fi eu, ce fericire !“

TELLO

Zău c-ar fi grozav să ieși
cu doña Inés de gît
chiar în piață !

DON ALONSO

Dar bentița
unde-i ?

TELLO

Nu mi-a dat nimic.

DON ALONSO

Cum nu ?

TELLO

Dar tu ce mi-ai dat ?

DON ALONSO

Mda, pricep ce vrei... Mi-o dai
și alege-ți niște haine
după placul tău.

TELLO

Ei, uite
și bentița.

DON ALONSO

Minunată-i !

TELLO

De-i brodată de-a ei mînă !

DON ALONSO

Să dăm semnul de plecare...
Însă, Tello, vai !

TELLO

Ce este ?

DON ALONSO

Am uitat să-ți povestesc
niște vise de-ale mele.

TELLO

După vise-acum te iei ?

DON ALONSO

Nu le cred, însă mă fac
să mă zbucium.

TELLO

Cu-asta, basta.

DON ALONSO

Unii spun că-s revelații
ale sufletului.

TELLO

Dar
ce poate să ți se-ntîmple
cînd e limpede că vrei
doar să te căsătorești ?

DON ALONSO

Azi, cînd se crăpa de ziuă,
după-o noapte zbuciumată,
Tello, m-am dat jos din pat,
am deschis grăbit fereastra

și, uitîndu-mă la niște
pîrîiașe și la flori
ce-n grădina noastră cresc,
am văzut cum pe-o crenguță
de grozamă se așează
un sticlete galben care,
cu smălțatele-i arípe,
floare se părea c-ar fi,
prinsă-n ramurile verzi.
Cît din gușa lui plăpîndă
triluia necontenit
tînguiri firești de dor,
iată că, dintr-un migdal,
în care stătuse-ascuns,
se repede un coroi,
și cum cele două păsări
n-aveau armele egale,
florile mînji cu sînge,
spulberînd penetu-n vînt.
Piuitului lui jalnic
doar ecouri de-adieri
îi răspunseră, o, Tello,
și, de pe o iasomie,
de unde văzuse toată
fioroasa tragedie,
soțioara lui sărmană.
Presimțirile din vise
îmbinînd cu întîmplarea
asta tristă, cat în van
sufletul să mi-l alin ;
chiar de știu că toate astea
sînt iluzii, pot să-mi pierd
într-atît de mult speranța
încît viața mea să n-aibă
nici un rost de-acum nainte.

TELLO

Zău că prost, doñei Inés,
tu îi răsplătești tăria,
cînd eroică ea-nfruntă
ale soartei lovituri.
La Medina hai, și uită
de augururi și de vise,
lucruri care împotrivă-i
stau credinței creștinești.
Cu curaj, ca-ntotdeauna,
în armură, sus pe cal,
strînge lancea dîrz în mînă ;
fă să moară toți bărbații
de invidie — și moară
doamnele de dragul tău ;
căci Inés, señor, se cere
soața ta să fie,-n ciuda
celor ce s-ar strădui
pe voi doi să vă despartă.

DON ALONSO

Bine zici : Inés m-așteaptă.
Haidem veseli la Medina.
Grijile pretimpurii
zice-se că îl omoară
pe un om de două ori,
iar pe mine doar Inés
mă ucide, însă nu,
ca un chin, ci ca o sfîntă
strălucire fără seamăn.

TELLO

Hai, și-o să mă vezi, în piață,
cum plec tauri în genunchi
sub ferestrele-i deschise.

ACTUL III

SCENA I

Intrare sau punct de trecere spre piața din Medina del Campo, aranjată pentru luptele de tauri.
Se aud răpăituri de tobă.

DON RODRIGO, DON FERNANDO; LACHEI, cu banderile.

DON RODRIGO

Slab noroc...

DON FERNANDO

Ceas rău...

DON RODRIGO

Chin greu!

DON FERNANDO

Ce e de făcut?

DON RODRIGO

Ah, curte
lui Inés, nici clipe scurte
nu-i poți face, brațul meu!

DON FERNANDO

De rușine mor!

DON RODRIGO

Turbez.

DON FERNANDO

Haidem iar la lupte.

DON RODRIGO

Cum
pot, nenorocit acum,
să mai lupt ? sînt bleg, nu vezi ?
Alui din Olmedo-ntruna
sorții-alăturea i-au stat.

DON FERNANDO

Lovitură n-a ratat !

DON RODRIGO

Va rata curînd el una !

DON FERNANDO

Nu știu pierderea, pierzarea,
cei favorizați de soartă.

DON RODRIGO

I-a deschis iubirea poartă —
iară poarta mea-i uitarea.
Nici n-ar fi rușinea lui
cît a mea, căci e străin.

DON FERNANDO

Îți pricep cumplitul chin :
e grozav el, însă nu-i
drept deloc ca să umbrească
faima celor din Medina.

DON RODRIGO

Urbea mea îmi cată vina —
parcă-i fire muierească :
mă urăşte — de-s de-al ei ;
de-s străin, i-s drag — şi basta !

DON FERNANDO

Pildă-i Grecia-ntru asta,
şi-apoi, Roma, cu temei.

(În culise, nechezuri de cai şi strigăte.)

SCENA II

OAMENI, în culise ; aceiaşi.

O VOCE
(din culise)

Bravo lui !

A DOUA VOCE
(din culise)

Ce lovitură !

DON FERNANDO

Ce mai aşteptăm ? Pe cai !

DON RODRIGO

Haidem.

ÎNTÎIA VOCE
(din culise)

Pe-astă lume n-ai
om să-ţi fie pe măsură !

DON FERNANDO

Îl auzi ?

DON RODRIGO

Nu mai îndur !

DON FERNANDO

Nu ți-e drag — pe asta cred-o.

A DOUA VOCE
(din culise)

Cavalerul din Olmedo
i-a uimit pe toți din jur!

DON RODRIGO

Ce șanse mai am cînd toți
doar a lui izbîndă strig-o?

DON FERNANDO

Asta-i vulgul, don Rodrigo.

ÎNTÎIA VOCE
(din culise)

Domnul te-aibă-n pază!

DON RODRIGO

Poți,
poți ghici ce-o să-i mai spună
Regelui? Dar urma-alege!
Să se roage, negreșit,
ca norocul la sfîrșit
să-i ajungă!

DON FERNANDO

Proastă lege,
cînd la regi ajunge-o veste
prin aplauze vulgare!

DON RODRIGO

Calul vrea să-și schimbe, pare.

DON FERNANDO

Ce noroc! Ca în poveste!

SCENA III

DON ALONSO, TELLO, în livrea, cu o banderilă în mînă; DON RODRIGO, DON FERNANDO

TELLO

Ce noroc, pe cinstea mea!

DON ALONSO

Adu-mi roibul, Tello.

TELLO

Lauri
toți ne dară adineauri!

DON ALONSO

Amîndorura?

TELLO

Păi, da...
Tu pe cal — eu jos...

DON ALONSO

Grozav,
Tello, ești, din tălpi în unghii!

TELLO

Ce le-am mai tăiat genunchii!
Sigur că am fost un brav.
Ca pe niște napi de-acasă,
șase-am scrijelat... Ce faptă!

DON FERNANDO

Hai, Rodrigo, că ne-așteaptă,
totuși, lumea curioasă,
chiar de s-ar părea că nu.

DON RODRIGO

Don Fernando, doar pe tine
te aşteaptă — iar pe mine
doar pentru că vor, acu,
să fiu iar bătut de soartă,
omorît de-un taur, sau,
smuls din şa, ca să tot dau
hrană pentru gura-spartă.

TELLO
(aparte, lui don Alonso)

Ăştia se chiorăsc...

DON ALONSO

Ades
m-au privit, pizmaşi, geloşi,
mai ales cînd ochi setoşi
îndreptam către Inés.

(Don Fernando, don Rodrigo şi slujitorii lor ies din scenă.)

SCENA IV

DON ALONSO, TELLO

TELLO

Ea, cu rîsul ei, ce-i drept,
ţi-a stat sprijin... Limbă mută
este rîsul, căci te-ajută
să dezvălui ce-ai în piept ;
că, de cîte ori treceai,
se părea că, gata, gata,
cade din tribună fata .

DON ALONSO

Dulcea mea Inés ! Scump rai,
cît i-aş ferici pe-ai mei.
nepoţei dacă le-ai face !

TELLO

Le va face, fii pe pace !
Don Rodrigo,-n ochii ei,
nu înseamnă-acum nimic.
Ţie ţi se vrea mireasă.

DON ALONSO

Fabia e încă-n casă....
Prin arenă cît, un pic,
mă mai duc, tu fugi şi-i cere
pe Inés s-o liniştească ;
datoria mea firească
e ca, fără-ntîrziere,
la Olmedo, noaptea asta,
să alerg, ca să nu zică
tata, mama, morţi de frică,
ştii, că m-a lovit năpasta.
N-ar fi drept să le stric somnul.

TELLO

Bine zici, da, negreşit ;
fă-le somnul liniştit,
şi să-i ocrotească Domnul.
Temeri şi nădejdi, o groază
iscă-ntrecerile.

DON ALONSO

Eu
intru.

TELLO

Bunul Dumzeneu
să te aibă-n sfînta-i pază !

(Don Alonso iese din scenă.)

SCENA V

TELLO
(singur)

Deci la Fabia să fug!
Chiar de-i șmecheră și hoață
și mai mult decît isteață,
vreau să-i iau acel lănțug.
Circe, Medeea, Hecate
n-au știut cît știi, femeie!
Ai în suflet nuș'ce cheie
cu suciri nenumărate.
Dar știu leacul ce m-ajută:
o să-ți jur că te iubesc.
N-afli leac mai nebunesc
cînd femeia e trecută.
Două vorbe dulci de-i zici,
spre iubire se repede
și iar tînără se crede....

(Iese din scenă)

SCENA VI

Stradă și vedere din exterior a casei lui don Pedro.

TELLO; apoi, FABIA

TELLO

Dar am și ajuns aici...
Strig: Ei, Fabia!.... Dar sînt
tont, că-i doar povățuită
de-ăl cu coadă și copită.
Știe ea că, pe pămînt,
după aur dau eu fuga,
nu și după anii ei.

FABIA

Tello, dar cu tine ce-i?
Cum, așa-mi faci tu pe sluga?

Ce s-a întîmplat ! Și unde-i
don Alonso ?

TELLO

Psst, solemn
e-ăst moment... Tu-mi dai îndemn
să alerg în trei secunde
să te văd, zicînd c-adue
de la don Alonso veste.

FABIA

Cum a fost ?

TELLO

Păi, ca-n poveste,
căci am fost cu el.

FABIA

Năuc,
Tello, ești — și-ai gură bună.

TELLO

Păi, pe rege-ntreabă-l cine
s-a luptat mai greu, mai bine ;
mai să cadă din tribună.
zău, de cîte ori treceam.

FABIA

Ce favor !

TELLO

Favorul tău
îl rîvnesc.

FABIA

Măi, Tello, zău,
cine te-ar vedea...

TELLO

Un dram
dă-mi din frumusețea ta,
și mă fac Orlando... Ce,
tauri să dobor ? E-he,
apăi află dumneata
că de știu ei a împunge,
eu genunchii le-am tăiat,
că un taur mi-a strigat :
„Vai, señor Tello, ajunge !"
— „Ba n-ajunge !" — și pieziș,
harrșt, l-am ras de un picior,
de i-a poposit, în zbor,
tocmai pe-un acoperiș.

FABIA

Măăăăi ! Și cîte țigle-a spart ?

TELLO

Asta-ntreabă-l pe stăpîn...
Eu doar am venit să-ți spun —
și n-am timp de stat la șart —
don Alonso c-o să vină
să-și ia bun rămas, cu dor,
de la scumpul lui odor.
Sînt părinții lui pricină,
căci s-ar teme c-a murit...
Ei, da-i pe sfîrșit serbarea
și-i simt regelui chemarea,
căci grozav m-a îndrăgit
ca omorîtor de tauri,
și-aștept iar ovații dacă
tu îmi dai curaj oleacă.

FABIA

Cum ?

TELLO

Îndeamnă-mă spre lauri,
răspunzîndu-mi la iubire.

FABIA

Ce-ţi place mai mult ?

TELLO

Ai ochi.

FABIA

Ptiu, să nu mi te deochi !
Ochelarii-ţi dau.

TELLO

De ştire
îmi dai, deci, că-s bun de cal.

FABIA

Ca orice lacheu.

TELLO

Ţi-s drag,
dar mai mult mi-s murg, nu pag.

FABIA

Vezi să n-ajungi într-un hal
fără hal, *no nos inducas,*
căci să-ţi smulgă pot nădragii,
dacă ochii lor atragi-i,
ăia de pe la San Lucas.
Lumea zău c-ar rîde-abraşe,
de-ar ajunge-un tăuraş
să îţi fie cămăraş
ţie, Tello, în cămaşe.

TELLO

M-or cinsti cu mult respect
cînd am să-i atac turbat.

FABIA

Ce-i pasă că-i atacat
unui taur ? Spune drept.

TELLO

Ştii, eu lupta cînd purced-o,
teamă n-am.

FABIA

Pe-aceşti coclauri,
le e ciudă unor tauri
pe lacheii din Olmedo.

TELLO

Braţul spaniol, bărbat,
mulţi ca ei fu să doboare.

FABIA

Ce aştepţi tu de la soare,
cînd nimic nu ţi-a mai dat ?

(Ies din scenă.)

SCENA VII

Punct de intrare în piaţa din Olmedo

Hărmălaie în arenă, strigăte, voci din culise ; apoi, DON RODRIGO şi DON ALONSO

ÎNTÎIA VOCE
(din culise)

Don Rodrigo a căzut !

DON ALONSO
(din culise)

Hai afară !

A DOUA VOCE
(din culise)

Don Alonso
cît e de mărinimos !
Îl ajută !

ÎNTÎIA VOCE
(din culise)

Don Alonso
uite c-a descălecat.

A DOUA VOCE
(din culise)

Îndrăznețe lovituri !

ÎNTÎIA VOCE

Tauru-i făcut bucăți.

(Intră don Alonso, susținîndu-l pe don Rodrigo.)

DON ALONSO

Uite, am alt cal aici,
căci ceilalți fug prin arenă
ca turbați... Curaj, curaj...

DON RODRIGO

Căzătura fu cumplită...
Dumneatale-mi dai curaj.

DON ALONSO

Nu e bine ca-n arenă
să te-ntorci ; or fi pe-aici
slujitori să te ajute.
Iartă-mă, dar fug să-mi prind
calul ce-a rămas acolo.

(Iese din scenă.)

SCENA VIII

DON RODRIGO, DON FERNANDO

DON FERNANDO

Don Rodrigo, cum, eşti singur ?
Cum te simţi ?

DON RODRIGO

Căzut-am crunt.
Mi-a mers totul rău de tot,
dar e şi mai rău că viaţa
azi mi-o datorez acelui
ce-mi stîrneşte gelozia
şi a cărui moarte-o vreau.

DON FERNANDO

Să se-ntîmple chiar sub ochii
regelui ! Pe norocos
să-l şi vadă, -apoi, Inés
cu curaj cum ciopîrţeşte
taurul, să te salveze !

DON RODRIGO

Don Fernando, -nnebunesc !
Ah, om mai nefericit
nu-i, de la un pol la altul !
Cîte chinuri, ce sfruntări,
ce jigniri, cîte necazuri,
ce năpaste, ce urgie
şi ce cruntă gelozie !
Ridicat-am ochii, vrînd
pe Inés s-o văd, şi dacă
pic de milă pentru mine
pe-al ei chip se desluşea,
căci eu încă o ador,

chiar de-ntruna mă respinge.
O, şi ce-am văzut ? Nici Nero,
de pe naltul turn Tarpeia,
nu privea spre Roma-n flăcări,
mai nendurător ca dînsa
către mine, din tribună.
Dar apoi, cum l-a privit
pe fălosul don Alonso,
în garoafa purpurie
a sfioasei ruşinări
iasomia feţii ei
îmbăind-o deîndată !
Iar din rumenele buze,
rîsul ei de perle fine
îmi vădea plăcerea ei
de a mă vedea răpus,
frînt de vitregia sorţii
şi pe dînsul pizmuindu-l !
Dar mă jur pe Cel-de-Sus
că, nainte ca Apolo
să înveselească zarea
Răsăritului, scăldînd
tot văzduhu-n colb de aur,
o să fac ca rîsul ei
să se schimbe-n plîns de jale,
dacă de acel hidalgo
o să dau între Medina
şi Olmedo !

DON FERNANDO

Dar va şti
să se apere.

DON RODRIGO

Nu prea
ştii ce este gelozia !

DON FERNANDO

Cine știe de nu-i monstru ?
Dar o faptă ca aceasta
cugetare îndelungă
cred că cere, don Rodrigo.

(Ies din scenă.)

SCENA IX

REGELE, CONETABILUL, suită

REGELE

Au ținut pînă tîrziu
aste lupte crunte, brave.
N-am văzut, cred, mai grozave.

CONETABILUL

Toți cei din Medina știu
că pleci mîine, Majestate,
însă un turnir în lege,
spre-a-l cinsti pe al lor rege,
vor mai marii din cetate.
Două zile te mai roagă
să rămîi.

REGELE

Ei, nu acum !
Cînd mă-ntorc, pe-același drum,
faptul poate să m-atragă.

CONETABILUL

O, Alteță, fă-i Medinei
un favor.

REGELE

Voi fi amabil
pentru naltul Conetabil,
pe infant chiar dacă bine-i
să-l văd repede-n Toledo,
cum ne-am înțeles.

CONETABILUL

Năvalnic,
mîndru a luptat și falnic
cavalerul din Olmedo.

REGELE

A avut noroc.

CONETABILUL

Ce oare
mai de preț i-a dat Natura ?
Au norocul ? Au bravura ?
Dar bravura lui e mare !

REGELE

Bine fac și una, și-alta.

CONETABILUL

Și pe drept îl onorează
regele !

REGELE

Să-l faci să vază
și cinstirea ta, înalta.

(Ies din scenă.)

SCENA X

Stradă și vedere din exterior a casei lui don Pedro.

DON ALONSO, TELLO

TELLO

Ei, am așteptat prea mult ;
nu mai poți pleca, señor.

DON ALONSO

Vreau să doarmă-ai mei ușor,
și de datorie-ascult.
Voi pleca la orice oră.

TELLO

Nu ți-e gîndul la părinți
cînd alăturea o simți
pe Inés — dar fără soră !
Ziua la grilaj te-o prinde.

DON ALONSO

Inima-mi va da de știre
despre sacra-ndatorire,
Tello, — și-am să plec cuminte.

TELLO

Leonor parcă vorbește
cu Inés...

DON ALONSO

O, ce splendoare,
ca de stea care, de soare
luminată, strălucește.

SCENA XI

DOÑA LEONOR, la grilaj; aceiaşi

DOÑA LEONOR

Don Alonso?

DON ALONSO

Da.

DOÑA LEONOR

Curînd
vine şi ea... Despre lupte,
la discuţii nentrerupte
stă cu tata... Tu oricînd,
Tello, poţi intra... Inés
să-ţi trimită vrea un dar.

(Doña Leonor se retrage de la grilaj.)

DON ALONSO

Intră, Tello.

TELLO

Aşadar,
poţi pleca, de nu mai ies,
că te-ajung din urmă eu.

(Se deschide poarta casei lui don Pedro, Tello intră şi doña Leonor revine la grilaj.)

DON ALONSO

O, cînd oare, Leonor,
voi intra, nebun de dor,
şi eu precum el, mereu?

DOÑA LEONOR

Trece-vei al casei prag
în curînd, cred, căci începe
tata multe a pricepe
şi, de-un timp, îi eşti cam drag.
Pe Inés apoi el vrînd
s-o mărite, va alege
ce-i mai bun, se înţelege,
cînd va şti de al ei gînd.

SCENA XII

DOÑA INÉS, la grilaj ; DOÑA LEONOR, la grilaj ; DON ALONSO, pe stradă

DOÑA INÉS

Leonor, cu cine eşti ?

DOÑA LEONOR

Cu Rodrigo.

DOÑA INÉS

Minţi grozav...
E stăpînul meu.

DON ALONSO

Ba sclav,
jur pe sferele cereşti.

DOÑA INÉS

Ba îmi eşti stăpîn !

DOÑA LEONOR

Acum
chiar vă las... Cînd se iubesc

doi ca voi, este firesc
să nu-i turburi nicidecum.

(Iese din scenă.)

SCENA XIII

DOÑA INÉS, la grilaj ; DON ALONSO, în stradă.

DOÑA INÉS

Cum te simţi ?

DON ALONSO

Ca fără viaţă...
Spre-a trăi, la tine vin.

DOÑA INÉS

Mai lipsea doar cruntul chin
de-a nu te vedea la faţă,
cînd te-am admirat, o, Doamne,
pildă printre cavalerii
ce te pizmuiesc, că-i sperii,
turburînd atîtea doamne !
Sînt pe toţi, pe toţi geloasă...
Să te-aplaude vreau însă...
Spaima-mi sta în suflet strînsă,
că te pierd, căci glorioasă,
ţi-a fost soarta... Ce de nume !
Ce de titluri îţi dădură !
Doamnele — pentru bravură,
ei, pizmaşi, — pentru renume !
Tata te doreşte mire
pentru Leonor, iar eu,
chiar geloasă, căci mi-e greu,
simt o mare mulţumire,
că vei fi al meu — şi-aşa

i-am şi spus numaidecît,
nu cu limba, hotărît,
dar cu sufletul meu, *da.*
Însă mulţumită, zău,
cum pot fi, cînd pleci ?

DON ALONSO

Părinţii...

DOÑA INÉS

Ştiu, dar pradă-s suferinţii...
Lasă-mă să-mi pară rău.

DON ALONSO

Mult îmi pare rău şi mie :
la Olmedo plec — şi-mi las
inima-n Medina vie.
Spaime nasc din gelozie,
căci de nu te văd un ceas,
mort şi viu merg pe cărări ;
viaţă, moarte duc spre zări...
Ce-ţi pot spune, dulce fată,
spre Olmedo cînd plec, iată,
cu piciorul gata, -n scări ?
De o vreme mă tot simt
de vedenii turburat.
Aflu în tristeţi alint.
Cînd sînt vesel, nu, nu mint,
trist mă simt neîncetat.
Gîndul că te pierd îmi strică
mintea, sufletu-mi despică.
Prins mereu de acest gînd,
vin şi plec, Inés, oricînd,
ca pătruns de-a morţii frică.
Am rivali : mă tem chiar dacă
ştiu să-i fac oricînd să tacă,

şi-al meu suflet se destramă
între dragoste şi teamă,
şi gîndirea mi-i buimacă.
Văd, în gîndul meu, şi ora
cînd mi-aş pierde aurora,
şi simţind că mor, îmi spun,
ros de-un simţămînt nebun :
„Îţi mai scriu atît, señora.“
De la soţul tău un nume
bine-i s-ai, de toţi cinstit ;
Dar iubit, avînd renume,
cum pot fi aşa mîhnit,
cînd am totul pe-astă lume ?
Simt : spre moarte paşii-mi port ;
Greu absenţa ţi-o suport
Şi, Inés, mă bate-un gînd,
că de plec azi viu, curînd,
vai, mă voi întoarce mort !
Presimţire-i numai, ştiu,
dar mă zbuciumă şi-mi zice :
„Dacă mort tu pleci de-aice,
cum te poţi întoarce viu ?
Gîndul poate să mă-nfrice,
chiar de nu te pierd prin moarte.
Sufletul nu se desparte,
şi-atunci cum pot să te las,
cînd, murind, în orice ceas
te-oi vedea, chiar de departe ?

DOÑA INÉS

M-ai făcut de spaime plină
cu-a ta teamă veşnic vie.
De ţi-i teama gelozie,
dragostea îţi e haină.
Eu pricínile-ţi pricep,

dar tu nu mi-ai înțeles
dragostea.

DON ALONSO

Nici tu, Inés,
ce înseamnă cînd încep
năluciri să mă sugrume.
Nu-s gelos — ci zbuciumat.
Nume de iubit mi-ai dat —
mă vreau vrednic de-acest nume.
Din închipuiri și vise
toate astea mi se țes,
nu din bănuieli, Inés.

DOÑA INÉS

Se întoarce, paremi-se,
Leonor.

SCENA XIV

DOÑA LEONOR, în culise ; aceiași

DOÑA INÉS

E ceva ?

DOÑA LEONOR

Da.

DON ALONSO

Deci să plec ?

DOÑA LEONOR
(Doñei Inés)

Se culcă, gata,
și-a-ntrebat de tine tata.

DOÑA INÉS

Du-te, o, dragostea mea,
don Alonso — mergi cu bine...
Nu te plînge... S-a-nţeles
că sîntem siliţi...

DON ALONSO

Inés,
cînd voi sta în veci cu tine ?
Ah, aici mi s-a sfîrşit
viaţa, căci e moartea una
cu plecarea... Tello, iată,
nu mai iese, ori nu poate
isprăvi cu bun-rămasul.
Plec... M-ajunge el din urmă.

(Doña Inés iese din scenă.)

SCENA XV

DON ALONSO ; O UMBRĂ, cu mască neagră şi sombrero, cu mîna la garda spadei, i se pune în cale

DON ALONSO

Ce-o fi asta ? Cine-i ? Parcă
nici nu mă aude ! Cine-i ?
Hai, vorbeşte ! Ia te uită,
să mă tem eu de un om
cînd nu m-am temut de-atîţia !
Nu cumva eşti don Rodrigo ?
Cine eşti ?

UMBRA

Sînt don Alonso.

DON ALONSO

Cum, ce-ai spus ?

UMBRA

Sînt don Alonso.

DON ALONSO

Nu se poate, căci doar eu
sînt don Alonso Manrique.
Dacă-mi umbli cu-aiureli,
spada scoate-ţi-o din teacă !

(Umbra iese din scenă.)

SCENA XVI

DON ALONSO
(singur)

Mi-a-ntors spatele... Prostie
chiar c-ar fi, să-l urmăresc.
O, închipuiri de groază !
Cred c-a fost doar umbra mea...
Ei, ba nu... Era aievea,
şi mi-a zis că-i don Alonso.
Toate-s năluciri iscate
de puterile tristeţii,
aiureli de om bolnav.
Ce vrei, gînd nebun, tu care
cu-a mea umbră-acum mă zbuciumi ?
Vezi că doar un om de rînd
teme-se fără pricină !
Ori îmi umblă iar cu vrăji
Fabia, vrînd să mă facă
la Olmedo să nu plec,
lucru ce-i cu neputinţă —
şi ea ştie bine asta ?
Veşnic îmi tot spune grije
s-am, şi să nu umblu noaptea,
din pricină, zice dînsa,

că mă urmărește pizma.
Dar nu cred că don Rodrigo
mă mai poate pizmui,
căci îmi datorează viața.
E o datorie sfîntă,
ce nu poate-n veci s-o uite
nici un nobil cavaler.
Mai degrabă cred că dînsul,
spre-a pecetlui acum
noua lui prietenie,
ar fi cazul să și vină
pe la mine, la Medina,
că doar nerecunoștința
nu trăiește-n sînge nobil,
ci doar printre ticăloși.
Dar mai știi ? Ticăloșia
omenească-i fără margini,
și ades e răsplătit
binele făcut cu răul !

(Iese din scenă.)

SCENA XVII

Cîmp cu copaci, la marginea unui drum

DON RODRIGO, DON FERNANDO, MENDO

DON RODRIGO

Azi viața lui și gelozia mea
sfîrși-se-vor.

DON FERNANDO

Ești hotărît ?

DON RODRIGO

De cînd
cuvîntul şi-a călcat, au cineva
din minte-mi poate scoate cruntul gînd ?
Auzi, ea cică se călugărea,
iar Tello, sluga lui, venea spunînd
latina c-o învaţă, dar tradusă
în dulci scrisori de dragoste nespusă.
Şi ce monahă a primit în casă
don Pedro ! Pe-acea Fabia !... Te iert,
ingrată domnişoară preafrumoasă,
căci de-ai greşit, ea-n farmece te-a fiert.
Ea cinstea pîngărită de ne-o lasă,
ce face, nu ştie — e lucru cert.
O, cîte case nobile pătate
nu fură de codoşi şi vrăji spurcate !
Ea, Fabia, ce mută munţi ! Ea care
opreşte rîuri — şi în negrii draci
din Acheron vasali de groază are ;
Ea, ce oricînd, cu farmecu-i dibaci,
din Nord, în plaiuri pline de dogoare,
ridică-n aer oameni pe alocuri,
s-o-nveţe ! Ştii mai groaznice batjocuri ?

DON FERNANDO

Eu tocmai de-asta nu cred că-i a bună
să te răzbuni.

DON RODRIGO

Ar fi o laşitate
să dăm înlături !

DON FERNANDO

Răzbunare bună
e s-o iubeşti, dispreţuind-o-n toate.

DON RODRIGO

Tu poate poţi — eu, nu !

MENDO

Señor, detună
pămîntul sub copite ferecate,
şi, poate, e chiar cel de noi pîndit.

DON RODRIGO

Î-i frică, dacă vine însoţit.

DON FERNANDO

Să nu crezi asta, căci e curajos.

DON RODRIGO

Nici un cuvînt nu mai rostească buza !
V-ascundeţi după-acel copac frunzos !
Tu, Mendo, gata stai cu archebuza !

DON FERNANDO

Destinul, vai, cît e de schimbăcios !
De rege lăudat — te-alegi cu spuza,
căci admirat de toţi pentru-a ta faptă,
ce cruntă moarte astăzi te aşteaptă !

(Se ascund cu toţii.)

SCENA XVIII

DON ALONSO
(singur)

Tot ce n-am avut nicicînd :
temeri, spaime — vai, duium,
spre Olmedo car acum
Presimţiri mi-au fost, pe rînd,
susurul din rîul blînd
şi uşorul freamăt care

vîntu-l iscă prin frunzare.
Presimţiri mă frîng din greu,
dar mă trage gîndul meu,
răvăşit, spre casă, tare.
A părinţilor iubire
şi-ascultarea mea mă cheamă,
mici dovezi, de bună seamă,
că aş fi viteaz din fire.
Crud am fost, în grea mîhnire
c-am lăsat-o pe Inés !
O, ce întuneric des !
Groază-i, gleznele-Aurorei,
pe smălţat covorul Florei,
la iveală cît nu ies !
Cîntă cineva ! Dar cine ?
Poate-o fi vreun lucrător,
către munca lui dînd zor...
De departe zvonul vine,
dar se-apropie de mine...
Hm, dar cîntă din ceva !
Rustic sonul nu-i ! E-aşa
de suav, sonor şi blînd !
Prost pricepi un cîntec cînd
porţi în gînd tristeţe grea !

(**În culise**, cîntecul începe de departe, dar se aude din ce în ce mai aproape.)

VOCEA
(din culise)

Ay, şi noaptea-l omorîră
pe frumosul cavaler,
floarea mîndră din Olmedo
şi podoabă a Medinei.

DON ALONSO

Ceruri, ce aud ? Au nu-s
prevestiri acestea ? Hai,

sînt de faţă, daţi-i grai,
spuneţi tot ce-aveţi de spus !
Să mă-ntorc ? Mi-o face, cred-o,
Fabia şi-acum, la ruga
lui Inés dînd iute fuga,
ca să n-ajung la Olmedo.

VOCEA
(din culise)

Umbrele-l vestiră,
căci ştiau pricina,
şi îl sfătuiră
să stea la Medina,
pe cel cavaler,
podoaba Medinei,
floarea din Olmedo.

SCENA XIX

UN ŢĂRAN, DON ALONSO

DON ALONSO

Hei, om bun, ăl care cîntă !

ŢĂRANUL

Care strigi ?

DON ALONSO

Om rătăcit.

ŢĂRANUL

Iacă-tă-mă, am venit.

DON ALONSO
(aparte)

Doamne, totul mă-nspăimîntă !

(Tare.)

Unde mergi ?

ȚĂRANUL

La munca mea.

DON ALONSO

Cine te-a-nvățat ăst cînt
plin de jale și frămînt?

ȚĂRANUL

În Medina, cineva.

DON ALONSO

Mie-mi spun toți Cavalerul
din Olmedo — și sînt viu.

ȚĂRANUL

Eu, señor, atîta știu...
Aibă-mi-te-n pază Cerul.
Una, Fabia, mi-a spus
cîntecul, iar eu, degrabă,
l-am cîntat... Atîta treabă
mi-a cerut... Mă-nchin supus,
dar ăst rîu, zău, să nu-l treci,
ci te-ntoarce...

DON ALONSO

Nobil sînt,
nu un laș pe-acest pămînt.

ȚĂRANUL

Toantă ți-i bravura deci!
La Medina să te duci!

DON ALONSO

Hai cu mine.

ȚĂRANUL

Nu pot.
(Iese din scenă.)

SCENA XX

DON ALONSO
(singur)

Teama,
ah, te face să vezi iama
cum spre tine dau năluci !
Ei, ascultă... Nu mai este !
Unde s-a topit, încît
paşii-abia de-i mai aud !
Hei, ţăranule, aşteaptă !
Doar ecoul îmi răspunde
tot „Aşteaptă !"... Simt că mor !
Însă cîntecu-i făcut
pentru unul din Olmedo,
omorît pe acest drum,
de alţi oameni, din Medina !
Iar eu sînt la jumătatea
drumului ! Dacă mă-ntorc,
ce-or să zică ? Dar aud
paşi şi glasuri... Spre Olmedo
dacă merg, mă duc cu ei.

SCENA XXI

DON RODRIGO, DON FERNANDO, MENDO, slujitori, DON ALONSO

DON RODRIGO

Cine eşti ?

DON ALONSO

Un om, nu vezi ?

DON FERNANDO

Stai !

DON ALONSO

Ei, ascultaţi, señores,
de nevoia vă împinge
la o faptă ca aceasta,
pîn' la casa mea mai sînt
cîţiva paşi... Veniţi cu mine...
Nu mă uit la bani, căci, ziua,
îi împart cu toţi aceia
ce onoarea-mi fac să-mi ceară.

DON RODRIGO

Te descinge de-arme-ndată !

DON ALONSO

Dar de ce ?

DON RODRIGO

Să le predai.

DON ALONSO

Ştiţi voi cine sînt ?

DON FERNANDO

Da, ştim :
ăla din Olmedo care
e omorîtor de tauri,
şi cînd vine la Medina,
trufaş şi netrebnic, cată
să-i sfideze pe localnici ;
om ce casa-i pîngăreşte
lui don Pedro, tot umblînd
cu vrăji şi cu codoşlîcuri.

DON ALONSO

Nobili de sînteți, aveați
timp acolo să-mi vorbiți,
nu aici, pe drum, cînd singur
mă îndrept spre casa mea.
La grilaj puteai să-mi spui
ce aveai de spus, cînd capa
ți-ai pierdut, fugind de frică,
nu cu haita după tine,
și la miez de noapte... Însă,
ticăloșilor, respectul
meu eu vi-l arăt îndată !
Mulți sînteți, dar prea puțini
pentru încercata-mi spadă !

(Se bat.)

DON RODRIGO

Nu vin să-ți arunc mînușa,
ci să te ucid, căci altfel,
într-o luptă corp la corp,
m-aș fi dezbărat de tine !

(Lui Mendo.)

Trage, Mendo !

(Focuri de archebuză în culise.)

DON ALONSO

Trădători,
lași ce sînteți ! Nu puteați,
fără armele de foc,
să mă omorîți nicicînd !
Doamne, mor ! *(Cade.)*

DON FERNANDO

Tragi bine, Mendo !

(Don Rodrigo, don Fernando și oamenii lor ies din scenă.)

DON ALONSO

Prea puțin ținut-am seamă,
vai, de semnele cerești !
M-a trădat bravura mea
și am fost ucis de pizmă
și de crunta gelozie !
Vai, vai mie ! Ce pot face
Singur și în cîmp deschis ?

SCENA XXII

TELLO, DON ALONSO

TELLO

Au băgat în mine groaza
oamenii-ăia ce, călare,
spre Medina-n cîrd goneau...
I-am strigat — nu mi-au răspuns...
Tremur tot... Asta-i semn rău !

DON ALONSO

Dumnezeule, ajută-mi !
Fie-ți milă ! Mor ! Tu știi
că înspre Inés m-a tras
gînd curat de cununie !
Ay, Inés !

TELLO

Aud ecouri
de jelanii triste foarte...
Dintr-acolo vin — și cel
care-atît de jalnic plînge
nu este de drum departe.
Sînge nu mai am în vine,
și măciucă s-a făcut

părul meu — de-mi poate ţine
pălăria în văzduh
doar un singur firicel!
Ah, hidalgo!

DON ALONSO

Cine este!

TELLO

Doamne, cum să mă-ndoiesc
de ce văd cu ochii mei?
E stăpînul meu! E chiar
don Alonso!

DON ALONSO

Tello, dragă.
fii binevenit.

TELLO

Señor.
cum pot fi binevenit,
cînd ajuns-am prea tîrziu?
Cum, cînd baltă eşti, de sînge?
Trădători, laşi, cîini, vă-ntoarceţi
şi mă omorîţi pe loc,
căci ucisu-l-aţi voi, lifte,
ah, pe cel mai falnic, nobil,
brav şi chipeş cavaler
care spada a încins
în Castilia vreodată!

DON ALONSO

Tello, Tello, îmi rămîne
timp acum doar pentru suflet!
Tello, pe-al tău cal, în grabă,
la părinţi mă du, să-i văd.

TELLO

O, ce bune vești le duc
de la marile serbări
din Medina ! Ce-o să zică
tatăl tău, bătrînul nobil ?
Ce-o să facă-a ta măicuță ?
Ce-o să zică țara ta ?
Răzbunare, ceruri sfinte !

(Îl duce pe don Alonso.)

SCENA XXIII

Sală în reședința regelui la Medina

DON PEDRO, DOÑA INÉS, DOÑA LEONOR, FABIA, ANA

DOÑA INÉS

Vai, ce de favoruri !

DON PEDRO

Este
rege generos... Stăpînă,
dar și darnică-a lui mînă
fu în zilele aceste.
E Medina noastră tare
mulțumită... Eu — la fel...
Mîna-i sărutați, căci el...

DOÑA LEONOR

Tot i-i gîndul la plecare ?

DON PEDRO

Da : infantul îl așteaptă
la Toledo... Insă eu
jur să-i fiu fidel mereu

pentru dărnicia-i dreaptă,
ce pe toţi ne-nalţă,-n veci.

DOÑA LEONOR

Ai de ce fi mulţumit.

DON PEDRO

Sînt în Burgos alcaid !
Mîna sărutaţi-i deci !

DOÑA INÉS
(aparte, Fabiei)

Ah, lipseşte cineva !

FABIA

Ei, norocul îţi cam strică !

DOÑA INÉS

Zău, de presimţiri mi-e frică,
chiar de ieri.

FABIA

Copila mea,
eu acum mă tem mai mult
de ce mîine te aşteaptă,
căci prin orişicare faptă
drumul soartei e ocult.
Nimeni nu-şi ghiceşte soartea,
ce-i ascunsă orişicui.

DOÑA INÉS

Groaznică e lipsa lui —
mai cumplită-i decît moartea.

DON PEDRO

Totul, draga mea Inés,
ce-am dorit — eu am... Dar ştii,
oare nu poţi părăsi

drumul ce ți l-ai ales ?
O, nu te silesc, dar tare
mi te-aș vrea căsătorită !

DOÑA INÉS

Calea mea e neclintită
și întoarcere nu are.
Nu pricep cum nu-nțelegi !

DON PEDRO

Ce să înțeleg ?

DOÑA LEONOR

Fii bun,
adevărul eu ți-l spun :
vrea alt mire !

DON PEDRO
(lui Inés)

Crunte legi
îmi impui și tu, Inés !
De mi-aș fi închipuit,
crede-mă că, negreșit,
mire nu ți-aș fi ales !

DOÑA LEONOR

Gîndul pe Inés o duce
spre un falnic cavaler,
ce de-al nostru rege, ieri,
onorat a fost c-o cruce.
E dorință de mărire
și-i cinstită, totodată.

DON PEDRO

Ei, dacă-l iubești tu, fată,
și e vrednic, — eu de mire
cum să nu-l doresc ? Voinic e ?

Te mărită, scumpă fiică !
Şi îl cheamă, cum, adică ?

DOÑA LEONOR

E don Alonso Manrique.

DON PEDRO

De ştiam, ce chef făceam !
Ăla din Olmedo ?

DOÑA LEONOR

Da.

DON PEDRO

Te felicit, fiica mea,
că-i descins din nobil neam.
Măi, dar ce isteaţă eşti !
Eu mă speriam, ca taţii,
că ai altfel de-nclinaţii,
vrînd să te monahiceşti !
Dar vorbeşte — nu sta mută !

DOÑA INÉS

E departe Leonor
de ce-am vrut şi-aş vrea, señor ;
gîndul ea mi-l cam strămută.

DON PEDRO

Lasă-le pe astea... Mie
mult îmi place ce-ai ales,
mai ales că vrei, Inés,
splendidă căsătorie.
Soţ îţi este el de azi,
şi sînt mîndru c-o să am
ginere de nobil neam,
bogat, chipeş şi viteaz.

DOÑA INÉS

Tălpile-ţi sărut... Nebună
azi de fericire sînt!
Fabia...

FABIA

Binecuvînt
gîndul tău... *(Aparte.)* Dar nu-i a bună!

DOÑA LEONOR

Regele!

SCENA XXIV

REGELE, CONETABILUL, DON RODRIGO, DON FERNANDO suită, aceiaşi

DON PEDRO
(fiicei lui)

Să-i sărutaţi
mîna!

DOÑA INÉS

Cu plăcere, tată!

DON PEDRO

Tălpile-ţi sărut, Alteţă,
pentru cinstea mie dată,
cum şi fiicelor iubite,
prin faptul c-am fost numit
mare alcaid în Burgos.

REGELE

E răsplată meritată
pentru marile servicii
ce mi le-ai făcut, don Pedro.

DON PEDRO

Majestate, pe vecie
să-ţi slujesc îmi e dorinţa.

REGELE

Şi sînteţi căsătorite ?

DOÑA INÉS

Nu, alteţă.

REGELE

Cum vă cheamă ?

DOÑA INÉS

Pe mine, Inés.

REGELE

Pe tine ?

DOÑA LEONOR

Leonor.

CONETABILUL

Don Pedro, sigur,
merită doi mîndri gineri,
care sînt aici, de faţă ;
însumi pentru ei, señor,
pun oricînd o vorbă bună,
ba chiar vin cu rugămintea
ca al nostru mare rege
cu-a sa mînă să-i cunune.

REGELE

Care sînt cei doi ?

DON RODRIGO

Mărite,
pe Inés eu mi-o doresc.
prin regească învoire.

DON FERNANDO

Iar eu doñei Leonor
viaţa mi-o supun pe veci.

REGELE

Ei, don Pedro, bărbaţi chipeşi
şi voinici îţi vor fi gineri !

DON PEDRO

Majestate, pe Inés
n-o pot da lui don Rodrigo,
căci e gata măritată
cu don Alonso Manrique,
cavalerul din Olmedo.
pe care Măria-Ta
l-a cinstit cu scump veşmînt.

REGELE

Îţi făgăduiesc, don Pedro,
că la el mă voi gîndi
iar, cu cel dintîi prilej.

DON RODRIGO
(aparte, lui don Fernando)

Ce sfîrşit neaşteptat !

DON FERNANDO
(aparte, lui don Rodrigo)

Fii precaut...

REGELE

Căci e om
cu mari merite, se ştie.

SCENA XX

TELLO
aceiași

TELLO
(din culise)

Ah, lăsați-mă să intru!

REGELE

Cine-l turbură pe rege!

CONETABILUL

E un scutier oprit
de străjeri, Alteță... Cere
regelui să îi vorbească.

REGELE

Da, să intre.

CONETABILUL

Greu plîngînd
vine el, cerînd dreptate.

REGELE

Datoria mea de rege
asta e : să fac dreptate...
Sceptrul ce îl port mi-o cere.

(Tello intră în scenă.)

TELLO

Don Juan, o, mare rege
neînvins, ce stăpînești
mîndrul fericit regat
al Castiliei slăvite,
pizmuit de mulți fiind, —
cu un cavaler de vază
la Medina am venit

ca să cer dreptate-n contra
a doi trădători netrebnici.
Dar, în zelul lor, străjerii,
iată, l-au lăsat la poartă,
leşinat — poate chiar mort.
Eu, ce l-am slujit cu drag,
mi-am îngăduit atunci
peste gărzi să trec, urechea
ta chiar cutezînd s-o supăr.
Rege preamărit, m-ascultă,
ceru-n mînă de ţi-a pus
al dreptăţii lui toiag,
ca să-i pedepseşti pe cei răi
şi să-i răsplăteşti pe cei buni
prin regească judecată ;
Rege drept, în seara aia
de din crucea lunii mai,
cînd serbările sfîrşiră
la Medina, dovedind
că acolo unde-i Crucea
nasc şi brave simţăminte,
a pornit către Olmedo
cavalerul don Alonso,
ce-i al meu stăpîn ilustru
şi care s-a bucurat
de regeasca preţuire,
spre a-şi linişti părinţii,
care se cădea să vadă
cum că a scăpat de toţi
taurii ce nu-s atît
de primejdioşi cum crunţii
lui duşmani se arătară ;
Eu rămas-am la Medina,
grije trebuind să am
de cai şi harnaşamente.
Noaptea se afla la mijloc,

tocmai între cei doi poli,
spadă dăruind trădării,
mînă lungă tîlhăriei
şi picioare repezi fricii,
cînd pornii pe urma lui ;
Ci trecînd eu de un rîu,
ce e vad şi semn în drum,
şase oameni azării
cum goneau către Medina,
de-a-n călare, turburaţi ;
căci chiar de erau în ceată,
parcă-i speria ceva ;
Luna, care răsărit-a
mai tîrziu în noaptea asta,
cu un chip ca plin de sînge,
să-i cunosc m-a ajutat
pe cei doi, căci, poate, cerul,
cu-ale razelor lui barde,
luminează şi tăcerea
beznelor, dezvăluind
chipul fărdelegii, căci
nu sînt taine omeneşti
care s-ar putea ascunde
de-ai lui Dumnezeu ochi treji ;
Am păşit nainte şi,
o, vai mie, l-am văzut
pe al meu iubit stăpîn
cum zăcea în lac de sînge.
Rege preamărit, aici
nu-mi pot stăpîni nici plînsul,
nici simţirea să-mi ascund.
L-am suit pe cal, plin încă
de atît curaj, încît
puteau crede ucigaşii
cum că nu l-au omorît.
Cînd ajuns-am la Olmedo,

mai era în viaţă încă,
vai, atît cît să audă
binecuvîntarea celor
doi bătrîni sărmani, zdrobiţi,
care rănile-i scăldară-n
lacrimi calde şi săruturi.
Şi-a-mbrăcat în doliu casa,
cum şi ţara lui natală,
dar înmormîntarea lui
va fi ca a unei păsări
Fenix, preamărite rege,
căci trăi-va, după moarte,
veşnic pe-ale Faimei limbi,
cu slăvire pomenit,
învingînd şi schimbătoarea
slabă omenească fire,
cum şi-a timpului uitare.

REGELE

Ce-ntîmplare cruntă, tristă !

DOÑA INÉS

O, vai mie !

DON PEDRO

Nu, Inés...
Bocetul şi plînsul tău
le păstrează, pentru-acasă.
. . . .

DOÑA INÉS

Ce ţi-am spus c-aş vrea, în glumă,
tată drag, azi să-mi îngădui
cu adevărat te rog.
Iară ţie, rege drept
şi mărinimos, îţi cer

sabia dreptății tale
să lovească în acești
doi netrebnici.

REGELE
(lui Tello)

Spune-mi care
îi sînt ucigașii, dacă
i-ai văzut și cunoscut!
Unde sînt? Pe cerul sfînt,
jur că n-am să plec de-aici
cît nu-i văd legați în lanțuri!

TELLO

Doamne, sînt aici, de față:
cel dintîi e don Rodrigo,
don Fernando cel de-al doilea.

CONETABILUL

Fărdelegea-i dovedită
chiar prin turburarea lor.

DON RODRIGO

Preamărite...

REGELE

Pusi în lanțuri
fie chiar acum, iar mîine,
pe un eșafod înalt,
să-i scurtați de cap!... Și-aici
se sfîrșește tragedia
Cavalerul din Olmedo.

SFÎRȘIT

CUPRINS

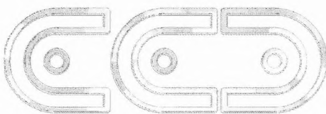
Lector : RODICA IOAN
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Bun de tipar : 25.12.1984
Coli ed. 11,38. Coli tipar 10.

Comanda nr. 40 416
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

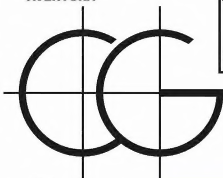

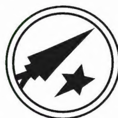
de

Anonim

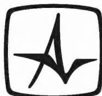

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

